

Rapport

Een onderzoek naar het handelen van de overheid in verband met de melding van een vader over de mogelijke uitreis van zijn zoon naar Syrië.

Datum: 23 januari 2017

Rapportnummer: 2017/007

Postadres

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag
www.nationaleombudsman.nl

Inhoudsopgave

1	AANLEIDING	4
1.1	TOELICHTING OP DE BETROKKENHEID VAN DE VERSCHILLENDE OMBUDSINSTITUTEN	5
1.2	REIKWIJDE ONDERZOEK	5
1.3	BETROKKEN INSTANTIES	5
1.4	AANPAK	6
1.5	LEESWIJZER	6
2	UITKOMSTEN VAN HET ONDERZOEK	8
2.1	INLEIDING	8
2.2	DE KLACHT VAN DE HEER ABDUL DAT OVERHEIDSINSTANTIES NIET HEBBEN VOORKOMEN DAT ZIJN ZOON ELIAS NAAR SYRIË IS UITGEREISD EN DAT DE GEMEENTE AMSTERDAM EN DE POLITIE AMSTERDAM BIJ HEM DE VERWACHTING HEBBEN GEWEKT DAT HET WEL GOED ZOU KOMEN.	10
2.3	DE KLACHT OVER DE GEBREKKIGE INFORMATIEVERSTREKKING VANUIT DE POLITIE AMSTERDAM EN DE GEMEENTE AMSTERDAM VANAF HET MOMENT DAT ELIAS WAS VERDWEENEN EN OVER HET NIET NAKOMEN VAN TOEZEGGINGEN OM HEM TE INFORMEREN/TERUG TE BELLEN.	15
2.4	DE KLACHT DAT DE GEMEENTE AMSTERDAM HEEFT TOEGEZEGD DE HEER ABDUL MET ZIJN FINANCIËLE PROBLEMEN TE HELPEN DOOR ZIJN SCHULDEN AF TE LOSSEN EN HEM DAARBIJ DE VOORWAARDE HEEFT GESTELD DAT HIJ NIET MET DE MEDIA ZOU PRATEN.....	17
	ACHTERGROND.....	2
1	INLEIDING	4
1.1	AANLEIDING.....	4
1.2	HET ONDERZOEK	4
1.3	REIKWIJDE ONDERZOEK	5
1.4	BETROKKEN INSTANTIES	5
1.5	AANPAK	7
1.6	LEESWIJZER	8
2	HET VERHAAL VAN DE HEER ABDUL	9
3	DE GEMEENTE AMSTERDAM	14
3.1	DE INFORMATIEHUISHOUDING RADICALISERING (IHH).....	14
3.2	INFORMATIE UIT HET ETIKET	15
3.3	OVERIGE INFORMATIE GEMEENTE.....	19
3.4	VERKLARINGEN GEMEENTE AMSTERDAM	19
3.5	VERKLARINGEN STADSDEEL NIEUW-WEST.....	26
3.6	OVERIGE INFORMATIE STADSDEEL NIEUW-WEST	27
4	DE POLITIE AMSTERDAM.....	30
4.1	CONTRA-TERRORISME, EXTREMISME EN RADICALISME (CTER).....	30
4.2	VERKLARINGEN VAN DE POLITIE AMSTERDAM	31
4.3	INFORMATIE UIT MUTATIES, PROCESSSEN-VERBAAL ETC.	37
4.4	ANTWOORDEN OP SCHRIFTELIJKE VRAGEN	42

5	DE HULPVERLENERS	47
5.1	VERKLARING VAN MEDEWERKER LIJN 5.....	47
5.2	VERKLARING VAN MEDEWERKER SAMEN DOEN	47
6	OVERIGE BETROKKEN INSTANTIES	49
6.1	INFORMATIE VAN DE KONINKLIJKE MARECHAUSSEE (KMAR).....	49
6.2	INFORMATIE VAN DE NATIONAAL COÖRDINATOR TERRORISMEBESTRIJDING EN VEILIGHEID (NCTV) ..	50
6.3	INFORMATIE VAN BUREAU SIRENE.....	52
6.4	INFORMATIE VAN DE RIJSDIENST VOOR DE IDENTITEITSGEGEVENS (RVIG)	53
6.5	INFORMATIE VAN DE RAAD VOOR DE KINDERBESCHERMING (RVDK)	54
6.6	INFORMATIE VAN DE ALGEMENE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENST (AIVD).....	55
6.7	INFORMATIE VAN HET OPENBAAR MINISTERIE (OM).....	55
6.8	INFORMATIE VAN DESKUNDIGE G.	56
6.9	INFORMATIE VAN EEN BETROKKEN TWEEDE KAMERLID.....	58
6.10	INFORMATIE VAN TURKISH AIRLINES.....	59
7	TUSSENTIJDSE REACTIES.....	60
7.1	STANDPUNT VAN DE BURGEMEESTER VAN AMSTERDAM.....	60
7.2	STANDPUNT VAN DE POLITIECHEF VAN DE EENHEID AMSTERDAM.....	65
7.3	REACTIE VAN DE HEER ABDUL.....	65

1 Aanleiding

De heer Abdul heeft vier kinderen, onder wie zijn zoon Elias¹. Het islamitische gezin woont in Amsterdam. Het gezin is bekend bij de gemeente vanwege de inzet van hulpverlening op verschillende gebieden, waaronder hulpverlening met betrekking tot de opvoeding van de kinderen en schuldenproblematiek.

In 2011 zijn de kinderen uit huis geplaatst in verband met de detentie van de heer Abdul vanwege een aangifte tegen hem van huiselijk geweld. De heer Abdul is later door de rechter vrijgesproken en vrijgelaten. Zijn kinderen zijn weer bij hem komen wonen nadat hij de rechtszaak over het gezag had gewonnen. Mede vanwege deze gebeurtenis ontstond een groot wantrouwen bij de heer Abdul jegens de overheid.

Eind 2013 vreesde de heer Abdul dat zijn 16-jarige zoon Elias radicaliseerde² en mogelijk wilde uitreizen naar Syrië. Vanwege zijn eerdere slechte ervaring met de overheid meldde hij dit op 17 december 2013 bij zijn huisarts en niet bij de politie. De huisarts nam vervolgens contact op met de politie en de gemeente waarna de wijkagent en gemeenteadviseurs een aantal malen bij het gezin op huisbezoek gingen.

Elias kreeg op 26 december 2013 ruzie met zijn vader en liep weg van huis. Dat was de laatste keer dat de heer Abdul zijn zoon zag.

De heer Abdul deed op 27 december 2013 aangifte bij de politie van vermissing. Hij probeerde uit te zoeken waar zijn zoon was en met wie zijn zoon (de afgelopen tijd) contact had. Er volgde een periode waarin veelvuldig contact plaatsvond tussen de heer Abdul, de gemeente Amsterdam en de politie Amsterdam.

In september 2014 had de heer Abdul telefonisch contact met zijn zoon Elias, die inderdaad was uitgereisd naar Syrië. Volgens de heer Abdul heeft Elias hem tijdens één van de gesprekken verteld dat hij op 29 december 2013 vanaf Schiphol met Turkish Airlines naar Turkije is gevlogen. Op 18 januari 2015 kreeg de heer Abdul het trieste bericht dat zijn zoon Elias bij een bomaanslag om het leven is gekomen.

De heer Abdul heeft in mei 2015 een klacht ingediend bij de Nationale ombudsman omdat de overheid volgens hem niet heeft voorkomen dat Elias via Schiphol is uitgereisd, terwijl bij hem de verwachting was gewekt dat het wel goed zou komen.

¹ In dit rapport zijn gefingeerde namen gebruikt

² het proces waarbij een persoon of groep in toenemende mate opvattingen ontwikkelt die op gespannen voet of zelfs haaks staan op de democratische rechtsorde; daarnaast is een persoon of groep steeds meer bereid om daar in de praktijk consequenties aan te verbinden.

1.1 Toelichting op de betrokkenheid van de verschillende ombudsinstituten

De heer Abdul klaagt over de overheid en over de gemeente Amsterdam en de politie-eenheid Amsterdam in het bijzonder.

De gemeente Amsterdam heeft een eigen lokale ombudsman: de Ombudsman Metropool Amsterdam. Deze Ombudsman Metropool Amsterdam is bevoegd om klachten over gedragingen van de gemeentelijke instellingen van onder meer de gemeente Amsterdam te behandelen. De Nationale ombudsman is bevoegd om klachten over gedragingen van de politie, alsmede andere landelijke overheidsinstanties in behandeling te nemen. Om die reden zijn de Nationale ombudsman en de Ombudsman Metropool Amsterdam een gezamenlijk onderzoek gestart.

1.2 Reikwijdte onderzoek

Het onderzoek richt zich op de volgende klachtformulering:

De zoon van de heer Abdul, Elias, was vanaf september 2012 in beeld bij de gemeente Amsterdam en politie Amsterdam vanwege mogelijke radicalisering. In december 2013 uitte de heer Abdul zijn zorgen bij de gemeente en de politie vanwege het vermoeden van radicalisering en een mogelijke uitreis naar Syrië door Elias.

In dit verband klaagt de heer Abdul erover:

- a. dat de overheidsinstanties niet hebben voorkomen dat zijn zoon Elias naar Syrië is uitgereisd en dat de gemeente Amsterdam en de politie Amsterdam bij hem de verwachting wekten dat het wel goed zou komen.*
- b. dat de politie Amsterdam en de gemeente Amsterdam vanaf het moment dat Elias was verdwenen hem niet goed hebben geïnformeerd en de toezeggingen om hem te informeren / terug te bellen niet zijn nagekomen.*
- c. dat de gemeente Amsterdam hem heeft toegezegd hem met zijn financiële problemen te helpen door zijn schulden af te lossen en daarbij de voorwaarde heeft gesteld dat hij niet met de media zou praten.*

1.3 Betrokken instanties

Uit het onderzoek is de ombudsmannen gebleken dat er in Nederland veel instanties betrokken zijn bij het voorkomen en de bestrijding van radicalisering en terrorisme. De overheid ziet voor zichzelf kort gezegd de volgende taken. Daar waar er nog geen strafbare feiten plaatsvinden, hebben de gemeenten een cruciale rol in de bestuurlijke aanpak van (de)radicalisering. De politie en het Openbaar Ministerie hebben de bevoegdheid om in te grijpen wanneer er strafbare feiten plaatsvinden. De Raad van de Kinderbescherming kan worden ingeschakeld om te onderzoeken of er een beschermingsmaatregel nodig is als het minderjarigen betreft. En zo blijken er nog vele andere instanties een rol te hebben.

Bij dit onderzoek hebben de ombudsmannen de volgende overheidsinstanties betrokken: de gemeente Amsterdam (de Informatiehuishouding Radicalisering (IHH), Stadsdeel Nieuw-West, Samen Doen), de politie eenheid Amsterdam (de Afdeling Contraterrorisme, Extremisme en Radicalisering (CTER), wijkagenten), het Openbaar Ministerie, de

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), de Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid (NCTV), de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG), Bureau SIRENE, de Koninklijke Marechaussee (KMar) en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK)³.

1.4 Aanpak

Medewerkers van beide ombudsinstituten hebben gesprekken gevoerd met de heer Abdul, en met medewerkers van de genoemde betrokken instanties. Daarnaast zijn bij de betrokken instanties stukken opgevraagd. Vervolgens hebben de ombudsmannen een verslag opgesteld met hun voorlopige bevindingen en voorgelegd aan de burgemeester van Amsterdam en de politiechef van de eenheid Amsterdam. Daarbij hebben zij hen aanvullend schriftelijke vragen gesteld en hen gevraagd een standpunt in te nemen over de klacht.

Daarna is het onderzoek beëindigd en hebben de ombudsmannen een verslag opgesteld met daarin hun bevindingen. Dit verslag is voor wederhoor voorgelegd aan de heer Abdul en alle betrokken instanties. De reacties hierop zijn voor zover van belang in het verslag verwerkt.

Bij het onderzoek is ook informatie verstrekt die om redenen van staatsveiligheid, de veiligheid van personen en/of tactische redenen vertrouwelijk moet worden behandeld en daarom niet in het verslag van bevindingen en dit later uitgebrachte openbare rapport opgenomen is. De ombudsmannen hebben – al dan niet gezamenlijk – wel alle verzochte informatie van de bestuursorganen verstrekt gekregen en deze bij het onderzoek betrokken.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de uitkomst van het onderzoek beschreven. De ombudsmannen toetsen aan de behoorlijkheidsnormen. Hier wordt na een korte samenvatting van de feiten uit het onderzoek een oordeel gegeven over de drie klachten van de heer Abdul. Dit hoofdstuk kan zelfstandig worden gelezen. Uitgebreide informatie over het onderzoek is verwerkt in het verslag van bevindingen en opgenomen onder Achtergrond. Hier is beschreven hoe de heer Abdul de situatie heeft ervaren en welke informatie en verklaringen de betrokken instanties in verband met de klachten hebben gegeven.

³ Voor een uitgebreide beschrijving van genoemde instanties, zie Achtergrond onder 1.4 Betrokken instanties

TIJDSLIJN ELIAS

2012

27/9 Elias komt in beeld bij de politie en gemeente vanwege zorgen om radicalisering
Elias staat gesignaleerd voor "onopvallende controle"

2013

17/12 Vader Abdul meldt zijn zorg om mogelijke uitreis van Elias aan huisarts

20/12 Huisarts meldt zorg van vader Abdul aan de politie

23/12 Huisarts meldt zorg van vader Abdul aan de gemeente

20/12 } Paspoortmaatregel wordt genomen ten aanzien van Elias
23/12 } Gemeente en politie leggen huisbezoeken af bij vader Abdul en Elias
25/12 }

26/12 Elias rent weg van huis

27/12 Vader Abdul doet aangifte van vermissing
OAT (opsporen-aanhouden-terugbrengen) maatregel wordt genomen ten aanzien van Elias

2014

10/1 Rechter beslist tot tijdelijke uithuisplaatsing Elias

10/1 } Zoekacties naar Elias op mogelijke verblijfplaatsen
13/1 }

9 Vader Abdul en Elias hebben in september telefonisch contact; Elias bevestigt dat
hij in Syrie zit en zegt te zijn uitgereisd op 29/12/13 met Turkisch Airlines
via Schiphol

2015

18/1 Vader Abdul krijgt het bericht van overlijden van Elias

2 Uitkomsten van het onderzoek

2.1 Inleiding

De Nationale ombudsman en de Ombudsman Metropool Amsterdam vinden dat het perspectief van de burger geborgd moet worden in alles wat de overheid doet. Zij doen dit door burgers op weg te helpen als het misgaat tussen hen en de overheid en door overheden uit te dagen anders te kijken naar processen en ontwikkelingen. Ook in gevoelige maatschappelijke vraagstukken denken de ombudsmannen na over manieren van communiceren en hoe je met betrokken burgers omgaat.

De ombudsmannen hebben in dit onderzoek beoordeeld of de overheid zich betrouwbaar heeft opgesteld, slagvaardig genoeg heeft gehandeld en voldoende informatie heeft verstrekt aan de betrokken burger.

In dit onderzoek gaat het om Elias, een minderjarige islamitische jongen uit Amsterdam die radicaliseerde en vervolgens uitreisde naar Syrië. Zijn vader, de heer Abdul, had via zijn huisarts bij de politie Amsterdam en de gemeente Amsterdam zijn zorgen geuit over de radicalisering van zijn zoon Elias en over diens mogelijke uitreis naar Syrië. De heer Abdul verwachtte dat de overheid zijn zoon kon tegenhouden. Toen de heer Abdul alarm sloeg, werden er diverse gesprekken gevoerd en maatregelen getroffen ter voorkoming van de uitreis. Desondanks zag Elias kans om uit te reizen. De zaak kent een zeer verdrietige afloop; de heer Abdul kreeg ongeveer een jaar later het bericht dat Elias bij een bomaanslag was omgekomen.

De heer Abdul acht de overheid schuldig aan de dood van zijn zoon.

De ombudsmannen zien het verdriet van de heer Abdul en het gezin Abdul en de grote impact die deze gebeurtenis op hen heeft.

De ombudsmannen stellen echter voorop dat de ernstige beschuldigingen aan het adres van de overheid niet ten grondslag liggen aan het onderzoek dat door hen is verricht. De overheid kan niet verantwoordelijk worden gehouden voor het feit dat iemand uitreist en vervolgens omkomt in Syrië. De overheid heeft een scala van maatregelen ontwikkeld om personen die radicaliseren op een ander pad te krijgen of drempels op te werpen om uitreizen te voorkomen, maar de invloed van de overheid is beperkt. Wanneer mensen echt willen uitreizen, is de kans groot dat zij daartoe op enig (geschikt) moment zullen overgaan.

Tijdens de gesprekken die met de direct betrokken ambtenaren zijn gevoerd, is de ombudsmannen gebleken van zeer betrokken medewerkers die zich bezighouden met complexe materie. Het is voor hen uiterst pijnlijk dat de heer Abdul juist hen de dood van zijn zoon verwijt.

De ombudsmannen hebben geprobeerd om inzicht te krijgen in de aanpak en maatregelen die zijn ingezet ter voorkoming van de radicalisering en uitreis van Elias en beoordelen de wijze waarop dit is uitgevoerd. Ook is onderzocht in hoeverre de overheid daarbij de verwachting heeft gewekt dat Elias niet zou kunnen uitreizen vanwege getroffen maatregelen of ondernomen actie.

Verder hebben de ombudsmannen ook onderzoek gedaan naar de communicatie hierover richting de heer Abdul na de vermissing van Elias. Hebben zij ervoor gezorgd dat hij de juiste informatie kreeg en dit niet alleen toen hij erom vroeg, maar ook uit zichzelf?

Het onderzoek levert het beeld op van een vader die wanhopig en intens verdrietig is, die heeft gezocht naar zijn zoon, en die enorm vastberaden is om een verklaring te vinden voor het uiteindelijke vertrek van zijn zoon en als gevolg daarvan zijn tragisch overlijden. Het beeld laat ook zien hoezeer het voor de overheid en met name voor de direct betrokken ambtenaren een zoektocht is naar het antwoord op de vraag op welke wijze radicalisering en een uitreis is te voorkomen.

De ombudsmannen beseffen tenslotte dat het herkennen van radicalisering, het optimaliseren van de aanpak om dit te voorkomen en aan te pakken, een proces is (geweest) dat toen maar ook tot op heden nog volop in ontwikkeling is. Met de kennis van nu is het makkelijk oordelen over de periode waarin hierover nog niet veel bekend was en de aanpak nog in ontwikkeling was. Elias was in 2013 één van de eerste Syriëgangers van Amsterdam en ook één van de eerste personen ten aan zien waarvan een paspoortmaatregel op grond van artikel 23 Paspoortwet was genomen. Na het vertrek van de eerste Syriëgangers is in augustus 2014 vanuit de overheid onder meer met het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme van de NCTV ingezet op een krachtige en brede aanpak om de dreiging van het jihadisme⁴ het hoofd te bieden en aanslagen te voorkomen. De gemeente Amsterdam heeft haar aanpak van radicalisering aangescherpt⁵ en uitgewerkt in het Uitvoeringskader casuïstiek radicalisering⁶.

Hieronder worden de drie klachten van de heer Abdul beoordeeld. Paragraaf 2.2. gaat over de klacht dat de gemeente Amsterdam en de politie Amsterdam niet hebben voorkomen dat Elias is uitgereisd en daarbij bij de heer Abdul de verwachting hebben gewekt dat het goed zou komen. In Paragraaf 2.3. beoordelen de ombudsmannen de klacht van de heer Abdul over de wijze waarop hij werd geïnformeerd door de gemeente en de politie nadat Elias vermist was. Tenslotte wordt in Paragraaf 2.4. nader ingegaan op de klacht van de heer Abdul dat de gemeente Amsterdam hem heeft toegezegd hem

⁴ De NCTV hanteert als definitie: Jihad: een islamitische term, in de islamitische traditie meestal uitgelegd als 'een inspanning voor een verdienstelijk doel'. Het heeft in eerste aanleg een ethische betekenis: de mens heeft de goddelijke opdracht zich in te spannen tegen het kwaad in zichzelf. Een tweede betekenis is het zich inspannen in het belang van de islam en de geloofsgemeenschap. Een derde betekenis is die van een gewapende strijd. Jihadisme: een ideologische stroming binnen de politieke islam die op basis van een specifieke invulling van de salafistische leer en op basis van het gedachtegoed van Sayyid Qutb door middel van een gewapende strijd (jihad) streeft naar een mondiale heerschappij van de islam en de heroprichting van de Islamitische Staat (kalifaat).

⁵ Aanscherping aanpak radicalisering, brief van de burgemeester van Amsterdam en de gemeentesecretaris aan de leden van de raadscommissie Algemene Zaken, 28 mei 2015.

⁶ <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/veiligheid/openbare-orde/radicalisering/>

met zijn financiële problemen te helpen door zijn schulden af te lossen en hem daarbij de voorwaarde heeft gesteld dat hij niet met de media zou praten.

2.2 De klacht van de heer Abdul dat overheidsinstanties niet hebben voorkomen dat zijn zoon Elias naar Syrië is uitgereisd en dat de gemeente Amsterdam en de politie Amsterdam bij hem de verwachting hebben gewekt dat het wel goed zou komen.

Bevindingen uit het onderzoek

Uit het onderzoek is gebleken dat gemeente en politie direct na ontvangst van de melding van de huisarts (namens de heer Abdul) en de dagen erna diverse huisbezoeken bij de heer Abdul hebben afgelegd. Daarbij heeft de gemeente geprobeerd om, mede gelet op zijn wantrouwen richting de RvdK, tot een aanpak te komen waarin de heer Abdul zich kon vinden. Dit getuigt volgens de ombudsmannen van betrokkenheid richting de heer Abdul om zijn medewerking als vader te verkrijgen. Achteraf bezien rijst de vraag of er een inschattingsfout is gemaakt door de RvdK niet direct in te schakelen, maar die vraag zal onbeantwoord blijven. Wel is uit het onderzoek gebleken dat de gemeente lering uit deze casus heeft getrokken en in dit soort gevallen in het vervolg eerder een zorgmelding bij de RvdK zal doen.

Op 23 december 2013 blijkt er een paspoortmaatregel te zijn genomen waardoor het paspoort van Elias stond gesignaleerd. Daarbij was de tweede letter van de voornaam van Elias aanvankelijk onjuist gespeld. Dit is op 3 januari 2014 gecorrigeerd in de betreffende systemen. De ombudsmannen achten het voldoende aannemelijk dat dit geen gevolgen zou hebben gehad voor een grenscontrole, *in het geval dat Elias die grenscontrole inderdaad zou zijn gepasseerd*. Reden daarvoor is dat bij handmatige invoer van gegevens bij de grenscontrole de eerste letter van de voornaam, de eerste vier letters van de achternaam en de laatste twee cijfers van het geboortjaar worden ingevoerd om de signaleringssystemen te raadplegen en die gegevens zijn in dit geval juist ingevoerd.

Op grond van het bovenstaande en de door Turkish Airlines verstrekte informatie, achten de ombudsmannen het verder niet aannemelijk dat Elias (onder zijn eigen naam) op of rondom 29 december 2013 via Schiphol met Turkish Airlines is uitgereisd, zoals de heer Abdul heeft verklaard.

De ombudsmannen stellen verder vast dat de politie na de vermissing van Elias diverse keren heeft gezocht op mogelijke verblijfplaatsen, al dan niet op basis van aanwijzingen van de heer Abdul.

Verder is duidelijk geworden dat de politie, naast de signalering in verband met de paspoortmaatregel, ten aanzien van Elias nog twee signaleringen heeft uitgezet. Aannemelijk is dat Elias vanaf september 2012 in verband met de zorgen over zijn

radicalisering staat gesignaleerd voor de "onopvallende controle" op grond van artikel 99 SUO⁷ zodat men informatie over zijn reisbewegingen kon vergaren.

Daarnaast heeft de politie verklaard dat, naar aanleiding van de aangifte van de heer Abdul van vermissing van Elias, op 27 december 2013 een concept OAT-signalering (opsporen, aanhouden en teruggeleiden) is opgesteld. Uit het onderzoek is gebleken dat niet meer kan worden achterhaald of en wanneer de OAT-signalering officieel is verwerkt in de (inter)nationale opsporingssystemen. Hierdoor is niet vast te stellen of de OAT-signalering ten aanzien van Elias vanaf 27 december 2013 daadwerkelijk is verwerkt.

De ombudsmannen stellen vast dat de heer Abdul de verwachting had dat Elias niet kon uitreizen na het treffen van de paspoortmaatregel. De ombudsmannen achten het van belang te benadrukken dat het hier vanzelfsprekend om een wanhopige vader gaat die graag wilde dat zijn zoon zijn paspoort zou inleveren dan wel dat het paspoort zou worden ingenomen ter voorkoming van de uitreis.

Vast is komen te staan dat de gemeente de heer Abdul tijdens het huisbezoek op 24 december 2013 heeft geïnformeerd over het verkennen van de paspoortmaatregel ten aanzien van Elias. Het onderzoek heeft geen helderheid gebracht over wat hierover precies is gezegd tegen de heer Abdul. In ieder geval is vanwege tegenstrijdige verklaringen hierover niet vast komen te staan dat de gemeente of de politie concrete uitspraken hebben gedaan inhoudend dat de heer Abdul zich geen zorgen hoefde te maken, omdat Elias niet zou kunnen uitreizen vanwege de getroffen paspoortmaatregel.

Wat mag een burger verwachten?

Een burger mag verwachten dat de overheid adequaat reageert op een melding over zorgen van een ouder over een mogelijke uitreis van een minderjarig kind. De overheid zal vervolgens de preventieve maatregelen moeten treffen die voorhanden zijn en de actie moeten ondernemen die de situatie vereist. De overheid heeft maatregelen als de signalering van een paspoort ontwikkeld om drempels op te werpen om uitreizen te voorkomen, maar de invloed van de overheid is beperkt. Dit ligt enigszins anders wanneer het een minderjarige betreft, die niet zelfstandig is voor de wet en onder gezag (meestal van ouders) staat. In dat geval kunnen er ook beschermingsmaatregelen worden getroffen via de RvdK.

Tot slot mag een burger ervan uitgaan dat de overheid duidelijkheid verstrekt over de getroffen maatregelen en ondernomen actie, zodat hij weet wat hij kan verwachten.

Oordeel

Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat de overheid binnen het wettelijk kader en eerlijk en oprecht handelt, doet wat zij zegt en gevolg geeft aan rechterlijke uitspraken. Het vereiste van betrouwbaarheid houdt in dat de overheid afspraken en toezeggingen nakomt. Als de overheid gerechtvaardigde verwachtingen heeft gewekt bij een burger, moet zij deze ook honoreren.

⁷ Op basis van het Schengen Uitvoeringsbesluit mogen politiediensten zonder toepassing van dwangmiddelen informatie met elkaar uit wisselen over reisbewegingen.

Samengevat concluderen de ombudsmannen dat de gemeente en de politie voldoende adequaat hebben gereageerd op de melding van de heer Abdul door hem meteen te bezoeken, met hem de mogelijke aanpak te bespreken, de paspoortmaatregel te treffen ter voorkoming van de uitreis en, na de vermissing van Elias, zoekacties te verrichten en de OAT-signalering in gang te zetten (er kan niet worden vastgesteld of deze officieel is verwerkt). Verder is niet gebleken dat de gemeente en de politie daarbij hebben toegezegd of de gerechtvaardigde verwachting hebben gewekt dat Elias niet zou kunnen uitreizen vanwege eventuele getroffen maatregelen of ondernomen acties.

De onderzochte gedraging is behoorlijk.

Uitbreiding van het onderzoek

Tijdens het onderzoek is gebleken dat Elias al vanaf september 2012 in beeld was bij (het casusoverleg van) de gemeente en politie vanwege zorgen om radicalisering. Dit was voordat de heer Abdul zelf een melding had gedaan over de mogelijke uitreis van Elias. Toen de heer Abdul zich tot de ombudsinstituten wendde, was hij er niet van op de hoogte dat Elias al langer bekend was bij de gemeente en politie vanwege zorgen om radicalisering. Hij heeft zich hierover beklagd. De ombudsmannen hebben deze periode (september 2012 tot december 2013) betrokken bij het onderzoek.

De klacht van de heer Abdul dat de gemeente en de politie hem niet op de hoogte hebben gesteld van de zorgen die er sinds september 2012 waren om de minderjarige Elias

Bevindingen uit het onderzoek

Uit de verstrekte informatie en verklaringen van zowel de gemeente als de politie is voldoende aannemelijk geworden dat de minderjarigheid van Elias niet een zodanige rol heeft gespeeld dat men zich afvroeg of de ouders of wettelijke vertegenwoordigers op de hoogte gebracht moesten worden. Gebleken is dat pas tijdens het casusoverleg van 26 november 2013, toen Elias inmiddels al meer dan een jaar was besproken, aan de orde is geweest dat Elias minderjarig is en dat ouders betrokken moeten worden. Noch uit het etiket⁸ noch uit de verklaringen is vervolgens gebleken van actie hierop richting de ouders, in dit geval de heer Abdul.

Zowel de gemeente als de politie hebben verklaard dat men verplicht is om de ouders te informeren als het om een minderjarig persoon gaat. De gemeente heeft verklaard dat zij via het contact met hulpverlener van Lijn 5 de heer Abdul op de hoogte heeft willen brengen van de zorgen om Elias. De politiechef heeft desgevraagd aangegeven dat het geen bewuste keuze is geweest om de vader niet te informeren maar dat het beter was geweest als dit wel was gebeurd. De heer Abdul had immers als hij eerder geïnformeerd was zijn vaderrol ten aanzien van de minderjarige Elias beter kunnen vervullen. De

⁸ Elias is in het casusoverleg van de gemeente en de politie besproken. De informatie die over Elias is vastgelegd, staat in het zogenoemde etiket; een word document waarin per casus de belangrijke handelingen en ontwikkelingen zijn vastgelegd. Zie Achtergrond, onder 3.2 Informatie uit het etiket

politiechef en de gemeente hebben verklaard dat er nu in gevallen waarin sprake is van een persoonsgerichte aanpak radicalisering een notificatieplicht bestaat; dat betekent dat diegene die in het overleg als casus wordt besproken, daarover altijd wordt geïnformeerd tenzij de casus valt onder de wettelijke uitzonderingsgronden. Hierbij is ook aandacht voor het notificeren van ouders in geval van een minderjarige.

Wat mag de burger verwachten?

Kinderen onder de 18 jaar zijn minderjarig; voor de wet zijn zij niet zelfstandig. Zij staan onder gezag, meestal van hun ouders. De ouders zijn de wettelijk vertegenwoordigers van hun kind en mogen verwachten dat de overheid hen informeert wanneer zij op de hoogte is van informatie betrekking hebbend op het lichamelijke en geestelijk welzijn en veiligheid van hun kind.

Oordeel

Het vereiste van goede informatieverstrekking houdt in dat de overheid ervoor zorgt dat de burger de juiste informatie krijgt en dat deze informatie klopt en volledig en duidelijk is. Zij verstrekt niet alleen informatie als de burger erom vraagt, maar ook uit zichzelf.

De ombudsmannen stellen vast dat de politie en de gemeente beschikten over informatie over een zorgelijke ontwikkeling bij de minderjarige Elias, betrekking hebbend op zijn geestelijk welzijn en veiligheid, dat die informatie op transparante wijze gedeeld had moeten worden met de heer Abdul en dat dit niet is gebeurd.

De onderzochte gedraging is niet behoorlijk wegens strijd met het vereiste van goede informatieverstrekking.

De ombudsmannen hebben met instemming kennisgenomen van de notificatieplicht die nu bestaat.

Ten overvloede

Gebleken is dat er in deze periode onvoldoende concrete informatie over Elias voorhanden was en dat dit, in combinatie met capaciteitstekort, tot gevolg lijkt te hebben gehad dat Elias tijdens de casusoverleggen enkele maanden lang niet is besproken en dat voorrang werd gegeven aan andere urgente zaken waarin meer concrete aanwijzingen waren over de radicalisering van betrokken personen.

Daarnaast is gebleken dat de deelnemers van het casusoverleg het lastig vonden om in contact te komen met Elias dan wel informatie over hem te kunnen verkrijgen. Over de pogingen die hiertoe gedaan zijn, is de ombudsmannen het volgende gebleken.

- Over de hulpverlener van Lijn 5, die al in contact stond met het gezin, werd uit het enkele telefonische contact dat de gemeente met haar had over de zorgen om de radicalisering van Elias, geoordeeld dat deze daarvoor niet de aangewezen persoon was. Enkele maanden later bleek dat zij, op eigen initiatief toch informatie had verzameld over de mate van radicalisering van Elias. Deze zaak illustreert dat er kloof bestond tussen de gemeente, die op dat moment op de achtergrond al bezig was met dit onderwerp, en de hulpverlener,

aanwezig op straat en achter de voordeur, die van niets wist. Met de nieuwe aanpak van de gemeente waarbij betrokken organisaties intensiever samenwerken en professionals worden getraind om radicalisering vroegtijdig te herkennen en hiermee leren om te gaan, kan deze kloof worden overbrugd. De ombudsmannen hebben hiervan met instemming kennisgenomen.

- Ook de poging van de politie om via een huisbezoek een beeld van Elias te krijgen dan wel contact met hem, miste haar doel. Het is niet gebleken dat de betrokken wijkagenten waren gebriefd over de zorgen om Elias tijdens het huisbezoek op 16 juli 2013. Dit was later ook het geval toen wijkagent L. op 20 december 2013 voor het eerst een bezoek bracht aan de heer Abdul na de melding van de huisarts. Deze weinig optimale informatiepositie ('doorgeefluik') was moeilijk voor wijkagent L., omdat hij wel degene was die vanaf dat moment veelvuldig in contact stond met de heer Abdul en de heer Abdul blijkbaar verwachtte dat hij goed geïnformeerd was. Meer in het algemeen is gebleken dat er destijds in Amsterdam geen wijkagenten werden betrokken in de aanpak van radicalisering. De politie liet tijdens het onderzoek weten dat wijkteams en daarmee wijkagenten in 2013 nog (te) globaal bij de aanpak van mogelijk radicaliserende personen werden betrokken. De politie heeft laten weten vanaf medio 2014 veranderingen te hebben doorgevoerd door bijscholing van wijkagenten en de inzet van taakaccenthouders/regisseurs die de betrokken wijkagent gericht informeren en met hem/haar de specifieke politie-inzet afstemmen. De ombudsmannen hebben hiervan met instemming kennisgenomen.
- Vast staat dat het, nadat de politie in augustus 2013 had aangegeven dat Elias van een hoger radicaliseringsniveau was, nog drie maanden heeft geduurd voordat de gemeente contact had opgenomen met de specialist, die had aangegeven bereid te zijn contact met Elias te leggen.
- Het heeft de ombudsmannen verder bevreemd dat de bron van de in het etiket opgenomen en vastgestelde informatie over Elias (informatie dat het goed zou gaan met Elias, dat hij met meisjes bezig zou zijn en biertjes zou drinken) niet precies is te herleiden. Juist in een situatie als deze, waarin men naarstig op zoek was naar concrete informatie over Elias, mag verwacht worden dat zorgvuldig met vergaarde informatie wordt omgegaan.

Ten slotte hebben zowel de politie als de AIVD aangegeven dat er in deze periode geen indicaties waren dat Elias plannen had om uit te reizen.

Samengevat concluderen de ombudsmannen dat de gemeente en de politie Elias in verband met de zorgen om zijn radicalisering tijdens de casusoverleggen niet voldoende en voortvarend genoeg hebben besproken en dat de kansen om informatie over Elias te krijgen dan wel contact met hem niet voldoende zijn benut. Evenwel waren er in deze periode geen aanwijzingen dat Elias voornemens was om uit te reizen.

2.3 De klacht over de gebrekkige informatieverstrekking vanuit de politie Amsterdam en de gemeente Amsterdam vanaf het moment dat Elias was verdwenen en over het niet nakomen van toezeggingen om hem te informeren/terug te bellen.

Bevindingen uit het onderzoek

De heer Abdul deed op 27 december 2013 aangifte bij de politie van vermissing van Elias. In de periode die volgde probeerde de heer Abdul uit te zoeken waar zijn zoon was en met wie zijn zoon (de afgelopen tijd) contact had. Hij gaf de politie op verschillende momenten informatie die volgens hem relevant was voor het vinden van Elias en ook gaf hij zijn computer af. Volgens de heer Abdul is de politie de toezeggingen dat hij over de door hem verstrekte informatie zou worden teruggebeld, niet nagekomen en is er niets met de informatie gebeurd. Omdat hij geen informatie van de politie kreeg, nam hij contact op met de gemeente voor uitleg. Hij wilde verslagen van de huisbezoeken en van de maatregelen die genomen waren na zijn melding over Elias. De gemeente gaf aan dat zij in afwachting was van het onderzoek van de politie. De heer Abdul kreeg het gevoel dat hij niet serieus genomen werd en niemand hem wilde informeren in verband met de zoektocht naar zijn zoon. Een verslag dat hij ontving van de gemeente was niet voorzien van een datum en handtekening en logo van de gemeente. Voor hem was dit opnieuw een teken dat er niet serieus met de zaak en met hem werd omgegaan.

Gebleken is dat er in de periode direct na de vermissing van Elias vanaf 27 december 2013 tot en met 2 januari 2014, door de betrokken gemeenteadviseurs dagelijks contact is geweest met de heer Abdul. Voldoende aannemelijk is dat vervolgens via de gemeente hulpverlening is ingezet (via Samen Doen en vervolgens door Lijn 5) om het gezin Abdul te ondersteunen. Met betrekking tot de aanpak van (de deradicalisering) van Elias had de gemeente geen rol meer nu Elias vermist was en uiteindelijk naar Syrië vertrokken leek te zijn. De burgemeester heeft verklaard dat in de eerste periode na de verdwijning van Elias was afgesproken dat een contactpersoon vanuit de politie contact met de heer Abdul zou onderhouden in verband met de situatie van Elias.

De ombudsmannen stellen op grond van de mutaties en processen-verbaal van de politie vast dat de door de heer Abdul verstrekte informatie is ontvangen door de politie en is gemuteerd. De betreffende mutaties en journaals bevestigen volgens de ombudsmannen het beeld van een vader die zelf op onderzoek uit is gegaan om zijn zoon te vinden en die in zijn zoektocht allerlei informatie met de politie heeft gedeeld. In de betreffende mutaties en processen-verbaal staat ook vermeld wat er met de door de heer Abdul verstrekte informatie is gedaan.

De ombudsmannen hebben echter niet kunnen vaststellen dat vanuit de politie contact is gezocht met de heer Abdul om hem een terugkoppeling te geven over de al dan niet ondernomen actie en de eventuele uitkomst daarvan. In de mutaties wordt hierover niets vermeld en ook uit de verklaring van wijkagent L. kan worden afgeleid dat er geen

terugkoppeling aan de heer Abdul heeft plaatsgevonden over onder meer het onderzoek naar de pc of ten aanzien van andere verstrekte informatie.

Ten aanzien van de informatieverstrekking door de gemeente is vanwege tegenstrijdige verklaringen hierover niet duidelijk geworden of en welke informatie de heer Abdul heeft gekregen. De burgemeester heeft verklaard dat de verslagen desgevraagd in geanonimiseerde vorm met de heer Abdul zijn gedeeld, maar de heer Abdul heeft aangegeven de aan hem toegezegde verslagen nooit te hebben ontvangen, op het ongedateerde en niet van een handtekening voorziene verslag na.

Wat mag een burger verwachten?

De vermissing van een kind is een heel stressvolle situatie. De betreffende ouders hebben behoefte aan eenduidige, adequate en proactieve informatie over de stand van zaken en de acties die de politie onderneemt. Zij moeten weten wat zij kunnen verwachten. Als zij goed geïnformeerd worden geeft dit hen vertrouwen in de politie en begrip voor de acties die de politie onderneemt. Ouders zouden altijd een telefoonnummer van een contactpersoon moeten krijgen en geen last moeten hebben van interne organisatorische wisselingen of in dit geval het naar elkaar wijzen van betrokken instanties (Rapport Nationale ombudsman 2013/015 "Kind vermist").

Oordeel

Het vereiste van goede informatieverstrekking houdt in dat de overheid ervoor zorgt dat de burger de juiste informatie krijgt en dat deze informatie klopt en volledig en duidelijk is. Zij verstrekt niet alleen informatie als de burger erom vraagt, maar ook uit zichzelf.

Al met al is het de ombudsmannen gebleken dat de politie Amsterdam actie heeft ondernomen naar aanleiding van de door de heer Abdul verstrekte informatie en dat hier serieus mee is omgegaan. De ombudsmannen concluderen wel dat hierover niet of nauwelijks informatie is teruggekoppeld aan de heer Abdul. De heer Abdul had als gevolg hiervan het idee dat hij niet serieus genomen werd.

Hoewel de ombudsmannen niet hebben vastgesteld dat de politie de heer Abdul concrete toezeggingen heeft gedaan dat hij zou worden geïnformeerd, was het beter geweest om de heer Abdul uit eigen initiatief terug te koppelen wat er met zijn informatie werd gedaan dan wel hem duidelijk te maken dat er geen terugkoppeling zou plaatsvinden.

De ombudsmannen achten verder aannemelijk dat het voor zowel de gemeente als de politie duidelijk was dat de heer Abdul niet wist bij wie hij terecht kon met zijn verzoek om informatie, nu de gemeente en de politie naar elkaar verwezen als contactpersoon. De heer Abdul mocht verwachten dat hierover duidelijkheid bestond en dat hij het nummer van een vast contactpersoon kreeg.

De ombudsmannen achten deze klacht dan ook gegrond.

De onderzochte gedraging is niet behoorlijk wegens strijd met het vereiste van goede informatieverstrekking.

Ten overvloede

Op 18 januari 2015 ontving de heer Abdul via een man wiens zoon ook naar Syrië was afgereisd en die daar contact had met Elias, het bericht dat Elias bij een bomaanslag om het leven was gekomen. De heer Abdul kreeg later via een deskundige, die families van uitreizigers begeleidt, te horen dat de gemeente Amsterdam door haar op de hoogte was gebracht van het overlijden van Elias, maar dat de gemeente dit bericht niet aan hem wilde overbrengen. Voor de heer Abdul is het onbegrijpelijk dat de gemeente hem niet heeft geïnformeerd over het bericht van overlijden omdat de gemeente zich in deze situatie zorgen had moeten maken om zijn gezin.

In verband met het bericht van overlijden van Elias staat vast dat onduidelijkheid bestond over wie het bericht van overlijden van Elias aan de heer Abdul zou moeten overbrengen. De betrokken deskundige heeft de heer Abdul laten weten dat de gemeente dit niet kon doen vanwege de verstoorde verhouding met hem. De gemeente heeft tijdens het onderzoek laten weten het bericht niet te hebben overgebracht, omdat zij niet de directe informatiebron was. Vanwege deze tegenstrijdige verklaringen kan niet worden vastgesteld wat hierover precies is gezegd. Gebleken is wel dat er door de gemeente in overleg met de politie een zorgvuldige afweging is gemaakt waarbij de uiteindelijke uitkomst was dat niet de gemeente het bericht van overlijden zou overbrengen maar de vader van de andere Syriëganger die het bericht zelf had vernomen.

2.4 De klacht dat de gemeente Amsterdam heeft toegezegd de heer Abdul met zijn financiële problemen te helpen door zijn schulden af te lossen en hem daarbij de voorwaarde heeft gesteld dat hij niet met de media zou praten.

Bevindingen uit het onderzoek

De ombudsmannen hebben schriftelijke stukken bekeken en verklaringen afgenomen van de burgemeester, de stadsdeelambtenaren en het betrokken Tweede Kamerlid.

Voldoende vast is komen te staan dat de gemeente de heer Abdul een bedrag heeft aangeboden van €2.500. De ombudsmannen is verder gebleken dat de gemeente de heer Abdul en zijn gezin ook achter de schermen heeft geholpen door buiten de reguliere kanalen de hulpverlening door Lijn 5 te financieren. Betrokkenheid bij het gezin maken de ombudsmannen ook op uit de verklaring van de burgemeester dat hij twee keer contant geld uit eigen portemonnee aan de heer Abdul heeft gegeven om het gezin te helpen.

Verder staat vast dat een Tweede Kamerlid bij zijn bezoek aan de heer Abdul heeft aangeboden om contact op te nemen met de burgemeester in verband met de schuldenproblematiek van de heer Abdul en dat hij dit contact ook heeft gelegd. Het is de ombudsmannen niet gebleken dat uit dit traject een andere financiële toezegging is voortgekomen dan de eerder genoemde €2.500.

Uit het onderzoek is tot slot naar voren gekomen dat Stadsdeel Nieuw-West en het betrokken Tweede Kamerlid de heer Abdul een advies hebben gegeven over de omgang met de media.

Oordeel

Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat de overheid binnen het wettelijk kader en eerlijk en oprecht handelt, doet wat zij zegt en gevolg geeft aan rechterlijke uitspraken. Het vereiste van betrouwbaarheid houdt in dat de overheid afspraken en toezeggingen nakomt.

Het verrichte onderzoek biedt de ombudsmannen geen aanknopingspunten die aanneemelijk maken dat de gemeente meer geld aan de heer Abdul heeft toegezegd dan €2.500. Dat bedrag wordt door de burgemeester, stadsdeelambtenaar R., hulpverlener W. en in verschillende documenten genoemd als het in februari 2015 aangeboden bedrag. De heer Abdul stelt dat de gemeente Amsterdam heeft toegezegd hem van zijn schulden af te helpen en hogere bedragen heeft toegezegd, maar uit het onderzoek is dit niet gebleken. Verder is niet gebleken dat de overheid een verbod aan hem heeft opgelegd om de media op te zoeken ofwel dat aan de toekenning van bedragen de voorwaarde is gesteld geen contact te hebben met de media. Het vertrouwensbeginsel is dan ook niet geschonden.

De onderzochte gedraging is behoorlijk.

Conclusie van het onderzoek

De Nationale ombudsman en de Ombudsman Metropool Amsterdam achten de klacht over de gemeente Amsterdam:

- ten aanzien van het niet voorkomen van de uitreis en het daarbij wekken van de verwachting dat het goed zou komen, **niet gegrond**;
- ten aanzien van het informeren in verband met de minderjarigheid van Elias **gegrond** wegens strijd met het vereiste van goede informatieverstrekking;
- ten aanzien van de gebrekkige informatieverstrekking vanaf het moment dat Elias was verdwenen en over het niet nakomen van toezeggingen om hem te informeren/terug te bellen **gegrond** wegens strijd met het vereiste van goede informatieverstrekking.
- ten aanzien van de toezegging dat de gemeente hem met zijn financiële problemen zou helpen door zijn schulden af te lossen en hem daarbij de voorwaarde heeft gesteld dat hij niet met de media zou praten, **niet gegrond**.

De Nationale ombudsman en de ombudsman Metropool Amsterdam achten de klacht over de politie eenheid Amsterdam:

- ten aanzien van het niet voorkomen van de uitreis en het daarbij wekken van de verwachting dat het goed zou komen, **niet gegrond**;
- ten aanzien van het informeren in verband met de minderjarigheid **gegrond** wegens strijd met het vereiste van goede informatieverstrekking;

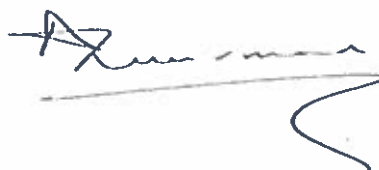
- ten aanzien van de gebrekkige informatieverstrekking vanaf het moment dat Elias was verdwenen en over het niet nakomen van toezeggingen om hem te informeren / terug te bellen, **gegrond** wegens strijd met het vereiste van goede informatieverstrekking.

de Nationale ombudsman

Reinier van Zutphen

en de Ombudsman Metropool Amsterdam,

Arre Zuurmond

ACHTERGROND

Verslag van bevindingen

Een onderzoek naar het handelen van de overheid in verband met de melding van een vader over de mogelijke uitreis van zijn zoon naar Syrië.

Datum:

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	4
1.1	AANLEIDING.....	4
1.2	HET ONDERZOEK	4
1.3	REIKWIJDE ONDERZOEK	5
1.4	BETROKKEN INSTANTIES	5
1.5	AANPAK	7
1.6	LEESWIJZER	8
2	HET VERHAAL VAN DE HEER ABDUL	9
3	DE GEMEENTE AMSTERDAM	14
3.1	DE INFORMATIEHUISHOUDING RADICALISERING (IHH).....	14
3.2	INFORMATIE UIT HET ETIKET	15
3.3	OVERIGE INFORMATIE GEMEENTE.....	19
3.4	VERKLARINGEN GEMEENTE AMSTERDAM	19
3.5	VERKLARINGEN STADSDEEL NIEUW-WEST.....	26
3.6	OVERIGE INFORMATIE STADSDEEL NIEUW-WEST	27
4	DE POLITIE AMSTERDAM.....	30
4.1	CONTRA-TERRORISME, EXTREMISME EN RADICALISME (CTER).....	30
4.2	VERKLARINGEN VAN DE POLITIE AMSTERDAM	31
4.3	INFORMATIE UIT MUTATIES, PROCESSSEN-VERBAAL ETC.	37
4.4	ANTWOORDEN OP SCHRIFTELIJKE VRAGEN	42
5	DE HULPVERLENERS	47
5.1	VERKLARING VAN MEDEWERKER LIJN 5.....	47
5.2	VERKLARING VAN MEDEWERKER SAMEN DOEN	47
6	OVERIGE BETROKKEN INSTANTIES	49
6.1	INFORMATIE VAN DE KONINKLIJKE MARECHAUSSEE (KMAR).....	49
6.2	INFORMATIE VAN DE NATIONAAL COÖRDINATOR TERRORISMEBESTRIJDING EN VEILIGHEID (NCTV)..	50
6.3	INFORMATIE VAN BUREAU SIRENE.....	52
6.4	INFORMATIE VAN DE RIJSDIENST VOOR DE IDENTITEITSGEGEVENS (RVIG)	53
6.5	INFORMATIE VAN DE RAAD VOOR DE KINDERBESCHERMING (RVOK)	54
6.6	INFORMATIE VAN DE ALGEMENE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENST (AIVD).....	55
6.7	INFORMATIE VAN HET OPENBAAR MINISTERIE (OM).....	55
6.8	INFORMATIE VAN DESKUNDIGE G.	56
6.9	INFORMATIE VAN EEN BETROKKEN TWEEDE KAMERLID.....	58
6.10	INFORMATIE VAN TURKISH AIRLINES	59
7	TUSSENTIJDSE REACTIES.....	60
7.1	STANDPUNT VAN DE BURGEMEESTER VAN AMSTERDAM	60
7.2	STANDPUNT VAN DE POLITIECHIEF VAN DE EENHEID AMSTERDAM	65
7.3	REACTIE VAN DE HEER ABDUL	65

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De heer Abdul heeft vier kinderen, onder wie zijn zoon Elias⁹. Het islamitische gezin woont in Amsterdam. Het gezin is bekend bij de gemeente vanwege de inzet van hulpverlening op verschillende gebieden, waaronder hulpverlening met betrekking tot de opvoeding van de kinderen en schuldenproblematiek.

In 2011 zijn de kinderen uit huis geplaatst in verband met de detentie van de heer Abdul vanwege een aangifte tegen hem van huiselijk geweld. De heer Abdul is later door de rechter vrijgesproken en vrijgelaten. Zijn kinderen zijn weer bij hem komen wonen nadat hij de rechtszaak over het gezag had gewonnen. Mede vanwege deze gebeurtenis ontstond een groot wantrouwen bij de heer Abdul jegens de overheid.

Eind 2013 vreesde de heer Abdul dat zijn 16-jarige zoon Elias radicaliseerde¹⁰ en mogelijk wilde uitreizen naar Syrië. Vanwege zijn eerdere slechte ervaring met de overheid meldde hij dit op 17 december 2013 bij zijn huisarts en niet bij de politie. De huisarts nam vervolgens contact op met de politie en de gemeente waarna de wijkagent en gemeenteadviseurs een aantal malen bij het gezin op huisbezoek gingen.

Elias kreeg op 26 december 2013 ruzie met zijn vader en liep weg van huis. Dat was de laatste keer dat de heer Abdul zijn zoon zag.

De heer Abdul deed op 27 december 2013 aangifte bij de politie van vermissing. Hij probeerde uit te zoeken waar zijn zoon was en met wie zijn zoon (de afgelopen tijd) contact had. Er volgde een periode waarin veelvuldig contact plaatsvond tussen de heer Abdul, de gemeente Amsterdam en de politie Amsterdam.

In september 2014 had de heer Abdul telefonisch contact met zijn zoon Elias, die inderdaad was uitgereisd naar Syrië. Volgens de heer Abdul heeft Elias hem tijdens één van de gesprekken verteld dat hij op 29 december 2013 vanaf Schiphol met Turkish Airlines naar Turkije is gevlogen. Op 18 januari 2015 kreeg de heer Abdul het trieste bericht dat zijn zoon Elias bij een bomaanslag om het leven is gekomen.

De heer Abdul heeft in mei 2015 een klacht ingediend bij de Nationale ombudsman omdat de overheid volgens hem niet heeft voorkomen dat Elias via Schiphol is uitgereisd, terwijl bij hem de verwachting was gewekt dat het wel goed zou komen.

1.2 Het onderzoek

De heer Abdul klaagt over de overheid en over de gemeente Amsterdam en de politie-eenheid Amsterdam in het bijzonder.

⁹ In dit rapport zijn gefingeerde namen gebruikt

¹⁰ het proces waarbij een persoon of groep in toenemende mate opvattingen ontwikkelt die op gespannen voet of zelfs haaks staan op de democratische rechtsorde; daarnaast is een persoon of groep steeds meer bereid om daar in de praktijk consequenties aan te verbinden.

De gemeente Amsterdam heeft een eigen lokale ombudsman: de Ombudsman Metropool Amsterdam. Deze Ombudsman Metropool Amsterdam is bevoegd om klachten over gedragingen van de gemeentelijke instellingen van de gemeente Amsterdam te behandelen. De Nationale ombudsman is bevoegd om klachten over gedragingen van de politie, alsmede andere landelijke overheidsinstanties in behandeling te nemen. Om die reden zijn de Nationale ombudsman en de Ombudsman Metropool Amsterdam een gezamenlijk onderzoek gestart. Omdat het in deze situatie gaat om een minderjarig kind, heeft de Kinderombudsman vanuit het kinderrechtenperspectief waar nodig inbreng gehad in het onderzoek.

1.3 Reikwijdte onderzoek

Het onderzoek richt zich op de volgende klachtformulering:

De zoon van de heer Abdul, Elias, was vanaf september 2012 in beeld bij de gemeente Amsterdam en politie Amsterdam vanwege mogelijke radicalisering. In december 2013 uitte de heer Abdul zijn zorgen bij de gemeente en de politie vanwege het vermoeden van radicalisering en een mogelijke uitreis naar Syrië door Elias.

In dit verband klaagt de heer Abdul erover:

- a. dat de overheidsinstanties niet hebben voorkomen dat zijn zoon Elias naar Syrië is uitgereisd en dat de gemeente Amsterdam en de politie Amsterdam bij hem de verwachting wekten dat het wel goed zou komen.*
- b. dat de politie Amsterdam en de gemeente Amsterdam vanaf het moment dat Elias was verdwenen hem niet goed hebben geïnformeerd en de toezeggingen om hem te informeren / terug te bellen niet zijn nagekomen.*
- c. dat de gemeente Amsterdam hem heeft toegezegd hem met zijn financiële problemen te helpen door zijn schulden af te lossen en daarbij de voorwaarde heeft gesteld dat hij niet met de media zou praten.*

1.4 Betrokken instanties

Tijdens het onderzoek is gebleken dat veel (medewerkers van) overheidsinstanties betrokken zijn geweest bij het gezin Abdul en op de hoogte waren van de situatie van Elias en/of betrokken waren bij het treffen van maatregelen of interventies ter voorkoming van een uitreis. Hieronder volgt een opsomming van de instanties die bij dit onderzoek betrokken zijn en een korte omschrijving van hun taak en betrokkenheid.

Gemeente Amsterdam

Informatiehuishouding Radicalisering

In Amsterdam is de Informatiehuishouding Radicalisering (IHH) opgericht om radicalisering te signaleren en tegen te gaan. De IHH richt zich op het vergaren van kennis, het verzamelen van signalen uit de stad en het adviseren over en ondersteunen van interventies. Medewerkers van de IHH waren vanaf september 2012 betrokken bij de casus van Elias.

Stadsdeel Nieuw-West

De gemeente Amsterdam is verdeeld in zeven stadsdelen, die zich bezig houden met de uitvoering van stedelijk beleid, waaronder de sociale veiligheid in de wijk. Het gezin Abdul was voor de uitreis van Elias reeds bekend bij de gemeente vanwege de inzet van hulpverlening op verschillende gebieden, waarvan de regie was belegd bij Stadsdeel Nieuw-West. Na de uitreis van Elias werd het stadsdeel actief betrokken in de contacten tussen de gemeente en de heer Abdul.

Politie Amsterdam

Afdeling Contraterrorisme, Extremisme en Radicalisering

De afdeling Contraterrorisme, Extremisme en Radicalisering (CTER) wint onder meer informatie in over personen die mogelijk radicaliseren. De afdeling CTER had Elias vanaf juni 2012 in beeld.

Wijkagenten

De wijkagent is verantwoordelijk voor de politiezorg binnen zijn wijk. Door informatie uit de wijk is een wijkagent in staat om problemen in een buurt tijdig te onderkennen en misschien zelfs te voorkomen. Dat geldt ook voor radicaliseringsprocessen. Meerdere wijkagenten zijn op enigerlei wijze betrokken geweest bij de casus Elias.

Openbaar Ministerie

Het Openbaar Ministerie (OM) zorgt ervoor dat strafbare feiten worden opgespoord en vervolgd. Daarvoor wordt samengewerkt met de politie en andere opsporingsdiensten.

Officier van justitie

De *officier van justitie* vertegenwoordigt het OM en geeft onder meer leiding aan de politie tijdens het opsporingsonderzoek. De officier van justitie is betrokken geweest bij het laten signaleren van Elias.

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

De Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) heeft tot taak het onderkennen en duiden van dreigingen, risico's en internationale politieke ontwikkelingen, die grote gevolgen kunnen hebben voor de belangen van de Nederlandse staat. De AIVD had Elias vanaf medio 2013 in beeld.

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid

De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) beschermt Nederland tegen bedreigingen die de maatschappij kunnen ontwrichten. De NCTV is onder meer verantwoordelijk voor terrorismebestrijding. In december 2013 heeft de NCTV - namens de minister van Veiligheid en Justitie (VenJ) - het verzoek tot opname van de personalia van Elias in het Register Paspoortsignaleringen gehonoreerd.

Rijksdienst voor Identiteitsgegevens

De Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG) is de uitvoeringsorganisatie op het gebied van persoonsgegevens en reisdocumenten voor Nederland. De RvIG is onder meer

beheerder van het Register Paspoortsignaleringen. De RvIG heeft de personalia van Elias opgenomen in het Register Paspoortsignaleringen en de personalia doorgegeven aan Bureau SIRENE.

Bureau SIRENE

Bureau Supplementary Information Request at the National entries (SIRENE) is belast met gegevensbeheer van het Nationaal Schengen Informatie Systeem. Bureau SIRENE heeft zorggedragen voor de daadwerkelijke signalering in het OPS (het nationaal opsporingsregister) van het paspoort van Elias.

Koninklijke Marechaussee

De Koninklijke Marechaussee (KMar) treedt onder meer op als grenspolitie en controleert het grensverkeer van personen op Schiphol.

Raad voor de Kinderbescherming

De Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) draagt bij aan de veiligheid en ontwikkeling van kinderen en het toekomstperspectief van jongeren. Wanneer er sprake is van het radicaliseren van kinderen, kan de RvdK de rechter verzoeken een kinderbeschermingsmaatregel te nemen, zoals een ondertoezichtstelling met al dan niet een machtiging uithuisplaatsing. De RvdK raakte in januari 2014 op de hoogte van de vermissing van Elias en de zorgen die er over hem waren.

Hulpverlening

Lijn 5

Lijn 5 is een gespecialiseerde jeugdzorgorganisatie, onder meer werkzaam in Amsterdam, die hulp en ondersteuning biedt aan gezinnen met kinderen die problemen hebben. Lijn 5 is drie periodes betrokken geweest bij het gezin. Dit betreft de periodes half 2011-juli 2013, februari 2014-april 2014 en vanaf maart 2015 voor een periode van drie maanden. De laatste twee periodes is Lijn 5 ingezet op verzoek van de gemeente (IHH).

Samen Doen

Samen Doen van de gemeente Amsterdam ondersteunt mensen die veel verschillende problemen ervaren en die er zelf niet goed uitkomen. Medewerkers van Samen Doen boden op verzoek van de gemeente (IHH) vanaf ongeveer april 2014 hulp aan het gezin Abdul. Tussen Lijn 5 en Samen Doen heeft een warme overdracht plaatsgevonden.

1.5 Aanpak

Medewerkers van beide ombudsinstituten zijn gestart met het voeren van gesprekken. Allereerst hebben zij uitgebreid met de heer Abdul gesproken. Daarna hebben eerst gesprekken plaatsgevonden met gemeenteambtenaren en politieambtenaren die op enigerlei wijze bij de zaak betrokken zijn geweest. Ook is gesproken met medewerkers van de AIVD, de NCTV, het OM, de RvIG, de KMar, bureau SIRENE, de RvdK, een deskundige op het gebied van radicalisering, hulpverleners die bij het gezin betrokken waren en een betrokken Tweede Kamerlid. In deze gesprekken zijn algemene vragen

gesteld over de aanpak van radicalisering en uitreizigers en specifieke vragen omtrent de betrokkenheid van betreffende ambtenaren bij deze casus, de acties die zijn genomen om een uitreis te voorkomen en de nazorg die aan de heer Abdul is geboden vanaf het moment dat zijn zoon vermist was.

Daarnaast zijn stukken opgevraagd bij de verschillende bestuursorganen en is er informatie ingewonnen bij Turkish Airlines, met welke vliegtuigmaatschappij Elias volgens de heer Abdul via Schiphol naar Turkije zou zijn gereisd. Ook hebben de burgemeester van Amsterdam en de politiechef van de eenheid Amsterdam een mondelinge toelichting gegeven.

Vervolgens hebben de ombudsmannen een verslag opgesteld met hun voorlopige bevindingen en voorgelegd aan de burgemeester van Amsterdam en de politiechef van de eenheid Amsterdam. Daarbij hebben zij hen aanvullend schriftelijke vragen gesteld en hen gevraagd een standpunt in te nemen over de klacht. Daarna is het onderzoek beëindigd en hebben de ombudsmannen een verslag opgesteld met daarin hun bevindingen. Dit verslag is voor wederhoor voorgelegd aan de heer Abdul en alle betrokken instanties.

Bij het onderzoek is ook informatie verstrekt die om onder meer redenen van staatsveiligheid, de veiligheid van personen en/of tactische redenen vertrouwelijk moet worden behandeld en die daarom niet in het verslag van bevindingen is opgenomen. De ombudsmannen hebben – al dan niet gezamenlijk – wel alle verzochte informatie van de bestuursorganen verstrekt gekregen en deze bij het onderzoek betrokken.

1.6 Leeswijzer

Zoals in hoofdstuk 1.5 is beschreven, hebben de medewerkers van de ombudsinstituten vele gesprekken gevoerd. Deze gesprekken zijn uitgewerkt in uitgebreide verklaringen. Omwille van de leesbaarheid van dit rapport is van die verklaringen slechts een weergave opgenomen van de punten die van belang zijn voor het geven van een oordeel over de klacht.

De opbouw van het verslag van bevindingen ziet er als volgt uit. In hoofdstuk 2 komt het verhaal van de heer Abdul aan de orde. Hoofdstuk 3 beschrijft de informatie van de gemeente Amsterdam en hoofdstuk 4 de informatie van de politie Amsterdam. Hoofdstuk 5 geeft het relaas weer van een aantal hulpverleners dat bij het gezin Abdul betrokken is geweest. In hoofdstuk 6 komt informatie van de overige betrokken instanties aan de orde. Hoofdstuk 7 bevat de tussentijdse reacties van de heer Abdul, de gemeente Amsterdam en de politie Amsterdam.

2 Het verhaal van de heer Abdul

Hieronder volgt de beschrijving van de ervaringen van de heer Abdul met de politie Amsterdam en de gemeente Amsterdam voor zover relevant voor dit onderzoek.

In 2011 zijn de vier kinderen van de heer Abdul uit huis geplaatst omdat hun moeder niet voor hen kon zorgen en de heer Abdul gedetineerd zat wegens een aangifte tegen hem van huiselijk geweld. De heer Abdul werd door de rechter vrijgesproken. Over zowel de aanhouding, de wijze van uithuisplaatsing (waarbij de politie betrokken was) als de uithuisplaatsing zelf bestaat grote onvrede bij de heer Abdul. De heer Abdul heeft aangegeven dat de uithuisplaatsing traumatisch was voor hem en zijn kinderen. Zijn kinderen waren veranderd na de uithuisplaatsing.

De kinderen zijn na zijn vrijlating weer bij hem en zijn nieuwe vrouw komen wonen omdat hij de rechtszaak over het gezag had gewonnen. De heer Abdul hoorde later van zijn zoon Elias over zijn slechte ervaringen met het pleeggezin. Zo moest Elias varkensvlees eten, terwijl hij aan had gegeven dit als moslim niet te mogen. Daarnaast had Elias het erg moeilijk met het feit dat hij bij de uithuisplaatsing gescheiden werd van zijn jongste zusje en broertje.

Na de zomer van 2013 merkte de heer Abdul dat zijn zoon Elias zich anders ging gedragen. Hij denkt dat zijn zoon is geradicaliseerd vanwege de slechte ervaringen met de politie en het pleeggezin en ook vanwege de door hem ervaren discriminatie bij het vinden van een stageplek. Elias ging zich steeds meer bezig houden met zijn geloof:

"Ik kwam erachter dat Elias via Facebook contact had met leden van Sharia4Belgium. We hadden hier discussies over omdat ik vond dat deze groep een slechte invloed op hem had. Uiteindelijk wist ik Elias ervan te overtuigen geen contact meer te hebben met Sharia4Belgium."

Toen de heer Abdul er later achter kwam dat Elias nog steeds contact had met verkeerde personen, gooide hij zijn pc kapot.

Elias veranderde steeds meer. Zo deed hij al zijn merkkleding weg, wilde bepaalde dingen niet meer eten en wilde niets meer met zijn familie te maken hebben. De heer Abdul ging daarom op 17 december 2013 naar zijn huisarts om hulp te vragen voor Elias. Zijn zoon was toen 16 jaar.

"Ik ging niet naar de politie met mijn zorgen omdat ik de politie wantrouwde en dacht dat zij mij toch niet serieus zou nemen."

De heer Abdul wilde dat zijn zoon gedwongen zou worden opgenomen bij de Bascule.¹¹ Dit bleek niet mogelijk te zijn zonder inschakeling van de politie en de RvdK. De heer Abdul wilde absoluut geen bemoeienis van de RvdK, gelet op de eerdere

¹¹ De Bascule is een academisch centrum dat psychiatrische zorg verleent.

uithuisplaatsing. Hierop belde de huisarts op 20 december 2013 de politie om namens de heer Abdul melding te maken van diens zorgen om zijn zoon.

Dezelfde dag kwam wijkagent L. bij de heer Abdul langs in verband met de melding. De heer Abdul informeerde hem over zijn zorgen om de radicalisering van Elias en zijn mogelijke uitreis naar Syrië; hij vertelde de wijkagent over de personen waarmee hij Elias had gezien en gaf hem kentekennummers en namen en telefoonnummers van mensen met wie Elias contact had. Tijdens het tweede huisbezoek van de wijkagent op 24 december 2013 gaf hij hem de pc mee, zodat de harde schijf kon worden onderzocht.

Op die dag kwamen ook medewerkers van de gemeente Amsterdam bij hem langs. Onder hen was gemeenteadviseur T. van de afdeling Openbare Orde en Veiligheid (OOV). De heer Abdul vroeg haar onder andere of het paspoort van zijn zoon kon worden ingenomen. Elias droeg zijn paspoort altijd bij zich. De heer Abdul verklaarde hierover het volgende:

"Gemeenteadviseur T. vertelde mij dat het niet nodig was om het paspoort van Elias in te nemen omdat het paspoort in het systeem stond. Mocht Elias willen reizen, dan zou dat niet kunnen."

De politie en de gemeente wilden graag met Elias praten. Daarom maakte de heer Abdul een afspraak voor 26 december 2013. Tijdens het huisbezoek op 26 december 2013 spraken gemeenteadviseur D. en wijkagent L. met Elias en vroeg de heer Abdul hen om het paspoort van zijn zoon in te nemen. Opnieuw werd volgens de heer Abdul gezegd dat Elias niets met zijn paspoort kon omdat het geblokkeerd stond. Het was daarom niet nodig om het paspoort van Elias in te nemen. Bij een grenscontrole zou Elias meteen aangehouden worden omdat hij internationaal geregistreerd stond.

Gemeenteadviseur D. sprak met Elias af dat hij op 27 december 2013 met hem naar een psycholoog zou gaan.

"Zoals ik al vreesde kwam Elias niet opdagen bij de psycholoog. De situatie thuis escaleerde toen ik Elias vroeg waarom hij niet naar de psycholoog was gegaan en ik vervolgens het paspoort van mijn zoon wilde afpakken. Hierbij pakte ik Elias van achteren vast zodat hij niet weg kon. Elias beet in mijn vinger, rukte zich los en is weggerend. Dat was de laatste keer dat ik mijn zoon zag."

Zijn dochters hadden bij het politiebureau melding gemaakt van het voorval. De politieagenten die vervolgens arriveerden zeiden hem dat hij zich geen zorgen hoefde te maken omdat Elias in de gaten werd gehouden.

Enkele dagen later kwam wijkagent L. bij hem langs. De heer Abdul vertelde hem dat hij een ander contactpersoon wilde omdat hij hem niet vertrouwde. Hij vroeg de wijkagent wat er met alle informatie was gebeurd die hij hem had gegeven. De wijkagent vertelde hem dat alle informatie was doorgegeven aan de gemeente, omdat die de regie had over de zaak. De politie had slechts een uitvoerende taak, vertelde wijkagent L. hem.

Vervolgens nam de heer Abdul contact op met gemeenteadviseur T. voor uitleg. Zij gaf aan dat de gemeente in afwachting was van het onderzoek van de politie. De heer Abdul vroeg haar om een verslag van alle gesprekken die gevoerd waren. Dit verslag kon hij dan aan de rechter laten zien in verband met het verzoek om een uithuisplaatsing van Elias. Hierop ontving hij thuis een envelop met daarin een verslag van gemeenteadviseur T. van één A4, niet voorzien van een datum en handtekening. Voor hem was dit opnieuw een teken dat er niet serieus met de zaak en met hem werd omgegaan.

Omdat zijn zoon vermist bleef en de heer Abdul niet de indruk had dat de politie hem zou helpen, is hij zelf op onderzoek uit gegaan om uit te vinden waar zijn zoon was. Hij ging vaak bij de politie langs met informatie en vragen over zijn zoon. Zo informeerde hij de politie over mogelijke verblijfplaatsen van zijn zoon. Hij had ook een aantal keren voor hem verdachte personen, die ontmoetingen hadden gehad met zijn zoon, aangegeven bij de politie. Ook hier werd volgens de heer Abdul niks mee gedaan.

Na de vermissing van Elias stond hij een keer te posten voor een huis waar Elias vaak verbleef, toen er twee politieagenten langskwamen en hem aanspraken. De heer Abdul vertelde hen het verhaal van Elias. De politieagenten keken in het systeem maar zeiden hem dat er geen signaleringen stonden op naam van zijn zoon. Dit was voor hem opnieuw een bevestiging dat er niks werd gedaan.

Verder had de heer Abdul op 28 maart 2014 gezien dat er iemand online was op het door hem gehackte Facebookaccount van Elias. De persoon die online was, was op dat moment in Diyarbakir in Turkije. De heer Abdul snelde naar de politie om dit door te geven. De toezegging dat hij hierover zou worden teruggebeld, is de politie volgens hem nooit nagekomen. De heer Abdul begrijpt niet dat de politie niets met die informatie heeft gedaan. De heer Abdul vermoedt nu dat de AIVD het account van Elias heeft gekraakt en online was. De AIVD heeft zijn zoon als lokaas gebruikt en hem daarom laten gaan.

"De politie deelde mij telkens mee: 'vertrouw op ons, we doen ons best'. Op een gegeven moment kreeg ik de indruk dat de politie mij lastig vond omdat ik gevraagd werd om niet meer zo vaak langs te komen. De wijkagent liet mij weten dat ik het politieonderzoek niet moest hinderen."

De heer Abdul had totaal geen vertrouwen in de politie en de gemeente. Zijn zoon was immers weg en niemand kon hem vertellen waar hij zat. Toezeggingen om hem terug te bellen en te informeren werden allemaal niet nagekomen. Het proces-verbaal van aangifte van vermissing van Elias heeft zijn advocaat opgevraagd bij de politie, omdat hij het zelf niet kreeg. Tot op de dag van vandaag heeft hij geen kopie van het proces-verbaal.

Uit frustratie over de gang van zaken nam de heer Abdul contact op met AT5 die een interview van hem afnam en het uitzond. Hierna volgden meer interviews met de (landelijke) media.

Rond 12 april 2014 kreeg de heer Abdul bezoek van twee AIVD-medewerkers. Hij kreeg te horen dat hij niemand mocht vertellen dat de AIVD bij hem thuis was geweest. Hij had sterk het idee dat de AIVD wist waar zijn zoon was. Tijdens een tweede bezoek van de AIVD vroeg de heer Abdul waar zijn zoon zat. De boodschap die hij kreeg was eigenlijk dat ze niet konden zeggen waar zijn zoon was maar ook niet ontkenden dat ze wisten waar hij zat. Voor de heer Abdul was hiermee duidelijk dat ze wisten waar Elias was en dat Elias als lokaas was gebruikt in een onderzoek. Na dit bezoek heeft de heer Abdul niks meer van de AIVD vernomen.

Begin september 2014 kreeg de heer Abdul een telefoontje van de heer N., die wist waar Elias was. De zoon van de heer N. was ook uitgereisd naar Syrië en was daar bevriend geraakt met Elias. Via deskundige G., die families van Syriëgangers begeleidt, waren de heer Abdul en de heer N. met elkaar in contact gekomen.

In september 2014 ontving de heer Abdul voor het eerst een sms van Elias. In de periode die volgde sprak hij nog een paar keer telefonisch met hem:

"Tijdens één van deze gesprekken vertelde Elias mij dat hij op 29 december 2013 met zijn eigen paspoort via Schiphol met een vlucht van Turkish Airlines naar Turkije was gereisd. Vandaar was hij naar Syrië gebracht."

Elias gaf op enig moment aan terug te willen naar Nederland en de heer Abdul maakte geld over om zijn terugreis te betalen. Toen hij op verzoek van zijn zoon geld had gestort naar een bankrekening in Turkije, probeerde hij telefonisch contact te krijgen met de AIVD en de gemeenteadviseurs D. en T. maar zij waren allemaal telefonisch niet te bereiken. De tweede keer had hij geld gestort naar een rekening in Libanon. Opnieuw wilde hij informatie hierover doorgeven aan instanties, zodat dit hen kon helpen de ronselaars te vinden. De instanties vonden hem echter lastig en stonden hem niet te woord. In die periode was het voor hem onmogelijk om contact te krijgen met de instanties. Hij had gedreigd om naar de media te stappen als hij geen antwoord op zijn vragen kreeg. Hij heeft geen medewerkers bedreigd en was niet agressief. Hij heeft wel het dreigement geuit naar de AIVD dat hij het gemeentehuis zou opblazen als ze hem niet zouden terugbellen. Dat deed hij om een reactie te ontlokken.

Op 18 januari 2015 kreeg de heer Abdul via de heer N. te horen dat Elias op 16 januari 2015 was omgekomen bij bombardementen. De heer N. had via zijn zoon foto's van het lichaam van Elias gekregen. De heer N. had eerst contact opgenomen met deskundige G. om haar te laten weten dat Elias was overleden. Deskundige G. bracht de gemeente Amsterdam op de hoogte en vroeg de gemeente om hierover contact op te nemen met de heer Abdul. De gemeente Amsterdam wilde volgens de heer Abdul geen contact met hem opnemen omdat hij onbetrouwbaar, psychotisch en agressief zou zijn. Voor de heer Abdul is het onbegrijpelijk dat de gemeente hem niet heeft geïnformeerd over het bericht van overlijden omdat de gemeente zich in deze situatie juist zorgen had moeten maken om de rest van zijn gezin.

Op 20 januari 2015 stond er een artikel in de Volkskrant over Elias. Hierna kreeg de heer Abdul apart bezoek van een Tweede Kamerlid en van de voorzitter van Stadsdeel Nieuw-West. Volgens de heer Abdul zijn door het Tweede Kamerlid en de stadsdeelvoorzitter toezeggingen gedaan om hem van zijn schulden af te helpen.

Het Tweede Kamerlid bood hem hulp aan waar mogelijk, onder de voorwaarde dat hij geen contact zou opnemen met de media. Hij moest een overzicht van zijn schulden maken. Dit was tussen de €6000 en €7000. Het Tweede Kamerlid had volgens de heer Abdul gezegd dat de schuld van de schuldsanering zou worden afgekocht.

De burgemeester wilde ook met hem praten onder voorwaarde dat hij niet de media zou opzoeken. De burgemeester vertelde hem dat er lering was getrokken uit deze situatie. De burgemeester bood zijn excuses aan voor de aanpak en gaf aan hem te willen helpen met zijn financiële problemen. De burgemeester had gezegd dat hij €6.000 tot €7.000 zou betalen en had het door hem verstrekte overzicht van zijn financiële situatie aan zijn assistent gegeven om het op te lossen. Volgens de heer Abdul was er verder door de burgemeester een onafhankelijk onderzoek en rapport beloofd dat binnen zes weken zou zijn afgerond. Hierna zou er een bedrag van €45.000 worden betaald. De heer Abdul zou het rapport later mogen doorlezen om eventuele correcties aan te brengen. Geen van de afspraken is nagekomen, aldus de heer Abdul. Ten aanzien van de financiële hulp die hem door de overheid is aangeboden, meent de heer Abdul dat de overheid hem het zwijgen heeft willen opleggen door aan die hulp de voorwaarde te verbinden om niet de media op te zoeken.

De heer Abdul vindt het belangrijk om te benadrukken dat hij gestrest is geworden en psychische problemen heeft gekregen door de hele situatie. Hij is niet psychotisch of agressief zoals men hem probeert neer te zetten.

De heer Abdul voelde en voelt zich niet serieus genomen door de verschillende betrokken instanties. Ze geven hem geen informatie en gaan niet het gesprek met hem aan. Daarom benaderde de heer Abdul de Nationale ombudsman. Hij wil dat er een onafhankelijk onderzoek komt naar de rol van de politie en de gemeente. Met name wil hij weten hoe het kon dat zijn zoon naar Syrië heeft kunnen afreizen terwijl hem verteld was dat zijn paspoort was geblokkeerd.

3 De gemeente Amsterdam

Hieronder wordt uiteengezet welke rol de gemeente Amsterdam heeft gespeeld vanaf het moment dat zij Elias in beeld kreeg, welke gemeentelijke onderdelen betrokken zijn geweest en welke taken deze uitvoeren. De informatie is verkregen uit interviews met betrokken ambtenaren en de burgemeester, uit verslagen van gesprekken, overleggen en vergaderingen en uit gevoerde correspondentie.

3.1 De Informatiehuishouding radicalisering (IHH)

Bij aanvang van het onderzoek hebben de ombudsmannen informatie ingewonnen over de oprichting en functie van de IHH. De gemeenteadviseurs S., T., D. en P. hebben hierover onder meer het volgende verklaard.

De IHH

Naar aanleiding van de moord op Theo van Gogh heeft de gemeente in 2005 het onderwerp radicalisering opgepakt en is de IHH opgericht. De IHH probeert een beeld te krijgen van wat er in de stad leeft via een netwerk van sleutelfiguren¹² en professionals dat haar informeert en waarmee de IHH samenwerkt. De IHH voert preventieve activiteiten uit zoals het trainen van professionals, weerbaarheidstrainingen voor kwetsbare jongens en meisjes middels sport, etc. Daarnaast zijn er specialisten¹³ die kunnen worden ingezet op een casus. In het kort is de IHH een expertisecentrum waar signalen geanalyseerd worden in een multidisciplinair overleg en waar adviezen gegeven worden over de bestuurlijke aanpak van radicalisering. De IHH heeft in 2008 op basis van casuïstiek een beoordelingskader ontwikkeld met indicatoren van radicalisering. Dit biedt handvatten voor de vraag hoe om te gaan met signalen van radicalisering en geeft inzicht in de interventiemogelijkheden.

Onderdeel van de IHH is het Meld- en adviespunt Radicalisering dat bedoeld is om professionals te ondersteunen die vragen omtrent radicalisering hebben. De professional is degene die in contact staat met de persoon over wie hij/zij meldt en degene die eventuele interventies uitvoert richting de betreffende persoon. In het geval dat deze professional daartoe niet in staat is kan de IHH helpen om op zoek te gaan naar een professional die de interventie wel kan doen. De IHH verricht deze interventies in beginsel nooit zelf.

Casusoverleg en regiooverleg

In het multidisciplinaire casusoverleg, waaraan onder meer de gemeente en de politie deelnemen, wordt casuïstiek besproken. Men probeert met elkaar tot een goede aanpak

¹² Sleutelfiguren zijn Amsterdamse jongvolwassenen die op het gebied van radicalisering en polarisatie een sleutelrol vervullen tussen de communicatie met de gemeente en hun eigen culturele en religieuze gemeenschap. Sleutelfiguren organiseren verschillende activiteiten in gemeenschappen. Het gaat bijvoorbeeld om het faciliteren van dialoog tussen groepen die tegenover elkaar staan of het organiseren van bijeenkomsten voor moeders met vragen over radicalisering.

¹³ Specialisten kunnen worden ingezet op een casus om bepaalde interventies te verrichten. Deze professionals zoals een therapeut, een psycholoog en veldwerkers zijn hiervoor specifiek opgeleid. Zo kunnen zij een gesprek aangaan met de betrokkene.

van de casus te komen. Medewerkers van de directie Openbare Orde en Veiligheid (OOV) van de gemeente voeren de regie. In het casusoverleg worden zaken in geanonimiseerde vorm besproken. Het casusoverleg vindt eenmaal per maand plaats. OOV trad in de tijd dat de situatie van Elias speelde op als voorzitter, casemanager en als secretaris van het casusoverleg. Er waren casemanagers die de taak hadden om een melding af te handelen, een casus voor te bereiden voor het casusoverleg en uitvoering te geven aan de acties. De samenstelling van de deelnemers aan het casusoverleg verschilt en is afhankelijk van de casus.

Sinds medio 2014 bestaat het regieoverleg waar de casus op persoonsniveau wordt besproken. Het regieoverleg is een overleg van de gemeente, de politie, het OM en de NCTV. Sinds april 2016 is de casuïstiekaanpak hernieuwd. Er zijn nu 12 regisserende partners die gezamenlijk zorg dragen voor de casuïstiek waaronder de RvdK, Bureau Jeugdzorg (BJZ), de politie, het OM, de gemeente, de leerplichtambtenaren en de stadsdelen. Er wordt bekeken welke organisatie het beste met een bepaalde casus aan de slag kan gaan. De aanpak is geprofessionaliseerd en gebaseerd op de Top 600-aanpak¹⁴. Vanuit die organisaties wordt een regievoerder aangewezen, die een plan van aanpak opstelt. De voortgang wordt besproken in het Integrale Toets- en Adviesteam radicalisering. Hierin zitten alle regisserende partijen. Zij toetsen het plan van aanpak en bespreken de voortgang.

Training door de IHH

De IHH geeft trainingen aan organisaties zoals Jeugdzorg, scholen, RvdK, etc. De trainingen zijn gericht op vormen van radicalisering en extremisme, waarbij in deze aanpak de focus ligt op islamitisch extremisme. IHH wil bereiken dat er bewustwording ontstaat, dat de angst wordt weggenomen om over radicalisering en/of ideologie te praten en dat kennis wordt meegegeven zodat hulpverleners met meer zelfvertrouwen het gesprek hierover kunnen aangaan.

3.2 Informatie uit het etiket

Elias is in het casusoverleg van de IHH besproken. De informatie die over Elias is vastgelegd, staat in het zogenoemde etiket, en wordt hieronder weergegeven, voor zover van belang voor het onderzoek. Het etiket is een worddocument waarin per casus belangrijke handelingen en ontwikkelingen worden vastgelegd. Het etiket is bedoeld als geheugensteun voor de IHH.

Vanwege zijn betrokkenheid bij Sharia4 Holland werd Elias op 27 september 2012 ingebracht in het casusoverleg. Het etiket vermeldt dat het casusoverleg vond dat er nog weinig bekend was over het heden en de reden van agendering. Elias werd door de politie ingebracht omdat hij plotseling in beeld kwam en er weinig over Elias bekend was. Hij was op dat moment 15 jaar. De politie had een overzicht gemaakt van het

¹⁴ De Top600 is de aanpak van 600 personen die de afgelopen jaren relatief veel high-impact delicten hebben gepleegd. De gemeente Amsterdam werkt vanuit de Top600 samen met (o.a.) de politie, het openbaar ministerie en de GGD om deze delicten terug te dringen. Iedere persoon op de Top600 lijst heeft een regisseur. Dat zijn mensen van verschillende organisaties die ervoor zorgen dat de Top600-personen op een juiste manier worden geholpen met straf en zorg.

zorgverleden van Elias en het gezin Abdul. Afgesproken werd om meer informatie over Elias in te winnen door contact op te nemen met het stadsdeel en zijn school.

In het casusoverleg van 13 december 2012 is besproken dat Stadsdeel Nieuw-West niets wist over Elias en dat het verrast was door de zorgen om mogelijke radicalisering. Uit het contact met de school is gebleken dat Elias normale cijfers op school haalt en dat zijn gedrag niet opvallend is. Wel was er een incident waarbij Elias met medeleerlingen ruzie maakte over het geloof.

In het casusoverleg van 31 januari 2013 is aangegeven dat de casus stil was komen te liggen en dat dat niet wenselijk is.

Op 18 februari 2013 heeft gemeenteadviseur P. gesproken met hulpverlener F. van Lijn 5, die hulp bood aan het gezin. P. heeft de hulpverlener gevraagd of er volgens haar risico's aanwezig waren die mogelijk wezen op radicalisering van Elias. F. sprak nooit met Elias. Elias deed zijn dingen en was het gezin niet tot last. F. wilde mogelijke radicalisering van Elias met de heer Abdul bespreken.

P. heeft hulpverlener F. een e-mail gestuurd met onder meer informatie over het meldpunt, alsmede zijn contactgegevens.

In het casusoverleg van 28 februari 2013 is besproken dat er geen contact met Elias is. Het gebrek aan communicatie met de jongen baarde gemeenteadviseur T. zorgen.

Vervolgens is in het casusoverleg van 28 maart 2013 geconstateerd dat er niets met de casus is gedaan. In het overleg van 24 juni 2013 is de casus niet besproken en doorgeschoven naar een volgend overleg.

Op 2 juli 2013 heeft gemeenteadviseur P. de casus voorgelegd aan specialist X. De specialist vond het moeilijk om het contact met Elias aan te gaan en een rol in deze casus te spelen. Specialist X vond het best een heftige casus.

Hulpverlener F. van Lijn 5 heeft gemeenteadviseur P. op 8 juli 2013 een telefonische terugkoppeling gegeven. Ze had zich na het telefoontje van P. in februari afgevraagd wat ze met de vraag aan moest. In de weken erna had de heer Abdul haar verteld dat zijn zoon Elias naar gewelddadige sites keek. Dat bood voor haar een opening om over radicalisering te spreken. De heer Abdul checkte sindsdien regelmatig welke sites zijn zoon op internet bezocht en hij had aangegeven dat zijn zoon die rare sites niet meer bezocht. De heer Abdul had tegen F. gezegd dat hij meteen naar de politie zou gaan wanneer hij er lucht van zou krijgen dat zijn zoon naar Syrië wilde vertrekken. Verder gaf F. aan dat de heer Abdul had gezegd dat zijn zoon niet meer naar die sites keek omdat hij een nieuwe vriendin had. Elias had vrienden uit alle hoeken van de samenleving en had zelfs een Joodse vriend. Hulpverlener F. had aangegeven dat zij de hulpverlening afsloot omdat het goed ging met het gezin.

Gemeenteadviseur T. heeft zich op 9 juli 2013 afgevraagd of de geruststelling van vader voldoende is of dat het goed is om de politie te vragen of er aanvullende informatie is. In het casusoverleg van 18 juli 2013 is besproken dat de buurtregisseur bij het gezin langs was gegaan. De jongen maakte een vrolijke indruk, was met meisjes bezig en dronk bier. Volgens de politie leek er niet veel aan de hand te zijn.

Tijdens het casusoverleg van 29 augustus 2013 heeft de politie laten weten zich zorgen om Elias te maken: hij was van een hoger radicaliseringsniveau dan andere jongens. Aan de orde is geweest dat specialist Y had aangegeven bereid te zijn om contact te leggen met Elias. Er werd afgesproken dat gemeenteadviseur P. specialist Y zou vragen contact te leggen met Elias.

In het casusoverleg van 19 september 2013 is besproken dat specialist Y wachtte op een uitnodiging van gemeenteadviseur P.

Gemeenteadviseur T. heeft in november 2013 een gesprek gehad met een sleutelfiguur waar Elias contact mee had.

Op 26 november 2013 heeft gemeenteadviseur P. een gesprek gevoerd met specialist Y., die contact wilde leggen met Elias. Het etiket vermeldt verder dat de rol van de ouders een aandachtspunt is, nu Elias minderjarig is.

Het etiket vermeldt dat gemeenteadviseur T. op 23¹⁵ december 2013 op huisbezoek is geweest bij de heer Abdul en dat het huisbezoek goed ging. De heer Abdul was zeer betrokken en blij met het gesprek. Gemeenteadviseur T. sprak met hem af om de volgende dag weer langs te komen om te spreken met Elias. Op verzoek van de heer Abdul zou de wijkagent hierbij ook aanwezig zijn voor het schrik-effect op Elias. Het doel van het gesprek zou zijn om Elias mee te delen dat hij niet meer in het huis van zijn oma mag rondhangen/slapen zonder toestemming van de heer Abdul en zijn oma. Verder zou Elias aangemeld worden voor de Bascule vanwege de positieve ervaring van de heer Abdul en Elias hiermee. Als Elias akkoord zou gaan, zouden een aantal afspraken met hem worden gemaakt. Mocht dit niet het geval zijn, dan zou de situatie opnieuw worden besproken met de heer Abdul.

Tijdens het huisbezoek dat gemeenteadviseur D. en wijkagent L. op 24¹⁶ december 2013 aflegden ontkende Elias de door zijn vader neergelegde gebeurtenissen en zorgen. Het etiket vermeldt onder meer dat Elias bedenktijd wilde op de vraag of hij niet met iemand wilde praten (eventueel samen met zijn vader op diens verzoek naar de Bascule). De heer Abdul dreigde hem eventueel gedwongen te laten opnemen. Elias reageerde hier gelaten op. De heer Abdul wilde dat Elias zijn paspoort bij hem zou inleveren. Elias wilde dit niet omdat hij zijn id-kaart was kwijtgeraakt en hij een identificatiemiddel nodig had. Tegen het einde van het gesprek maakte D. een aantal afspraken met Elias. Zo zou Elias

15 De gemeente heeft in haar reactie op de bevindingen laten weten dat de data van de afgelegde huisbezoeken niet juist in het etiket zijn weergegeven. Volgens de gemeente heeft dit huisbezoek op 24 december 2013 plaatsgevonden.

16 Volgens de gemeente is dit huisbezoek op 25 december 2013 afgelegd.

aangifte doen van verlies van zijn ID-kaart en zou hij zijn paspoort inleveren bij zijn vader. Gemeenteadviseur D. zou Elias op 27 december 2013 bellen om de mogelijke behandeling bij de Bascule te bespreken. Het etiket vermeldt dat de afspraken inzicht kunnen geven in de mate waarin Elias mee wil werken.

Op 27 december 2013 kreeg gemeenteadviseur D. geen contact met Elias. Zijn mobiele telefoon schakelde direct naar zijn voicemail. D. belde hierna met de heer Abdul, die aangaf dat Elias wel thuis had geslapen maar vroeg in de ochtend was vertrokken. Elias had geen aangifte van verlies van zijn id-bewijs gedaan en ook zijn paspoort niet ingeleverd.

De heer Abdul heeft later op de dag aan de politie verklaard over de worsteling die hij met Elias had, voordat deze van huis wegliep. Er is naar aanleiding hiervan een maatregel genomen om Elias op te sporen, aan te houden en thuis te brengen, de zogenaamde OAT-maatregel.

Het etiket vermeldt verder dat de heer Abdul aan de politie verklaarde dat het niet goed ging met Elias en dat hij radicaliseerde. De heer Abdul had veel contact met wijkagent L. en de gemeente, om Elias te helpen of op te laten nemen. De heer Abdul verklaarde verder aan de politie dat er was afgesproken dat Elias de sleutels van hun woning en de woning van zijn oma zou inleveren en dat hij ook zijn paspoort zou inleveren om te voorkomen dat hij naar het buitenland gaat. De heer Abdul had ook aangegeven dat Elias was aangespoord door zijn oom, de broer van de heer Abdul. Elias verbleef regelmatig in de woning van zijn oma terwijl de heer Abdul dat niet goedkeurde omdat Elias minderjarig was en daar geen toezicht op hem was. Elias zou daar andere mensen binnen laten die ook aan het radicaliseren zijn.

Het etiket vermeldt dat er vanaf 27 december 2013 tot en met 2 januari 2014 dagelijks telefonisch contact is geweest tussen medewerkers van de IHH en de heer Abdul of contact had opgenomen en om hem emotioneel bij te staan, zodat de situatie niet zou escaleren.

Het etiket bevat een memo van 10 januari 2014 waarin de burgemeester van Amsterdam wordt ingelicht over de casus Elias en de maatregelen die zijn genomen, nadat de melding van de huisarts bekend werd. Deze maatregelen zijn de gehonoreerde paspoortmaatregel, het opsporen van Elias en het middels een spoedprocedure aanvragen van een tijdelijke uithuisplaatsing bij de rechter door de RvdK.

Het etiket vermeldt verder dat tijdens het casusoverleg van 23 januari 2014 onder meer is besproken dat het niet goed is gegaan met de signalering¹⁷ van Elias, die niet in het systeem was verwerkt waardoor er niet landelijk naar hem werd uitgekeken. Verder wordt vermeld dat de crisisdienst van Bureau Jeugdzorg normaal gesproken de signalering invoert, maar dat dit niet gebeurd is. Inmiddels is de OAT-melding wel in het systeem opgenomen.

¹⁷ De gemeente heeft in de reactie op het verslag van bevindingen laten weten dat hierbij wordt bedoeld op de OAT-signalering.

Het etiket vermeldt ten slotte de correspondentie en contacten tussen de gemeente en de verschillende hulpverleners, die betrokken waren bij het gezin Abdul in de periode van 14 maart 2014 tot en met 20 januari 2015.

3.3 Overige informatie gemeente

Het verslag van OOV van 6 maart 2015

Dit verslag gericht aan de burgemeester vermeldt onder meer dat de heer Abdul niet wilde meewerken aan de ondertoezichtstelling van Elias. Het verslag vermeldt verder dat de IHH er lering uit heeft getrokken door in soort situaties eerder een zorgmelding bij de RvdK te doen. Verder blijkt eruit dat de burgemeester vragen heeft over de paspoortmaatregel en over het uitblijven van de inzet van specialist Y. die bereid was om contact op te nemen met Elias.

Het Raadscommissieverslag van 29 januari 2015

Uit dit verslag blijkt dat de burgemeester de gemeenteraad heeft laten weten dat er in het gezin veel complexe problematiek speelde en dat er zeer veel instanties bij het gezin betrokken waren. Elias was vanaf 2012 in beeld. In de zomer van 2013 had hij zijn haar afgeknipt, was hij gesignaleerd met meisjes en met een biertje in zijn hand. Het was niet duidelijk of dit bewust was gebeurd om de omgeving op een dwaalspoor te brengen of dat hij daarna in snel tempo is geradicaliseerd, maar de zaak was afgeschaald. Vier maanden later is hij afgereisd naar Syrië, aldus de burgemeester.

3.4 Verklaringen gemeente Amsterdam

Verklaring van de burgemeester van Amsterdam

De burgemeester van Amsterdam gaf tijdens het onderzoek zijn mondelinge toelichting op de klacht. De zaak is volgens hem door alle betrokken instanties lang gezien als een zaak met een familieconflict. Er was sprake van ruzie tussen de heer Abdul en zijn zoon en zijn broer, die eerder de aangifte tegen hem had gedaan wegens huiselijk geweld. Het gezin Abdul was daarnaast een gezin dat enorm in de problemen was geraakt. De radicalisering van Elias is daarbij door de betrokken hulpverleners mogelijk over het hoofd gezien, aldus de burgemeester.

De burgemeester heeft verklaard dat er door de betrokken instanties serieus naar de zaak is gekeken, maar dat er door die instanties te snel genoeg is genomen met de signalen over Elias dat het wel meeviel. Hij zou biertjes drinken, zich met meisjes bezig houden en Joodse vrienden hebben en het leek goed te gaan met de jongen. Vanwege deze informatie is de zaak afgeschaald. Toen er daarna voor de tweede keer zorgen waren om Elias, is het snel gegaan met de radicalisering.

De burgemeester zag dat de heer Abdul ruzie had met iedereen die hem wilde helpen. Hij wilde de heer Abdul zelf spreken en hem helpen om de draad weer op te pakken. Hij heeft hem drie keer gesproken. Zijn primaire doel was om de heer Abdul te laten werken

aan een positieve oplossing voor vrede en herstel van rust in zijn gezin, aangezien er veel problemen speelden.

Qua financiële toezeggingen heeft de burgemeester verklaard dat de heer Abdul €2500 is geboden voor de ergste schulden.

"Dat bedrag wilde hij niet aannemen omdat hij uit de schuldsanering was gezet. Zijn kinderen konden niet naar school, omdat hij de reiskosten niet kon betalen. Ik heb hem toen €50 uit mijn eigen portemonnee gegeven. De keer daarop was het hetzelfde verhaal; zijn kinderen konden wederom niet naar school. Ook toen heb ik hem uit mijn eigen portemonnee €50 gegeven. Zelf kwam hij zijn afspraken niet na door het toegezegde bedrag van €2500 niet aan te nemen. Tijdens het tweede gesprek heb ik hem gezegd dat hij zijn afspraken moest nakomen."

Het is volgens de burgemeester van belang om te realiseren dat deze casus in 2013 plaatsvond toen radicalisering, zeker bij hulpverleners, nog niet zo speelde. Nu is veel meer kennis en ervaring opgebouwd. De aanpak is geprofessionaliseerd en gebaseerd op de Top 600-aanpak. Het is een continu proces van verbetering, aldus de burgemeester.

De burgemeester heeft verder verklaard dat de vele klachten van de heer Abdul over de betrokken instanties zijn opgepakt en dat in dat kader vooral ook is gekeken naar oplossingen voor zijn problemen.

"Wij zijn compleet aangevallen door de heer Abdul met verwijten en klachten terwijl 15 organisaties met het gezin bezig waren om hem te helpen. Hij werkt niet mee aan de oplossing van zijn problemen, legt alleen de schuld bij anderen neer en verwijt ons de dood van zijn zoon."

Verklaring van gemeenteadviseur S.

Gemeenteadviseur S. is manager bij de afdeling OOV van onder meer het team radicalisering. Zij heeft uitleg gegeven over de IHH, het meldpunt radicalisering en de ontwikkelingen van de afgelopen jaren. De vormgeving van de aanpak van radicalisering was een zoektocht de afgelopen jaren, aldus S.

Ten aanzien van de werkbelasting heeft S. het volgende verklaard:

"Er is de afgelopen jaren een behoorlijke toename geweest van mensen waar de IHH zich zorgen om maakt. Er moeten soms keuzes worden gemaakt. Ten tijde van de casus Elias had de gemeente 2 fte op het onderwerp zitten. Dat is echt weinig. Radicalisering speelde in 2013 nog in mindere mate. Het beeld bestond dat radicalisering afnam."

Met betrekking tot het verwijt van de heer Abdul dat de gemeente hem niet heeft geïnformeerd over het bericht van overlijden van zijn zoon, heeft S. verklaard dat de gemeente geen officiële melding krijgt als een Syriëganger is overleden. Gemeenteadviseur S. heeft

aangegeven de berichtgeving aan nabestaanden geen taak voor de gemeente te vinden. De gemeente heeft hierin geen officiële informatiepositie.

Gemeenteadviseur S. heeft verder verklaard dat het heel moeilijke gesprekken waren met de heer Abdul:

"Het is heel lastig om tegen hem te zeggen wat je wil zeggen. Mijn twee medewerkers zijn zo ongelooflijk hard aangepakt door de heer Abdul. Hij heeft aangegeven dat zij verantwoordelijk zijn voor de dood van zijn zoon."

Verklaring van gemeenteadviseur T.

Gemeenteadviseur T. was deelnemer van het casusoverleg en betrokken bij de casus Elias. Zij heeft onder meer het volgende verklaard:

"Omdat het een minderjarige betrof, is men verplicht om de ouders te informeren. Het uitgangspunt is om de zorgen bekend te maken via instanties die in contact staan met die persoon. Er is voor gekozen om hulpverlener F. van Lijn 5 het gesprek met de heer Abdul te laten voeren en om transparant te zijn over de zorgen om radicalisering. Ik zie op dit onderwerp een enorme handelingsverlegenheid bij hulpverleners: hulpverleners vinden het moeilijk om radicalisering ter sprake te brengen wanneer er geen concrete aanleiding is. Veelal ontbreekt de juiste kennis en ervaring om radicalisering te herkennen en daarop te handelen, zonder dat het een averechtse werking heeft; hulpverleners handelen niet, twijfelen om te handelen of weten niet hoe te handelen, ondanks dat de situatie er om vraagt."

Er komt nu een notificatieplicht; dat betekent dat diegene die in het overleg als casus wordt besproken, daarover altijd wordt geïnformeerd tenzij de casus valt onder de wettelijke uitzonderingsgronden.

Terugkijkend geeft gemeenteadviseur T. aan dat zij destijds contact heeft gehad met een sleutelfiguur. Met de kennis van nu had zij meer mogelijkheden gezien om de casus meer aandacht te schenken.

"Echter, er waren andere zaken die voorrang hadden: de zaak was zorgelijk maar niet heel heftig en kreeg destijds niet voldoende aandacht."

Toen de heer Abdul via zijn huisarts bij het meldpunt aan de bel trok, besloot gemeenteadviseur T. samen met een externe adviseur op huisbezoek te gaan omdat het een ernstige melding was. Eigenlijk is dat geen taak van de IHH, maar van een hulpverlener. Gemeenteadviseur T. had er niet veel vertrouwen in dat een hulpverlener de radicalisering goed zou kunnen inschatten. De politie bekeek die dag samen met de NCTV of de paspoortmaatregel¹⁸ voor Elias mogelijk was. Het was de eerste zaak in Amsterdam waarin de maatregel werd toegepast dus er was veel onduidelijkheid.

¹⁸ Artikel 23 Paspoortwet: Weigering of vervallenverklaring kan geschieden op verzoek van Onze Minister die het aangaat, indien het gegronde vermoeden bestaat dat de betrokken persoon buiten het Koninkrijk

Gemeenteadviseur T. heeft de heer Abdul bij het eerste huisbezoek geprobeerd te overtuigen om de RvdK in te schakelen. De heer Abdul wilde echter absoluut geen bemoeienis van de RvdK gezien de eerdere uithuisplaatsing en gaf aan dat hij anders niks meer met de IHH te maken wilde hebben en dat de deur dicht zou blijven. Hierop stelde gemeenteadviseur T. voor om te bemiddelen tussen de heer Abdul en de RvdK. Als de heer Abdul direct had ingestemd om de RvdK in te schakelen, dan was meteen een spoedzitting aangevraagd. Dat is later ook gebeurd, hoewel zijn zoon toen al vermist was, aldus T. Zij sprak met de heer Abdul af om de volgende dag terug te komen om een behandeling van Elias door de Bascule (waar de heer Abdul tevreden over was) verder te verkennen. De heer Abdul vroeg of de politie mee kon komen. Er is geprobeerd om tot een aanpak te komen waarmee de heer Abdul het eens kon zijn, aldus gemeenteadviseur T.

Wat betreft de paspoortmaatregel laat gemeenteadviseur T. weten dat bekend was dat het geen waterdicht systeem was omdat iemand met een ID-kaart kan uitreizen.¹⁹ Naar de heer Abdul toe heeft gemeenteadviseur T. aangegeven dat de paspoortmaatregel verkend werd maar dat men niet wist of het zou helpen. De heer Abdul heeft gemeenteadviseur T. niet verzocht om afname van het paspoort, aldus T. Over het huisbezoek, waarin zij vooral een luisterend oor heeft geboden, heeft gemeenteadviseur T. onder meer het volgende verklaard:

"Ik heb globale informatie uit het casusoverleg met de heer Abdul gedeeld en hem laten weten dat er al langere tijd zorgen waren over zijn zoon. Ik heb de heer Abdul absoluut niet gezegd dat hij zich geen zorgen hoefde te maken. Ik heb hem duidelijk gemaakt dat het ingewikkeld is."

Omdat gemeenteadviseur T. na het eerste huisbezoek op vakantie ging, heeft zij de zaak overgedragen aan haar collega D. Zij heeft hem een kort verslag gemaïld van het huisbezoek en heeft hem diezelfde avond nog gezien in verband met de overdracht van de zaak.

Gemeenteadviseur D. kende deze casus niet. Het was zijn eerste zaak bij de gemeente, maar D. werkte al sinds 2007 in het radicaliseringsveld. Gemeenteadviseur T. weet niet meer of zij het met haar collega D. over de paspoortmaatregel heeft gehad.

Na de vermissing van Elias heeft gemeenteadviseur T. direct na haar vakantie weer contact opgenomen met de heer Abdul en hem ervan kunnen overtuigen via de RvdK een uithuisplaatsing aan te vragen. Gemeenteadviseur T. heeft haar best gedaan om de heer Abdul het gezag te laten behouden. Daarnaast is met de politie afgesproken dat actief gezocht zou worden naar Elias.

handelingen zal verrichten, die een bedreiging vormen voor de veiligheid en andere gewichtige belangen van het Koninkrijk of een of meerdere landen van het Koninkrijk dan wel de veiligheid van met het Koninkrijk bevriende mogendheden.

¹⁹ De gemeente licht toe dat personen tot aan de grens van Turkije vrij kunnen reizen met een ID-kaart. Het Schengen akkoord garandeert vrij verkeer van goederen en personen.

Wat betreft de informatieverstrekking rondom het overlijden van Elias heeft gemeenteadviseur T. het volgende laten weten.

"Deskundige G. heeft mij op 18 januari 2015 gebeld over het bericht van overlijden van Elias, dat de heer N. (de vader van een andere Syriëganger) had gekregen. De vraag kwam aan de orde wie dat bericht aan de heer Abdul zou overbrengen. Ik heb toen gezegd dat wij de berichtgeving rondom het overlijden van Elias intern zouden bespreken. Vanwege eerdere onjuiste berichtgeving rondom het overlijden van een Syriëganger en vanwege de situatie van de heer Abdul is in overleg met de politie besloten dat de gemeente het bericht niet aan de heer Abdul zou overbrengen. Hiermee bedoelde ik de situatie van de heer Abdul, niet de verstoorde verhoudingen, zoals genoemd in de brief van deskundige G. De heer N. en de heer Abdul trokken in die tijd samen op. Ik heb de afspraak gemaakt met de deskundige om de heer N. te overtuigen het bericht zelf aan de heer Abdul te vertellen."

Wat betreft de nazorg aan het gezin Abdul nadat Elias vermist was, is er volgens T. geen enkele periode geweest waarin de heer Abdul geen ondersteuning heeft gehad sinds de vermissing van Elias. Op verzoek van de heer Abdul heeft de gemeente ervoor gezorgd dat Lijn 5 opnieuw ingezet werd. Vanaf dat moment had T. geen bemoeienis meer met het gezin, totdat deskundige G. haar belde in verband met het overlijden van Elias.

Ten slotte heeft T. nog het volgende verklaard:

"Op beleidsniveau is de zaak geëvalueerd. De lessen zijn meegenomen in de doorontwikkeling van de casuïstiekaanpak. Evaluatie met alle betrokken personen in dit dossier heeft niet echt plaatsgevonden. Ik denk dat daar zeker behoefte aan is. Wel is er veel over gesproken en gereflecteerd."

Verklaring van gemeenteadviseur D.

Gemeenteadviseur D. heeft een verklaring afgelegd die in grote lijnen overeenkomt met de verklaring van zijn collega T. Verder heeft gemeenteadviseur D. verklaard dat zijn collega T. hem op 24 december 2013 bij de overdracht van de casus Elias heeft verteld over de paspoortmaatregel. Het was de eerste paspoortmaatregel en het was voor alle partijen erg onduidelijk wat die maatregel inhield. D. wist op dat moment niet of de paspoortmaatregel daadwerkelijk was gehonoreerd en geregistreerd.

Gemeenteadviseur D. heeft verklaard dat hij op 25 december 2013 met wijkagent L. op huisbezoek ging. Ruim van te voren ging D. naar het wijkbureau om de zaak met wijkagent L. te bespreken. D. heeft verklaard dat hij niet meer wist of wijkagent L. de zaak goed kende. Ze bespraken samen dat ze een stevig gesprek met Elias zouden voeren. Dat was wat de heer Abdul van hen verwachtte.

D. heeft verklaard dat hij niet meer weet of hij de paspoortmaatregel met wijkagent L. heeft besproken. Zij bespraken wel dat Elias zijn paspoort bij zijn vader moest inleveren:

"Wijkagent L. gaf toen aan dat als Elias zou weigeren, we niet veel konden doen. De wijkagent kon niet zomaar zonder een huiszoekingsbevel een huis binnen treden, iemand fouilleren en het paspoort afpakken, ook al is er een paspoortmaatregel. Ik als gemeente-ambtenaar heb die bevoegdheid al helemaal niet. Daarom moesten we ervoor zorgen dat vader het paspoort zou krijgen."

Ten aanzien van de stelling van de heer Abdul dat hem verteld is dat hij zich geen zorgen hoefde te maken heeft gemeenteadviseur D. het volgende verklaard:

"Vanuit de gemeente zouden wij nooit aangeven dat meneer zich geen zorgen hoefde te maken omdat zijn zoon het land niet uit kon vanwege het gesignaleerd staan van zijn paspoort. Er zijn al mensen uitgereisd, terwijl die geen paspoort hadden. Het was ook duidelijk dat je geen paspoort nodig had om binnen Schengen te reizen en om via Turkije Syrië te kunnen bereiken."

Over het doel van het huisbezoek heeft gemeenteadviseur D. het volgende verklaard:

"Wij wilden vader ondersteunen en de beweegredenen van de jongen weten. Vandaar dat wij meerdere afspraken met hem hebben gemaakt rondom sport, het inleveren van het paspoort, een behandeling bij de Bascule etc. Al die afspraken geven inzicht in de vraag of de jongen wil meewerken. Als hij niet zou meewerken, dan zouden we overgaan naar het plan van aanpak zoals door mijn collega T. was voorgesteld; om de jongen via de RvdK voor zichzelf in veiligheid te brengen. Vader was echter absoluut tegen een gedwongen opname."

Verder heeft D. aangegeven dat hij tegen de heer Abdul heeft gezegd dat zij niet zomaar maatregelen kunnen treffen en dat een dossier nodig is om via de RvdK tot ingrijpende maatregelen te kunnen komen.

Op verzoek van zijn collega T. is de RvdK erbij betrokken geraakt nadat Elias vermist was, aldus D.

Gemeenteadviseur D. heeft de casus overgedragen nadat de heer Abdul zijn eerste gesprek met de burgemeester had gehad.

De gemeente heeft volgens gemeenteadviseur D. voldoende nazorg geboden en er voor gezorgd dat de juiste mensen met de juiste kennis werden ingezet.

Gemeenteadviseur D. heeft benadrukt dat het belangrijk is om alles in de context te zien. Destijds waren er nog niet veel uitreizigers.

"Wij kunnen niet garanderen dat we iemand kunnen stoppen. Als iemand wil uitreizen naar Syrië en hij heeft het geluk dat de omgeving het niet op tijd ziet, dan kunnen we dat niet voorkomen. Temeer omdat er nog geen strafbaar feit is gepleegd."

Verklaring van gemeenteadviseur P.

Gemeenteadviseur P. was in 2012 deelnemer van het casusoverleg en als casemanager betrokken bij de casus Elias. P. verklaarde onder meer als volgt.

De melding over Elias kwam via de politie, die zelf deelnam aan het casusoverleg. In andere zaken was er altijd een ouder, een hulpverlener, een leraar, een jongerenwerker die zich zorgen maakte en daar melding van maakte. Er was nu geen contact met Elias. P. kan zich niet herinneren dat er was besproken om direct contact op te nemen met de ouders. Er werd geprobeerd te achterhalen welke contacten de gemeente of overheid al met het gezin had. Gemeenteadviseur P. kreeg via het stadsdeel de naam door van hulpverleenster F. van Lijn 5. Hij had toen nog nooit van Lijn 5 gehoord. Hij herinnert zich dat de hulpverleenster nogal verrast en afhoudend was toen hij contact met haar op nam, zeker toen hij aangaf dat hij van het meldpunt radicalisering was. Zij wist niets van radicalisering en schrok daarvan. P. had niet eerst een leidinggevende binnen Lijn 5 gebeld om het te bespreken. Tijdens het gesprek met hulpverleenster F. werd hem duidelijk dat het ging om een gezin met veel problemen en dat zij de enige was die nog contact had met de heer Abdul. Zij wilde de band die zij met vader had daarom koesteren en wilde daarom transparant zijn richting de vader. Zij gaf aan dat zij nooit met Elias sprak en dat zij niet veel over hem wist. Het was P. duidelijk dat hulpverleenster F. niks wist van radicalisering. P. stuurde haar nog een e-mail met informatie over de IHH. Het initiatief om zelf contact met de IHH op te nemen liet hij bij haar. Zes maanden later nam zij contact met hem op.

"Voor mij was het duidelijk dat zij geen contact had met de jongen en dat zij niet de persoon was waar wij naar op zoek waren. Daarom nam ik zelf geen contact meer met haar op."

P. heeft verklaard dat het casusoverleg op zoek is gegaan naar personen die een rol konden spelen in deze casus. De specialist die benaderd werd zag geen mogelijkheid om contact te leggen met Elias. Het lastige was dat hij/zij dan transparant moest zijn en moest aangeven dat hij/zij vanuit de gemeente was gestuurd in verband met zorgen om radicalisering zonder dat daar een melding over was binnengekomen. Vanwege de drukte als gevolg van de overgang naar zijn nieuwe functie, duurde het langer voordat hij had gesproken met specialist Y. die bereid was contact met Elias te zoeken.

Primair waren er volgens P. geen signalen dat er iets mis was met Elias, behalve dat hij gelinkt werd aan Sharia4Holland. Volgens gemeenteadviseur P. werd destijds verschillend over die groep gedacht. In de casus van Elias kwam niks van de school, niks via de hulpverleenster en de buurtregisseurs die waren langs geweest zeiden dat er niks aan de hand was. Het feit dat iemand zich aansluit bij Sharia4Holland is reden tot zorg maar aan de andere kant hoeft het niets te betekenen, aldus P.

"Mijn indruk is dat we met zijn allen vonden dat Elias niet het ergste geval was omdat er geen concrete informatie was. Dat maakt dat andere casussen waarin we duidelijk wisten hoe erg het was en waar we een ingang hadden, voorrang hadden."

3.5 Verklaringen Stadsdeel Nieuw-West

Verklaring van gemeenteambtenaar A.

Stadsdeelambtenaar A. kwam medio oktober 2014 in aanraking met het gezin Abdul. De heer Abdul was toen veelvuldig in de media. Daarom nam A. op eigen initiatief contact met hem op via hulpverleenster W., die toen vanuit Samen Doen hulp bood aan het gezin Abdul.

Direct na het overlijdensbericht van Elias, is A. met de stadsdeelvoorzitter en hulpverleenster W. bij de heer Abdul op bezoek geweest om hem te condoleren. Hij vertelde hen over zijn problemen en sprak onder andere over zijn schulden en dat er problemen waren met de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen (Wsnp, verder te noemen schuldsanering)²⁰. Verder had de heer Abdul klachten over de gemeente(ambtenaren) met betrekking tot de aanpak van de melding over Elias. De heer Abdul bleef erg in zijn slachtofferrol hangen, aldus A. Hij adviseerde de heer Abdul om ter voorbereiding van het gesprek met de burgemeester goed na te denken over zijn concrete hulpvragen en zijn klachten over de gemeenteambtenaren schriftelijk in te dienen bij de burgemeester of de ombudsman. Hulpverleenster W. heeft de heer Abdul hiermee geholpen.

"Ik merkte dat de heer Abdul gefixeerd was op de afbetaling van de schulden."

Tijdens het gesprek met de burgemeester bleek er sprake te zijn van een bedrag van zo'n €1.700 dat de heer Abdul nodig had om in de schuldsanering te kunnen blijven. Als stadsdeel waren zij bereid dit bedrag voor hem te financieren. Verder zou zijn vrouw Nederlandse taalles krijgen. Tijdens het gesprek met de burgemeester begon de heer Abdul ineens over een toezegging die gedaan zou zijn om zijn schulden van €45000 af te lossen. De enige belofte die volgens A. aan de heer Abdul is gedaan is dat zij hem zouden helpen om in de schuldsanering te blijven. Hulpverleenster W. heeft volgens hem ontzettend veel in de zaak geïnvesteerd om dit af te wikkelen.

Volgens A. heeft de heer Abdul een dreigement geuit richting een hulpverlener bij het gesprek met Samen Doen. Hij was boos dat het geld niet naar zijn eigen rekening werd overgemaakt, hetgeen niet mogelijk was omdat hij onder toezicht stond. Over gestelde dreigementen door de heer Abdul van neerschieten van medewerkers weet A. niets.

Stadsdeelambtenaar A. heeft ten slotte het volgende verklaard:

"De heer Abdul denkt dat hij weet hoe de overheid werkt, maar in praktijk is het totaal niet inzichtelijk voor hem. Hij geeft daarom zelf invulling aan wat de overheid heeft gedaan of zou moeten doen. Mijn suggestie is dat hem duidelijk wordt uitgelegd hoe de overheid werkt. Wanneer de heer Abdul dat weet dan is er in deze zaak al heel wat gewonnen. Op dit moment denkt hij dat de hele wereld tegen hem is en dat niemand hem wil helpen."

²⁰ De Wsnp, wet schuldsanering natuurlijke personen is een wettelijke regeling die het mogelijk maakt om na 36 maanden weer schuldenvrij te zijn.

Verklaring van gemeenteambtenaar R.

Stadsdeelambtenaar R. was vanaf maart 2015 als regievoerder bij deze casus betrokken. Er waren veel organisaties bij het gezin betrokken, die vanwege de vele problemen in het gezin niet toekwamen aan de daadwerkelijke opdracht. R. heeft aan de heer Abdul duidelijk gemaakt dat zij de contactpersoon was voor alle organisaties die betrokken waren bij het gezin.

Stadsdeelambtenaar R. heeft verklaard niet op de hoogte te zijn van financiële toezeggingen door een Tweede Kamerlid of de stadsdeelvoorzitter.

De heer Abdul had volgens haar een schuld van minder dan €2.500, die buiten de schuldsanering was ontstaan. Men vond het erg dat het gezin, dat in de rouw was, door de financiële problemen verder in de knel kwam. Het stadsdeel wilde het geld overmaken op de rekening van de bewindvoerder om controle te houden over de afhandeling van de betalingen. De heer Abdul nam het geld niet aan omdat hij wilde dat het op zijn eigen rekening gestort werd en omdat hij claimde dat hem meer was toegezegd.

Ten aanzien van de stelling van de heer Abdul dat van hem geëist was dat hij niet met de media zou praten, heeft gemeenteambtenaar R. laten weten dat het stadsdeel de heer Abdul niet verboden heeft met de media te praten, maar wel het advies heeft gegeven dat het, omdat het van belang is dat de rust weer terugkeert in gezin, verstandig is om terughoudend met de media om te gaan.

Ten aanzien van de houding van de heer Abdul jegens hulpverleners, liet gemeenteambtenaar R. weten dat er een incident plaatsvond bij het gesprek met Samen Doen over de schuldenproblematiek van het gezin Abdul, waarbij de heer Abdul een maatschappelijk werker bedreigde. Volgens R. was de heer Abdul verbaal erg agressief naar hulpverleners, mogelijk omdat hij zijn medicatie niet innam. De heer Abdul was ook zeer wanhopig.

3.6 Overige informatie Stadsdeel Nieuw-West

Verslag overleg d.d. 4 maart 2015 tussen hulpverleners van verschillende organisaties

Uit dit verslag blijkt onder meer dat de hulpverleners die betrokken waren bij het gezin Abdul, aangeven niet toe te komen aan hun opdracht omdat met name de financiële problemen overheersen. Via het noodfonds van Samen Doen is een bedrag van €2500 beschikbaar gekomen ter aflossing van de schulden van de heer Abdul, zodat de heer Abdul in de schuldsanering kan blijven. Dit bedrag is tijdens een gesprek op 27 februari 2015 tussen een maatschappelijk werker en hulpverlener van Samen Doen en de heer Abdul en zijn vrouw aan de heer Abdul aangeboden om de schulden te vergoeden, die zijn ontstaan gedurende de tijd dat de heer Abdul gedetineerd zat. De heer Abdul liep tijdens betreffend gesprek boos weg, omdat hij wilde dat al zijn schulden direct zouden worden gesaneerd en dit hem was toegezegd.

Verslag van 10 maart 2015 met betrekking tot overname van de casus Abdul door Stadsdeel Nieuw-West

In dit verslag staat beschreven dat de heer Abdul het vertrouwen kwijt is en de hulpverlening vanuit Samen Doen heeft opgezegd. Hij geeft aan dat er teveel personen en instanties zich bezig houden met zijn gezin en dat hij geen inzicht in de oplossing krijgt. Verder heeft het stadsdeel met de burgemeester/zijn kabinet besproken welke toezeggingen zijn gedaan ten aanzien van de andere schulden:

"De bewering van de heer Abdul dat de burgemeester hem geld heeft toegezegd, klopt niet. De burgemeester heeft hem wel gevraagd een overzicht te geven van de schulden. De burgemeester heeft de heer Abdul helemaal geen geld toegezegd. De €2500 die is toegezegd komt van Samen Doen. Dit is een éénmalig maximaal bedrag, vanwege bijzondere redenen."

Startdocument Lijn 5 d.d. 17 maart 2015

Dit verslag vermeldt onder meer dat de begeleiding van het gezin Abdul door Lijn 5 bijzonder is. Lijn 5 doet dit op verzoek van de heer Abdul, dat is gehonoreerd door de burgemeester. De gemeente Amsterdam financiert de begeleiding buiten alle reguliere kanalen om en heeft hiertoe een contract met Lijn 5 gesloten. Het hoofddoel is rust in het gezin en in het hoofd van de heer Abdul.

Correspondentie tussen gemeenteambtenaar R., de bewindvoerder, Samen Doen, Lijn 5 en andere betrokken instanties

Diverse e-mails gaan over de inzet van het bedrag van €2500 ter aflossing van privéschulden van de heer Abdul, het helpen van de heer Abdul met zijn administratie, de door de heer Abdul diverse genoemde bedragen voor financiële zaken die hij niet kan betalen (zoals maandabonnementen, schoolreisjes, tandartsrekeningen en een nieuwe koelkast) en de uitvoering van de door de burgemeester toegezegde taalcursus voor mevrouw Abdul. Verder gaat een groot gedeelte van de correspondentie over de wijze van betaling van de €2500 aan de heer Abdul, namelijk via een speciaal daartoe geopende rekening in plaats van op de eigen rekening van de heer Abdul. De heer Abdul is het hier pertinent niet mee eens en weigert mede hierdoor uiteindelijk het bedrag aan te nemen.

Correspondentie tussen gemeenteambtenaar R. en de heer Abdul

Deze correspondentie gaat onder meer over de afspraken die volgens de heer Abdul zouden zijn gemaakt ten aanzien van de aflossing van zijn schulden. Hij is het niet eens met het aangeboden bedrag van €2500 omdat hem was beloofd al zijn schulden af te lossen en zijn schade te vergoeden. Verder schrijft de heer Abdul dat zowel door de stadsdeelvoorzitter als de burgemeester de eis was gesteld dat hij geen contact zou opnemen met de media. In diverse brieven deelt gemeenteambtenaar R. de heer Abdul mee dat er geen andere toezeggingen zijn gedaan dan het door Samen Doen gereserveerde bedrag van €2500 en:

"U geeft in uw brief ook aan dat wij u verboden hebben om met de media contact te zoeken. Voor alle duidelijkheid, wij hebben geen verbod opgelegd. Wel hebben wij u aangeraden terughoudend te zijn omdat u en uw gezin er groot belang bij hebben dat de rust weer terugkeert. Veel aandacht van de media kan daaraan afbreuk doen."

Brief van 11 mei 2015 van de burgemeester aan de heer Abdul

Deze brief vermeldt onder meer dat de burgemeester op 5 en 12 maart 2015 met de heer Abdul heeft gesproken. Om de heer Abdul en zijn gezin te helpen, heeft de burgemeester met goedkeuring van de heer Abdul de volgende zaken in gang gezet: het aanstellen van een contactpersoon namens de gemeente (gemeenteambtenaar R.), hulpverlening door Lijn 5, een taalcursus voor mevrouw Abdul, het beschikbaar stellen van €2500, het ter beschikking stellen van een maatschappelijk werker voor administratieve ondersteuning en het bij gemeenteambtenaar R. ter inzage leggen van het opgestelde feitenrelaas over de activiteiten door de gemeente en politie rond Elias. De burgemeester betreurt het dat de heer Abdul niet voldoende meewerkt aan het nakomen van de gemaakte afspraken. Hij doet een dringend beroep op de heer Abdul om beter gebruik te maken van de door de gemeente aangeboden hulp.

4 De politie Amsterdam

Hieronder wordt uiteengezet welke rol de politie Amsterdam heeft gespeeld vanaf het moment dat zij Elias in beeld kreeg, welke organisatieonderdelen betrokken zijn geweest en welke taken deze uitvoeren. De informatie is verkregen uit interviews met betrokken medewerkers en de politiechef, uit antwoorden op schriftelijke vragen en uit mutaties en processen-verbaal.

4.1 Contra-terrorisme, extremisme en radicalisme (CTER)

De ombudsmannen hebben informatie ingewonnen over de afdeling CTER van de politie. De politieambtenaren K., G., V. en L. hebben hierover onder meer het volgende verklaard.

Het doel van CTER is om in een zo vroeg mogelijk stadium dreigingen te onderkennen en te kijken hoe het staat met extremisme. CTER verzamelt informatie en probeert hiermee de eenheid te ondersteunen. De medewerkers van CTER kijken alleen op papier naar personen. Om een goed beeld van een persoon te krijgen, bevragen zij soms operationele collega's binnen de politieorganisatie. CTER vraagt collega's op haar beurt zaken te melden of te bespreken die met onder meer radicalisering te maken hebben. Er wordt gevraagd om aan relevante mutaties in het bedrijfsprocessensysteem een CTER-code te koppelen, zodat die informatie bij CTER bekend wordt.

CTER was destijds geen tactisch team, maar probeerde de politiebeeldvorming omtrent een potentieel risicovol persoon te vervolmaken. Ten tijde van de verdwijning van Elias was CTER vooral nog gefocust op de aanpak van het potentiële risico van vooral extremisme en terroristen (het leveren van informatie ten behoeve van de opsporing) en veel minder op de aanpak van radicalisme. CTER was destijds deel van de regionale opsporing. Als er vanuit het gemeentelijk IHH-overleg zorgen waren omtrent radicalisering van een persoon dan kon CTER dit onder de aandacht brengen van de wijkagenten. Daarbij vroeg CTER onder meer wijkagenten om informatie op te doen, bijvoorbeeld door middel van huisbezoeken of contacten op straat. Met die informatie kon CTER de gemeente in haar aanpak van de radicalisering ondersteunen.

Inmiddels vindt er een integrale aanpak plaats in een nieuw team CTER waarbij voor elk district een taakaccenthouder zitting heeft in integrale casusoverleggen met onder meer de gemeente. De taakaccenthouders zijn de schakel naar de wijkagent en hiervoor extra opgeleid.

De strijd in Syrië speelde in 2013 in geringe mate in Amsterdam. In september 2013 werd vastgesteld dat er nog geen risico bestond op potentiële uitreizigers. Dat is veranderd na het uitroepen van de Islamitische Staat (IS) in juni 2014 en er mensen naar Syrië vertrokken. De focus lag binnen de politie op terrorisme. De afgelopen jaren is die focus vooral komen te liggen op de periode daaraan voorafgaand: radicalisering.

Er is veel gebeurd sinds de eerste meldingen binnenkwamen; er is meer kennis opgedaan en de aanpak van radicalisering is nog steeds in ontwikkeling:

"In de aanpak van vele casussen is lering opgedaan van wat een beste insteek kan zijn. Ook zijn er landelijke handreikingen gekomen. Zo wordt het landelijk actieprogramma²¹ met daarin 37 maatregelen in elke casus tegen het licht gehouden. Met name de verslaglegging is verbeterd."

4.2 Verklaringen van de politie Amsterdam

Verklaring van de politiechef Amsterdam

De politiechef van de eenheid Amsterdam gaf tijdens het onderzoek zijn mondelinge toelichting op de klacht en verklaarde het volgende, voor zover van belang.

"Het gezin kent een geschiedenis met allerlei complexe problemen. Er waren veel instanties vanuit verschillende rollen bij het gezin betrokken. Toch is het ons als collectieve overheid niet gelukt om de uitreis te voorkomen."

De politiechef heeft verklaard dat de regie van het casusoverleg bij de gemeente ligt. Voortdurend wordt er binnen de politie navraag gedaan of er relevante informatie over de casus is. Dat gebeurt vanuit de wijkagent en vanuit CTER. Deze informatie wordt gedeeld met de partners uit het casusoverleg. Voorafgaand aan het casusoverleg bevraagt CTER de wijkagent.

Wanneer er vanuit de zorgkant wordt opgetreden, wordt een persoon benaderd door de gemeente. Er was ten aanzien van Elias geen titel om als politie op te treden. Als er strafrechtelijk gezien geen meldingen bij de politie binnen komen en er evenmin overlastmeldingen zijn, dan onderneemt de wijkagent geen stappen.

De jeugd- en zedenpolitie grijpt helemaal niet in als er strafrechtelijk gezien geen titel is, aldus de politiechef.

De politiechef heeft verklaard dat hij niet heeft opgemaakt dat het een bewuste keuze was om de ouders van Elias niet te informeren over de zorgen die er om hem waren. In geval van minderjarigen is het volgens hem bijna verplicht het contact met de ouders te zoeken. In dit geval is het niet gebeurd.

Uit de evaluatie van de casus zijn de volgende verbeterpunten gehaald: verbetering van de coördinatie, verbetering van vastlegging van informatie door wijkagenten en verbetering van kennis bij de wijkagenten over de islamitische gemeenschap en het onderwerp radicalisering.

Ten aanzien van de klachten van de heer Abdul over het optreden van de politie, heeft de politiechef aangegeven dat het niet tot een interne klachtprocedure is gekomen. Wel zijn een aantal vragen schriftelijk via de advocaat beantwoord.

De politiechef heeft verklaard bij de wijkagenten een zekere compassie richting de heer Abdul voelen, ondanks zijn verwijt aan de politie dat die schuldig is aan de dood van zijn zoon.

²¹ Het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme van 29 augustus 2014

Verklaring van politieambtenaar K.

Politieambtenaar K., projectcoördinator CTER, heeft over de kennis van radicalisering het volgende verklaard:

"Destijds hadden de wijkagenten geen kennis van radicalisering. Inmiddels zijn 30 tot 35 wijkagenten bijgeschoold op het gebied van radicalisering."

Ten aanzien van de informatieverstrekking rondom het overlijden van Elias heeft politieambtenaar K. verklaard dat hij op de dag dat het bericht binnen kwam, overleg heeft gehad met de gemeente. Hij was van mening dat het niet aan de politie of de gemeente was om dit bericht aan de heer Abdul over te brengen, omdat zij geen directe informatiebron waren van het overlijdensbericht. Hij adviseerde de gemeenteadviseur daarom de bron (de heer N.) bij wie het bericht was binnen gekomen, het bericht aan de heer Abdul te laten overbrengen. De heer Abdul kon dan ook zelf aan de heer N. doorvragen over de hem bereikte informatie; als ouder wil je dit toch immers zoveel mogelijk uit "de eerste hand" horen, aldus K. De 'verstoorde verhoudingen' tussen de heer Abdul en de overheid heeft K. niet in zijn advies meegewogen.

Verklaring van politieambtenaar G.

Politieambtenaar G. nam als toehorend partner deel aan het casusoverleg. De gemeente bepaalt de prioritering van de casussen, aldus G.

Over de taakaccenthouders radicalisering heeft G. het volgende verklaard:

"In 2014 is voor elk district een taakaccenthouder radicalisering aangewezen, die binnen zijn district informatie ophaalt en het aanspreekpunt is voor medewerkers van CTER. Maandelijks vindt er overleg plaats tussen de taakaccenthouders en de medewerkers van CTER om te bespreken wat er speelt in hun gebied. De taakaccenthouder informeert de wijkagenten over hetgeen in hun wijken speelt."

Indien CTER nu het initiatief neemt een wijkagent op huisbezoek te sturen, dan wordt deze volledig bijgepraat. Dit is in de loop van de tijd sterk verbeterd. Een wijkagent die op huisbezoek gaat, kan ook contact opnemen met CTER om volledig bijgepraat te worden."

Verklaring politieambtenaar V.

Politieambtenaar V., destijds plaatsvervangend chef bij CTER, heeft over de rol van de politie bij radicalisering het volgende verklaard:

"In beginsel is de aanpak van radicalisering een taak voor de burgemeester en de gemeente. Pas bij strafbare feiten komt de politie in beeld. In eerste aanleg is er de wijkagent die daar een rol en de contacten in heeft."

Begin 2013 waren er verschillende signalen dat een aantal jongeren uit Amsterdam-West vatbaar was voor radicalisering. Desondanks zijn de gemeente en politie overvallen door het aantal dossiers van radicalisering. De politie was destijds gericht op moord, doodslag,

ontvoeringen, etc. Het was lastig om onderzoeken tactisch weg te zetten toen de signalen van radicalisering meer concreet werden. Er moesten prioriteiten worden gesteld. Het idee was: "ouders, gemeente, hulpverlening, pak je verantwoordelijkheid." Radicalisering, dat was niet iets voor de politie, aldus V.

Met betrekking tot de casus Elias heeft V. verklaard dat eind 2013 de signalen duidelijker werden dat Elias zou gaan uitreizen. Vlak voor de kerst heeft V. op 23 december 2013 een proces-verbaal opgemaakt met het verzoek om de paspoortmaatregel te nemen ten aanzien van Elias. Hieraan voorafgaand is discussie gevoerd over wie het paspoort in kan nemen. De uitkomst was dat de politie niet op basis van de paspoortmaatregel een woning kon binnentreden tegen de wil van de bewoner. De maatregel was erop gericht dat als Elias zijn paspoort bij de KMar zou aanbieden, de KMar het paspoort zou innemen.

V. heeft bevestigd dat ze destijds niet precies wisten wat ze mochten doen in verband met de paspoortmaatregel. Het was één van de eerste keren dat om deze maatregel werd verzocht. De onduidelijkheid over de bevoegdheid bij deze maatregel bij de betrokken instanties kan er toe hebben geleid dat hierdoor ook onduidelijke informatie aan de heer Abdul is verstrekt. Er was volgens V. echter geen maatregel nodig om een paspoort af te pakken; vader had het zelf kunnen afpakken van zijn zoon.

"Ik weet dat we op een gegeven moment het bericht kregen dat Elias om het leven was gekomen. Dat was verschrikkelijk. Ik heb de vader later nog op tv gezien. Ik heb begrip voor zijn verdriet maar hij heeft kennelijk niet geweten wat we allemaal wel hebben gedaan voor hem. Daarnaast had hij zelf ook een verantwoordelijkheid. Meerdere keren heeft hij zelf het paspoort kunnen afnemen."

Politieambtenaar V. heeft over de inzet van de politie onder meer het volgende verklaard:

"Ik heb het idee dat er veel is gedaan, maar het daadwerkelijk iemand oppakken en in een cel zetten, dat is niet gebeurd. Dat doe je ook niet zomaar. Het is de vraag of we op dit moment wel weten hoe we hiermee moeten omgaan. Dat blijft lastig. In ieder geval weet ik dat wijkagent L. er veel in heeft gedaan, er is direct gereageerd op de meldingen en hij heeft huisbezoeken afgelegd. Voor de heer Abdul zul je het nooit kunnen afsluiten want die is zijn zoon kwijt."

V. heeft verklaard ervan uit te gaan dat wijkagent L. de wijkagent was van de wijk, waar het gezin woonde.

Na de vermissing van Elias heeft de politie op bepaalde adressen aangebeld en gekeken. Dat is actief zoeken, een woning binnen stappen is daar volgens V. niet bij. Toen kwam het gevoel dat hij echt weg was. Hij kwam niet op school en werd nergens gezien. Dan wordt het actief zoeken minder. Er is geen onderzoek geweest. Er was geen team beschikbaar, aldus V.

Over de OAT- maatregel heeft politieambtenaar V. verklaard dat deze vanuit het wijkteam wordt gevraagd en dat de uniformdienst de signalering aanmaakt in het bedrijfsprocessen-systeem BVH. Met een OAT kan een woning worden binnengetrokken indien er een machtiging tot binnentreden is.

Over de aandacht die de casus Elias heeft gehad, heeft V. als volgt verklaard:

"Het klopt dat er in het casusoverleg soms wat bleef liggen maar Elias heeft echt de serieuze aandacht gehad."

Verklaring van politieambtenaar I.

Politieambtenaar I. nam deel aan het casusoverleg en was vanaf het begin betrokken geraakt bij de casus Elias.

Ten aanzien van de rol van de politie bij het casusoverleg, heeft I. het volgende verklaard. De politie neemt deel aan het casusoverleg en luistert en adviseert, maar mag zelf geen politie-informatie delen vanwege het ontbreken van een convenant hiertoe met de gemeente. De gemeente is verantwoordelijk voor deradicaliseren. De politie opereert als er strafbare feiten worden gepleegd.

Van de casus Elias herinnert hij zich het volgende. Elias had een open Facebookprofiel, dus iedereen kon daarbij en zien wat hij daar postte. Elias kwam bij de politie in beeld als een aanhanger van Sharia4Holland, een jongen uit een probleemgezin die een vrij snelle verandering meemaakte. I. had tijdens het casusoverleg zijn zorgen geuit over de radicalisering van Elias:

"Toen wij hem in beeld kregen, was hij al in een vergevorderd stadium van radicalisering, gelet op zijn denkbeelden."

Destijds waren er veel zaken, die meer prioriteit hadden, wat volgens I. niet betekende dat Elias geen prioriteit had. Er was soms te weinig tijd voor het bespreken van alle casussen. Het was aan de gemeente als voorzitter om het overleg te verlengen, maar hij herinnert zich niet dat zij destijds hebben gesproken over uitbreiding van het overleg.

De zorgen omtrent radicalisering van Elias zijn volgens politieambtenaar I. destijds niet gedeeld met de wijkagent of de wijkteamchef. De jeugd- en zedenpolitie is door hem niet bij de casus betrokken of op de hoogte gesteld. Hij herinnert zich niet dat tijdens het casusoverleg is gesproken over het opnemen van contact met de ouders van Elias.

Wat betreft het huisbezoek van de buurtregisseurs aan Elias in juli 2013, heeft politieambtenaar I. het volgende verklaard. De politie stuurde de buurtregisseur bij Elias langs omdat zijn Facebookprofiel was verwijderd en de politie daar de reden van wilde weten. I. had niet zelf contact opgenomen met de betreffende buurtregisseur. Politieambtenaar I. heeft verklaard niet op de hoogte te zijn van de informatie over Elias

betreffende het "bier drinken en het met meisjes bezig zijn". Hij weet ook niet waar deze informatie vandaan komt.

Met betrekking tot de inbeslaggenomen pc van de heer Abdul, heeft I. verklaard dat hij die pc had bekeken en dat hij weliswaar informatie aantrof die wees op radicalisering, maar geen informatie die wees op een concrete uitreis of een voornemen daartoe. Hij had daarom geen proces-verbaal opgemaakt. Dit had wel gemoeten maar vanwege capaciteitstekort is dit niet gebeurd.

I. heeft verklaard niet te weten van de door heer Abdul aan de politie doorgegeven kentekens. Hij herinnert zich wel dat de door de heer Abdul verstrekte informatie over mogelijke ronselaars is nage trokken maar dit had niet tot iets geleid.

Verklaring van wijkagent L.

Wijkagent L. kwam in aanraking kwam met de casus door de melding van de huisarts op 20 december 2013 in verband met de zorgen van de heer Abdul. Tot op dat moment was L. niet eerder in aanraking gekomen met radicalisering. Ook was L. niet bekend met de IHH.

Vanwege de afwezigheid van de wijkagent van de betreffende wijk, ging L. die dag bij de heer Abdul langs. Voorafgaand keek hij in de systemen voor informatie over de situatie, maar hij kon geen relevante informatie vinden.

Ondanks dat het niet zijn buurt was, is L. verder gegaan met de zaak. Hij heeft hierover verklaard:

"Pas later (vermoedelijk op 1 januari 2014) bleek dat Elias al veel eerder in beeld was in verband met zorgen over radicalisering. Deze informatie is opgeslagen in een systeem waar ik geen toegang toe had."

L. heeft verklaard dat hij enorm heeft lopen leuren met de informatie uit het huisbezoek. Het was kerstperiode, veel collega's waren vrij en hij wist niet waar hij terecht moest. Via de Landelijke Eenheid kreeg hij uiteindelijk een naam van een collega in Amsterdam.

Op 24 december 2013 ging wijkagent L. opnieuw op huisbezoek bij de heer Abdul. Tijdens dit huisbezoek heeft de heer Abdul een computer aan wijkagent L. gegeven. L. weet niet meer of hij de heer Abdul heeft gezegd dat hij een terugkoppeling zou krijgen. L. heeft contact gehad met een collega, die de computer na de kerstdagen bij L. heeft opgehaald voor onderzoek. Op de computer stond informatie waaruit bleek dat er sprake was van radicalisering.

Wijkagent L. ging op 25 december 2013 - op initiatief van de IHH – opnieuw en samen met gemeenteadviseur D. bij het gezin langs. L. weet niet meer wat zij voorafgaand aan het huisbezoek met elkaar hebben besproken. L. heeft verklaard dat gemeenteadviseur D. hem nergens over heeft geïnformeerd. Volgens L. is toen gesproken over het

inleveren van het paspoort op vrijwillige basis. Elias was zijn ID-bewijs kwijt en zou eerst aangifte doen van vermissing en zou vervolgens zijn paspoort inleveren. De politie is niet de instantie om het paspoort in te nemen, aldus L. Vader had het paspoort zelf ook kunnen innemen; zijn zoon was minderjarig. L. heeft verklaard niet meer te weten hoe de afspraak met Elias met betrekking tot het paspoort tot stand kwam. Verder heeft L. verklaard dat hij niet op de hoogte was van de paspoortmaatregel:

"Wanneer ik tijdens het gesprek op 25 december 2013 op de hoogte was geweest van de gehonoreerde paspoortmaatregel, was mijn optreden wellicht anders geweest en had ik er meer op aangedrongen het paspoort via de heer Abdul in te nemen."

Bij het wijkteam is de kennis over radicalisering van Elias er niet geweest. L. heeft verklaard dat hij destijds heeft gedaan wat hij kon om te voorkomen dat Elias zou uitreizen. Hij was als wijkagent het doorgeefluik en heeft zelf geen onderzoek gedaan. Hij kreeg informatie van de heer Abdul die hij doorgaf aan zijn collega's die er mee verder konden. Het is L. bijgebleven dat hem iedere keer werd gezegd dat de gemeente de regie had. L. heeft verklaard dat hij dit een aantal malen aan de heer Abdul heeft verteld. Blijkbaar is het voor de heer Abdul nooit duidelijk geweest dat hij een doorgeefluik was, aldus wijkagent L.

L. heeft naar aanleiding van de huisbezoeken en de informatie die de heer Abdul hem gaf, een mutatie opgemaakt en er een code aan gekoppeld, zodat deze mutatie terecht kwam op de afdeling CTER. Met sommige informatie is direct wat gedaan, aldus L. Zo zijn collega's na de vermissing direct naar bepaalde adressen gegaan die de heer Abdul doorgaf. L. heeft de heer Abdul daarover geen terugkoppeling gegeven.

Ook heeft L. een kenteken nagetrokken dat de heer Abdul hem had gegeven. Toen de heer Abdul L. vertelde dat hij een afspraak had gemaakt met een mogelijke ronselaar, heeft L. eerst contact gehad met CTER. Hem werd aangeraden om de heer Abdul te adviseren niet naar de afspraak te gaan, omdat het mogelijk om een gevaarlijk persoon ging.

De gesprekken met de heer Abdul verliepen aanvankelijk redelijk, aldus wijkagent L. De contacten tussen beide personen hielden op nadat de heer Abdul het verwijt maakte dat L. de zaak niet goed had opgepakt. De heer Abdul heeft wel eens gezegd dat hij L. niet vertrouwde en een ander contactpersoon wilde, maar wanneer L. hem weer tegen kwam, ging hij toch weer het gesprek met L. aan. L. kan zich voorstellen dat de heer Abdul hem niet vertrouwde; de heer Abdul dacht dat L. ervoor zou zorgen dat zijn zoon niet zou uitreizen, maar dat gebeurde toch.

Binnen de politie is de casus volgens L. niet geëvalueerd. Dat was wel toegezegd en L. heeft het nog een keer aangekaart, maar het is niet tot een evaluatie gekomen.

"Hoe ik toen tegen de feiten aan ben gelopen, daar heb ik wel een naar gevoel aan over gehouden. Enerzijds door de wijze waarop de heer Abdul zich heeft opgesteld jegens mij. Anderzijds ook hoe een en ander bij de politie verliep."

Verklaring van wijkagent J.

Wijkagent J., die in 2014 in de wijk van de heer Abdul ging werken, heeft verklaard dat zij in augustus 2014 kennis maakte met het gezin Abdul.

Er worden volgens J. mede door de media verwachtingen gewekt ten aanzien van de aanpak van radicalisering die de politie en de overheid niet kunnen waarmaken. Als de verwachtingen lager zouden zijn en de overheid haar beperkingen beter zou erkennen, was het misschien anders gelopen, aldus J. De verwachting dat het wel zou lukken, had getemperd moeten worden.

Wijkagent J. heeft verklaard dat zij gelooft dat niemand het uitreizen van Elias heeft gewild. Volgens haar zijn er geen fouten gemaakt, maar is het desalniettemin niet gelukt om Elias tegen te houden en heeft het een hartverscheurend gevolg. Misschien was daarom een spijtbetuyging van de overheid wel op z'n plaats geweest, aldus J. In plaats van dichterbij te komen, doet de overheid een stap achteruit. Het negatieve gevoel wordt versterkt. Toenadering was misschien beter geweest, aldus J.

Verklaring van wijkagent E.

Politieambtenaar E. was wijkagent in de wijk waar de familie Abdul woont, maar was destijds gedurende een langere periode afwezig. Hij heeft onder meer verklaard dat het hem heeft verbaasd dat Elias was uitgereisd. E. had als wijkagent veel gesprekken met hem gevoerd en kende hem als een lieve, zachtaardige jongen. E. had nooit gedacht dat dit zou gebeuren.

Verklaringen van wijkagenten W. en B.

Medewerkers van de ombudsinstituten hebben de wijkagenten W. en B. een aantal vragen gesteld over het huisbezoek dat zij op 16 juli 2013 aan het gezin Abdul brachten (zie onder 4.2, Journaal d.d. 16 juli 2013). Beiden hebben verklaard zich niets meer te kunnen herinneren over het gesprek dat zij met de heer Abdul, Elias en / of andere gezinsleden hebben gevoerd. Zij wisten zich evenmin te herinneren wat de aanleiding van het huisbezoek was.

4.3 Informatie uit mutaties, processen-verbaal etc.

a. Mutatie d.d. 2 juni 2012

Uit een mutatie van 2 juni 2012 blijkt dat Elias is aangetroffen in het gezelschap van een aantal personen dat de aandacht van de politie had.

b. Journaal d.d. 16 juli 2013

In dit journaal staat vermeld dat twee buurtregisseurs die dag op huisbezoek zijn geweest bij het gezin Abdul. Zij spraken onder meer met Elias. Elias was normaal gekleed en gladgeschoren. Hij vertelde dat hij was overgegaan naar de eindexamenklas. De buurtregisseurs hadden de indruk dat het goed ging met het gezin en dat er sprake was van een stabiele omgeving voor de kinderen. Het gezin had nog wel de nodige zorg.

c. Mutatie d.d. 18 november 2013

In deze mutatie is vastgelegd dat de politie naar aanleiding van een melding van Elias naar het door hem opgegeven adres is gegaan. Uit de mutatie blijkt verder dat het gaat om een incident waarbij door een persoon vanaf het balkon van het door Elias opgegeven adres eieren naar een auto zou zijn gegooid. Ter plaatse spraken de rapporteurs buiten de woning met Elias, die hen vertelde dat hij en twee vrienden logeerden in de woning, die van zijn oma was maar die zelf niet thuis was. De mutatie vermeldt verder de wijze waarop Elias gekleed was en dat hij zich formeel gedroeg.

d. Journaal d.d. 9 december 2013

In dit journaal staat vermeld dat de districtscoördinator Terreur/Terrorisme samen met de wijkagent op huisbezoek is geweest bij het adres van de oma van Elias, waar hij verbleef. Niemand was thuis. Verder staat er vermeld dat de wijkagent van deze buurt de boel in de gaten houdt en contact zal zoeken met oma.

e. Zorgformulier Jeugdige d.d. 26 december 2013

De politie heeft Elias aangemeld bij Bureau Jeugdzorg vanwege het vermoeden dat het niet goed met hem ging.

f. Mutatie d.d. 27 december 2013

Met betrekking tot 20 december 2013

In deze mutatie is vastgelegd dat het wijkbureau op 20 december 2013 in de ochtend werd gebeld door de huisarts van de heer Abdul, bij wie de heer Abdul zijn zorgen om Elias had geuit. Elias was zich al een tijdje aan het afzonderen, zocht op internet alles over de Jihad, wilde al enige tijd naar Syrië en las de Koran, maar sprak alleen over de gewelddadige leuzen. De afgelopen twee dagen was Elias niet thuis geweest en sliep hij in de woning van zijn oma (oma verbleef zelf in een verzorgingstehuis). De afgelopen weken haalde Elias zeer slechte cijfers op school, terwijl hij daarvoor zeer goede cijfers haalde.

Nadat wijkagent L. contact heeft opgenomen met de huisarts, is L. op huisbezoek gegaan bij de heer Abdul. De heer Abdul maakte zich ernstige zorgen over Elias. Sinds twee maanden was zijn gedrag veranderd en vond hij dat zijn zusjes gesluierd moesten lopen. Elias vond zijn familie, alsmede de mensen in de lokale moskee, heidenen. Zijn spaargeld was verdwenen en Elias had aangegeven naar Syrië te willen gaan.

Ook vertelde de heer Abdul dat hij een gesprek had gehad met de mentor van Elias. De mentor had verteld dat Elias zich afzonderde en op school met twee jongens bad, slechte

cijfers haalde, niet meer met meisjes aan tafel wilde zitten en alleen maar achter de computer zat. Verder staat in de mutatie vermeld dat Elias sinds kort de Arabische taal leert.

Met betrekking tot 24 december 2013

Wijkagent L. is bij de heer Abdul langs geweest, die een computer voor onderzoek aan L. heeft afgegeven. L. had zijn collega's van de afdeling CTER daarvan in kennis gesteld. Verder gaf de heer Abdul wijkagent L. het kenteken van een auto van een jongen in wiens gezelschap Elias verkeerde. In de mutatie staat vermeld dat L. dit kenteken heeft nagetrokken en dat de jongen criminele antecedenten heeft. De heer Abdul had aangegeven dat hij totaal geen tussenkomst wilde van BJZ of de RvdK door de slechte ervaringen die hij met die instanties had opgedaan.

Ook staat in de mutatie beschreven dat wijkagent L. telefonisch contact heeft gehad met gemeenteadviseur T. Zij gaat aan het eind van de middag het gesprek aan met de heer Abdul over de mogelijkheden om Elias aan te pakken.

Met betrekking tot 25 december 2013

Wijkagent L. heeft met gemeenteadviseur D. een huisbezoek gebracht en een gesprek gevoerd met Elias en de heer Abdul. Tijdens dit gesprek hebben zij aangegeven dat meerdere mensen zich zorgen maken over het gedrag van Elias. Met Elias is afgesproken dat hij aangifte zou doen van vermissing van zijn ID-kaart, hij zijn paspoort zou inleveren bij zijn vader en dat hij via de afdeling OOV een afspraak zou maken met een psycholoog.

Met betrekking tot 27 december 2013

In de mutatie staat vermeld dat Elias zijn afspraken niet is nagekomen. Op 26 december 2013 is de situatie bij de familie Abdul uit de hand gelopen, waarbij Elias zijn vader zou hebben mishandeld en hij uit de woning zou zijn gevlucht. In overleg met gemeenteadviseur D., politieambtenaar V. en het Openbaar Ministerie is er een vermissing minderjarige opgemaakt (de OAT).

g. Proces-verbaal van bevindingen d.d. 26 december 2013

Twee politieambtenaren hebben in dit proces-verbaal van bevindingen vermeld dat zij naar aanleiding van een melding op 26 december 2013 naar de woning van de familie Abdul zijn gegaan.

De heer Abdul vertelde de politieambtenaren waar Elias zich mogelijk zou kunnen bevinden. Na overleg met de hulpofficier van justitie zijn de twee politieambtenaren in de betreffende woning gaan kijken. Elias werd daar niet aangetroffen.

h. Proces-verbaal van bevindingen d.d. 28 januari 2014

Wijkagent L. heeft een proces-verbaal van bevindingen opgemaakt waarin hij een beschrijving geeft van de huisbezoeken aan de heer Abdul op 20 december, 24 december en 25 december 2013 en het feit dat collega's op 26 december 2013 om

18.50 uur naar de woning van de familie Abdul zijn gegaan, waar zij de heer Abdul aantreffen die verklaarde te zijn mishandeld door zijn zoon Elias.

Nadat Elias op 26 december 2013 was vertrokken bleek dat op geen enkele wijze contact met hem te krijgen was.

i. Journaal

In een ongedateerd journaal staat vermeld dat de heer Abdul aan de balie van het politiebureau kwam met het verhaal dat zijn zoon nog steeds is vermist en dat hij vermoedde dat zijn zoon op een bepaald adres verbleef. Vijf minuten later verscheen hij opnieuw aan de balie met het verhaal dat Elias mogelijk in een bepaalde woning verbleef. Na intern overleg te hebben gevoerd heeft de wijkagent de heer Abdul gebeld en uitgelegd dat er op dat moment niet meer in zat dan een huisbezoek aan het betreffende adres. Hierop werd de heer Abdul boos en gaf aan dan zelf stappen te ondernemen.

j. Journaal

In dit ongedateerde journaal staat onder meer vermeld dat drie politieambtenaren op 10 januari 2014 naar een adres zijn gegaan ter ondersteuning van de uithuisplaatsing van Elias (de rechter had op 10 januari 2014 een voorlopige ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing uitgesproken). Elias werd in de betreffende woning niet aangetroffen.

De heer Abdul liet de politie weten Elias in een andere woning te hebben gezien, waar de politie 's avonds ging kijken. Ook daar bleek Elias niet aanwezig te zijn.

Verder staat in het journaal vermeld dat de politie op 13 januari 2014 naar een derde woning is gegaan. Ook dat onderzoek had niet het gewenste resultaat opgeleverd. De personen die in de woning aanwezig waren, gaven aan dat ze Elias al een tijd niet hadden gezien.

k. Mutatie d.d. 10 januari 2014

Twee politieambtenaren kregen de melding naar een woning te gaan. In de woning werd niemand aangetroffen. In de woning stonden drie tassen die van Elias zouden zijn. De politie zocht in de tassen tevergeefs naar een paspoort. Wel werden kleren, leerboeken, korans en een laptop aangetroffen. Aan de bewoner werd duidelijk gemaakt dat wanneer hij Elias zou zien, hij hem naar de politie moest sturen.

Buiten de woning spraken de politieambtenaren met de heer Abdul. Hij vertelde dat hij zijn zoon in de woning had gezien en was van mening dat de politie de bewoner moest aanhouden om hem te dwingen te zeggen waar Elias was. De heer Abdul was in alle staten. De politieambtenaren hebben de heer Abdul uitgelegd dat zijn zoon gesignaleerd stond en bij een grensovergang gecontroleerd zal worden.

l. Mutatie d.d. 13 januari 2014

Twee politieambtenaren zijn tijdens hun surveillance aangesproken door de heer Abdul die vertelde dat zijn zoon mogelijk in het huis aan de overkant verbleef en dat zijn zoon op basis van een rechterlijke uitspraak direct mocht worden aangehouden om naar de Koppeling, een besloten behandelcentrum voor jongeren, terug te worden gebracht wegens radicalisering. Bij raadpleging van de politiesystemen bleek de politieambtenaren

dat Elias in het nationale opsporingssysteem (OPS) gesignaleerd stond voor inneming van zijn paspoort en in NSIS²² voor het onopvallend controleren en vaststelling van zijn verblijfplaats. Na diverse telefoontjes met collega's die de uitspraak van de rechter konden bevestigen, zijn zij de woning binnen gegaan. Daar troffen zij een man aan die vertelde dat hij Elias al een tijdje niet had gezien. Elias werd niet in de woning aangetroffen.

m. Mutatie d.d. 7 maart 2014

De heer Abdul verscheen aan het wijkbureau en vertelde dat hij de dag ervoor via Facebook contact had opgenomen met een vriend van Elias, waarbij de heer Abdul zich voordeed als Elias. De heer Abdul had voor die dag een afspraak met die vriend gemaakt waarbij zij elkaar voor de moskee zouden ontmoeten. De heer Abdul hoopte dat die vriend hem verder kon helpen.

Verder gaf de heer Abdul aan dat hij graag de politieambtenaar zou spreken die het onderzoek naar zijn zoon leidt. In de mutatie staat vermeld dat de politieambtenaar achter de balie met een collega heeft gebeld en dat collega's van de afdeling Terreur verder onderzoek gaan instellen.

n. Mutatie d.d. 11 maart 2014

In deze mutatie heeft wijkagent L. melding gemaakt van zijn gesprek met de heer Abdul over de contacten die de heer Abdul had met de vriend van Elias, die hij via Facebook op het spoor was gekomen. De heer Abdul heeft aangegeven dat hij bereid is om een volgende afspraak door te geven aan de politie zodat dit contact vastgelegd kan worden en een eventuele verblijfplaats van de vriend kan worden vastgelegd.

o. Mutatie d.d. 17 maart 2014

Wijkagent L. ging op huisbezoek bij de heer Abdul en heeft hem duidelijk gemaakt dat hij er echt vanuit moet gaan dat zijn zoon in Syrië is. De heer Abdul ging daar zelf ook al vanuit. Wijkagent L. heeft hem duidelijk gemaakt dat hij beter geen contact meer kan leggen met de 'ronselaars' omdat hij mogelijk zichzelf en de rest van het gezin in gevaar brengt. De heer Abdul gaf L. nog twee telefoonnummers van jongens met wie Elias Arabische les zou hebben gevolgd.

p. Mutatie d.d. 29 juli 2014

In deze mutatie heeft wijkagent L. gemeld dat hij de heer Abdul toevallig tegenkwam en heeft geprobeerd een gesprek met hem aan te gaan. De heer Abdul luisterde niet en gaf wijkagent L., de politie in het algemeen, de gemeente en in het bijzonder gemeenteadviseur T. de schuld van het feit dat zijn zoon in Syrië zit.

q. Mutatie d.d. 15 augustus 2014

Naar aanleiding van haar spontane bezoek aan de familie Abdul op 9 augustus 2014 vermeldde wijkagent J. onder meer in haar mutatie dat de heer Abdul van mening is dat

²² Het SIS (Internationaal Schengen Informatiesysteem) / NSIS (Nationaal Schengen Informatiesysteem) is het signaleringssysteem voor signaleringen in het gehele Schengengebied.

de overheid heeft gefaald in het voorkomen van het afreizen en terughalen van Elias. Verder denkt de heer Abdul dat de overheid wel weet of kan weten waar Elias is.

r. Mutatie d.d. 11 februari 2015

Naar aanleiding van het bericht dat Elias in Syrië is omgekomen heeft wijkagent J. op 19 januari 2015 een huisbezoek gebracht aan de familie Abdul. In de mutatie staat vermeld dat de heer Abdul blij was met de komst van wijkagent J. De heer Abdul toonde op de laptop beelden van zijn overleden zoon en had veel vragen over hoe het nu verder moet. J. heeft in de mutatie gemeld dat zij in overleg gaat met het stadsdeel over hetgeen zij voor de heer Abdul kunnen betekenen.

4.4 Antwoorden op schriftelijke vragen

Tijdens het onderzoek werden de politiechef van de eenheid Amsterdam en het Openbaar Ministerie te Amsterdam schriftelijk vragen gesteld over de volgende onderwerpen. Zij hebben als volgt verklaard, voor zover van belang.

Over de rol van de wijkagent

Over de rol van de wijkagent in de aanpak van radicalisering deelde de politiechef mee dat in 2013 de wijkteams en daarmee de wijkagenten nog (te) globaal bij mogelijk radicaliserende personen werden betrokken. Vanuit de informatieafdeling vond periodiek een briefing plaats naar vertegenwoordigers van districten, waar deze personen werden vermeld. Volgens de politiechef ontbrak destijds een handelingsperspectief; volstaan werd met een algemene kader (i.c. om bij aantreffen van betrokken persoon bijzonderheden te muteren). Er was geen specifieke coördinatie op elke afzonderlijke casus en wijkagenten werden "slechts" ingezet om eventueel nadere informatie op te doen voor de inschatting/ duiding van deze personen. Dit was vooral éénrichtingsverkeer naar de informatieafdeling toe, aldus de politiechef. Deze situatie is nu veranderd: elk district heeft vanaf medio 2014 een zogeheten taakaccenthouder/regisseur, die de betrokken wijkagent gericht informeert en met hem/haar de specifieke politie-inzet afstemt. Per basisteam is minstens één wijkagent hiervoor extra opgeleid. Per district heeft de taakaccenthouder/regisseur een intern netwerk van collega's ten behoeve van de aanpak van casuïstiek. Daarnaast is een portefeuillehouder CTER als extra overall-vraagbaak en coach aanwezig in de eenheid, aldus de politiechef.

De politiechef liet verder weten dat de wijkagent in de situatie van Elias in de periode september 2012 tot 20 december 2013 niet actief was betrokken. Toen is door de politie volstaan met het monitoren van Elias en is Elias ter bespreking ingebracht in het IHH-overleg.

Over de behandeling van de melding van de huisarts

Op 20 december 2013 nam de huisarts van de heer Abdul contact op met het politiewijkteam, omdat de heer Abdul langs was geweest en erg bezorgd was over zijn zoon Elias. Vermoedelijk is deze melding de reden geweest dat wijkagent L. ter plaatse is gegaan. Het adres lag niet in zijn eigen gebied, maar wijkagent L. nam op dat moment een afwezige wijkagent waar.

Uit het proces-verbaal van 24 december 2013 van politieambtenaar V. inzake het voorstel tot paspoortmaatregel blijkt volgens het Openbaar Ministerie dat de afdeling CTER door wijkagent L. op 23 december 2013 in kennis is gesteld van die melding van de huisarts. Mogelijk is er al eerder contact geweest, maar dat is volgens het Openbaar Ministerie niet meer te achterhalen. Er is vervolgens op 23 en 24 december 2013 contact geweest tussen politieambtenaar V., gemeente-adviseur T. en de NCTV over het voorstel tot de paspoortmaatregel en de inzet van de gemeente. Hierbij is de melding van de huisarts besproken.

Over het onderzoek naar de inbeslaggenomen computer

Tijdens het onderzoek is gebleken dat er van het onderzoek aan de door de heer Abdul aan de politie afgegeven computer, destijds geen proces-verbaal is opgemaakt. Daarom vroegen de ombudsmannen de politie om alsnog een proces-verbaal op te maken en aan hen toe te sturen. Dit alsnog opgemaakte proces-verbaal van 4 juli 2016 laat volgens het Openbaar Ministerie zien dat de computer in handen is geweest van een persoon die aan het radicaliseren is. Concrete voornemens tot uitreizen of praktische voorbereidingen van een vertrek zijn niet op de computer aangetroffen. De ombudsmannen hebben kennis genomen van dit proces-verbaal.

Over de informatie van de politie dat Elias "bier drinkt en met meisjes omgaat"

In het etiket van de gemeente wordt vermeld dat *"in het casusoverleg van 18 juli 2013 is besproken dat de buurtregisseur bij het gezin langs was gegaan. De jongen maakte een vrolijke indruk, was bezig met meisjes en dronk bier. Volgens de politie leek er niet veel aan de hand te zijn."* Omdat de betreffende mutatie van de politie van het huisbezoek niets vermeldt over "biertjes drinken en met meisjes bezig zijn", zijn de betrokken buurtregisseurs hierover tijdens het onderzoek bevraagd. Zij hebben verklaard zich hier niets van te kunnen herinneren. Verder heeft de politieambtenaar I., die bij het betreffende casusoverleg van 18 juli 2013 aanwezig was, verklaard niet op de hoogte te zijn geweest van deze informatie noch deze te hebben ingebracht. Navraag bij de gemeente Amsterdam over de betreffende informatie leverde de ombudsmannen het volgende op. De gemeente heeft laten weten dat de betreffende informatie staat vermeld in het verslag van het casusoverleg van 18 juli 2013. Het conceptverslag is enkele dagen later aan alle leden van het casusoverleg gestuurd en het verslag is in de vergadering van 29 augustus 2013 besproken. De gemeente licht toe dat de politie ten aanzien van deze casus geen wijzigingen heeft aangebracht in het verslag, waardoor het verslag op dit punt is vastgesteld. De ombudsmannen vroegen hierop de politiechef waar deze informatie van "biertjes drinken en met meisjes bezig zijn" op is gebaseerd.

De politiechef liet hierop weten dat zijn aanname is dat de informatie van de hulpverleenster van Lijn 5, die tegen gemeenteadviseur P. had gezegd dat de heer Abdul tegen haar had gezegd dat *"Elias een nieuwe vriendin had en vrienden uit alle hoeken van de samenleving en zelf een joodse vriend"*, is vermengd met de mededeling van de politie over de situatie van Elias. De politiechef liet verder weten dat de politie in het casusoverleg van 29 augustus 2013 had aangegeven zich toch weer zorgen te maken om Elias. De gemeente zou daarom een specialist vragen contact te leggen met Elias, aldus de politiechef.

Over de signaleringen ten aanzien van Elias

De politiechef deelde mee dat ten aanzien van Elias sprake is van drie voorvallen aan de hand waarvan signalering toepasselijk is. Het eerste geval is een signalering op grond van artikel 99 SUO²³ in NSIS die op Elias geplaatst is in verband met de indicatie omtrent zijn radicalisering en deelname aan bijeenkomsten van Sharia4Holland in september 2012. Het doel van deze signalering is informatievergaring om reisbewegingen te achterhalen of bewijsmateriaal te vergaren in relatie tot strafbare feiten. Het doel is niet om iemand tegen te houden en terug te brengen naar Nederland zoals bij een OAT. Wat eventueel wel mogelijk is, is om bij een hit door een controlerende instantie, de signalerende partij te laten bezien welke (on)mogelijkheden er zijn om verder te handelen, aldus de politiechef.

Deze SUO-signalering wordt afgestemd met de betrokken officier van justitie en dient volgens de politiechef jaarlijks verlengd te worden. De huidige loopt tot september 2016. De politiechef neemt daarom aan dat Elias SUO-gesignaleerd stond vanaf september 2012 en dat vanaf dat moment die signalering jaarlijks verlengd is.

Ten tijde van de uitreis van Elias was er volgens de politiechef nog geen helder toewijzingskader opsporing radicalisering en of handelwijze omtrent wie signaleringen met betrekking tot de uitreizigers deed. Het was destijds gebruikelijk dat de eenheid waar de betrokken persoon verbleef/woonachtig was, zelf het initiatief nam tot een SUO signalering bij een mogelijke uitreis; zo ook in de situatie van Elias.

De politiechef liet verder weten dat Elias conform landelijke afspraken binnen de Nationale Politie op 9 januari 2014 op de LOP (Landelijk Overzicht Jihadgang) -lijst is geplaatst door zijn eenheid. Op deze lijst worden personen aangemeld die te relateren zijn aan het uitreizen van/naar een jihadistisch strijdgebied. De LOP-lijst wordt gedeeld met nationale en internationale partners. Plaatsing op deze lijst heeft als gevolg dat de Landelijke Eenheid standaard zorgt voor internationale signalering van de personen ten behoeve van opvallende gegevens verzameling.

Volgens de politiechef leidde de indicatie rond 20 december 2013 van de mogelijke uitreis van Elias en het voorstel om de paspoortmaatregel op 23 en 24 december 2013 te verzoeken tot de tweede signalering op Elias. De politiechef liet in dit verband het volgende weten. Volgens de huidige procedure wordt op het moment van constatering van de mogelijke uitreis, in overleg met de betreffende officier van justitie bekeken of er voldoende gronden zijn voor een opsporingsonderzoek. Ten tijde van de situatie van Elias werd vereist dat de intentie om deel te nemen aan de gewapende strijd kon worden aangetoond. Momenteel lijkt daarin de intentie om naar Syrië of Irak te gaan op zich al voldoende, aldus de politiechef. Afhankelijk van aanwijzingen, feiten en omstandigheden kan door de officier van justitie besloten worden om bijzondere opsporingsmiddelen in te zetten en tot bepaalde signaleringen over te gaan. De politiechef liet weten dat door de officier van justitie een OAT was geaccordeerd.

²³ Op basis van het Schengen Uitvoeringsbesluit mogen politiediensten zonder toepassing van dwangmiddelen informatie met elkaar uit wisselen over reisbewegingen.

Een OAT signalering kan worden opgemaakt door elke politieambtenaar die kennis neemt van de vermissing van de minderjarige in overleg met de officier van justitie. Dit is ook gebeurd in de situatie van Elias. Op 27 december 2013 heeft de wijkagent L. een mutatie ingevoerd in het politiesysteem BVH (Basisvoorziening Handhaving) naar aanleiding van de melding van de heer Abdul van vermissing van Elias. Diezelfde dag heeft hij de (concept)signalering NSIS met betrekking tot vermiste minderjarige en opsporing verblijfplaats opgesteld. Indien politiecollega's in de BVH destijds op persoon navraag zouden doen, zouden zij deze mutatie direct na invoer door de wijkagent tegenkomen en weten dat er een OAT-signalering was ingezet, aldus de politie.

Op het moment dat een politieambtenaar een dergelijke signalering aanmaakte, kwam deze destijds terecht in de meldbak van de informatieorganisatie binnen de politie eenheid Amsterdam. Die keek de signalering na op volledigheid en bevestigde de signalering officieel in de landelijke systemen (i.c. NSIS). De NSIS-signalering houdt in dat de signalering ook zichtbaar is in de Schengenlanden (dus ook internationaal). Deze signalering is destijds mogelijk niet direct officieel gemaakt en pas in januari 2014 hersteld. De politie liet weten dat het niet mogelijk bleek om te achterhalen of en op welke datum op/na 27 december 2013 de OAT-signalering officieel werd verwerkt.

Ten aanzien van de in het etiket opgenomen passage van het casusoverleg van 23 januari 2014 "dat is besproken dat het niet goed is gegaan met de signalering van Elias, die niet in het systeem was verwerkt waardoor er niet landelijk naar hem werd uitgekeken" (zie 3.2), reageerde de politie als volgt. Bij het ontbreken van de OAT-signalering betekent dit niet dat er landelijk/internationaal niet naar Elias werd uitgezien. De paspoortsignalering en de zogeheten SUO-signalering zouden moeten leiden tot activiteiten bij het aantreffen van Elias, aldus de politie. De signalering via de crisisdienst, waarover blijkt het etiket tijdens het casusoverleg van 23 januari 2014 is gesproken, betreft volgens de politie de signalering naar aanleiding van de uitspraak van de kinderrechter van januari 2014 waarin Elias onder toezicht werd gesteld. Met de opmerking tijdens het casusoverleg van 23 januari 2014 dat het niet goed is gegaan met de signalering, wordt volgens de politie mogelijk bedoeld op de signalering van de paspoortmaatregel.

Over de zoekacties naar Elias

De volgende mutaties laten volgens het Openbaar Ministerie de diverse zoekacties van de politie zien nadat Elias als vermist was opgegeven:

- een mutatie van 10 januari 2014 beschrijft de zoekactie van de politie op een locatie X te Amsterdam (de verblijfplaats van de oom van Elias/broer van de heer Abdul). De tante van Elias deed de deur open en met haar toestemming is het hele huis doorlopen. Er werd niemand aangetroffen.
- een mutatie van 10 januari 2014 beschrijft de zoekactie van de politie bij een locatie Y te Amsterdam (woning van de oom van Elias/broer van de heer Abdul). Aanleiding was de melding van de heer Abdul dat Elias zich in de woning zou bevinden. In de mutatie staat vermeld dat ook hier niemand is aangetroffen. De

oom was meewerkend en gaf aan dat in de woning nog drie tassen met spullen van Elias stonden. De mutatie vermeldt verder dat de heer Abdul overtuigd was dat hij Elias in de woning had gezien en dat hij niet begreep waarom zijn broer werd niet aangehouden. De oom had aangegeven dat Elias al drie weken niet in zijn woning geweest en begon bijna te huilen van bezorgdheid. De mutatie vermeldt dat de agenten twijfelen over de oprechtheid van de oom en dat zij het vermoeden hebben dat Elias die spullen niet zomaar achter laat.

- een mutatie van maandag 13 januari 2014 vermeldt dat surveillerende politieambtenaren op een locatie Z werden aangesproken door de heer Abdul omdat zijn zoon in die locatie zou zijn bij een andere broer/oom. De politieambtenaren gingen hierop de woning binnen. De oom gaf aan dat zijn neefje Elias niet bij hem was en dat hij hem al een tijdje niet gezien had.

Van de zoekacties welke in de betreffende periodes zijn uitgevoerd is door de politie niet in het systeem aangegeven of deze wel of niet samen met de RvdK zijn uitgevoerd.

Ook over de zoekactiviteiten van het ROG (Regionale Ondersteunings Groep)-team van de politie Amsterdam dat zich destijds bezig hield met het opsporen van veroordeelden en voortvluchtigen en dat omstreeks deze periode ook enkele weken had gezocht naar Elias, was geen verslaglegging opgemaakt, aldus het Openbaar Ministerie.

Over de rol van de oom

Desgevraagd deelde het Openbaar Ministerie mee dat het meerdere malen door de heer Abdul uitgesproken vermoeden dat zijn broer iets te maken zou hebben gehad met de uitreis van Elias, naar het oordeel van de betrokken agenten destijds niet op voldoende feiten was gebaseerd om tot een nader strafrechtelijk onderzoek te besluiten.

5 De hulpverleners

Hieronder wordt uiteengezet welke rol de verschillende betrokken hulpverleners hebben gespeeld vanaf het moment dat zij betrokken raakten bij Elias. De informatie is verkregen uit interviews met betrokken medewerkers.

5.1 Verklaring van medewerker Lijn 5

Hulpverlener F. is gezinswerker bij Lijn 5. Zij heeft onder meer verklaard dat zij voor de duur van bijna twee jaar in het gezin Abdul kwam nadat de kinderen na hun uithuisplaatsing weer thuis bij de heer Abdul mochten gaan wonen. Volgens haar was de situatie in het gezin stabiel.

Met betrekking tot de zorgen rondom Elias heeft hulpverlener F. verklaard dat zij van de heer Abdul had gehoord dat zijn zoon radicaliseerde. Hij had haar laten weten dat zijn zoon op foute websites zat. Zij heeft dit toen met de heer Abdul besproken en hem geadviseerd de computer in de woonkamer te zetten en met zijn zoon het gesprek aan te gaan. Elias was de enige binnen het gezin met wie F. geen contact had.

Over het contact met de IHH heeft hulpverlener F. verklaard dat zij niet meer precies weet hoe dit tot stand kwam. Deze medewerker van de gemeente vroeg haar of zij ervan op de hoogte was dat Elias 'radicale' sites bezocht. Hij had het ook over Sharia4Holland. Deze medewerker heeft haar na het telefoongesprek een mail gestuurd. Hulpverlener F. heeft verklaard dat zij op dat moment geen behoefte had aan een nadere uitleg. Ze begreep wel dat die medewerker zich bezig hield met radicalisering. Toen de medewerker van de gemeente belde wist hulpverlener F. weinig tot niets van radicalisering:

"Het was voor mij niet precies duidelijk wat de rol van de IHH / het meldpunt was. Ik had nog nooit gehoord van Sharia4Holland."

Na het eerste contact heeft het een maand of vijf geduurd voordat ze weer contact heeft opgenomen met het meldpunt. Waarschijnlijk omdat ze de hulp aan het gezin ging afsluiten. Ze heeft toen gebeld met dezelfde medewerker en hem verteld dat het goed ging. Ze had zich laten geruststellen door de heer Abdul.

Hulpverlener F. vindt achteraf gezien dat ze meer had kunnen doen. Waarschijnlijk had ze het anders gedaan als ze meer doordrongen was geweest van de urgentie.

"Radicalisering speelde in die tijd minder. Het was één van de onderwerpen. Er waren zoveel issues binnen het gezin. Dit leek niet het allerbelangrijkste."

5.2 Verklaring van medewerker Samen Doen

Hulpverlener W. heeft onder meer verklaard dat zij de hulpverlening ten aanzien van het gezin Abdul (ongeveer) in april 2014 heeft overgenomen van Lijn 5 toen de verdwijning van Elias speelde. Er waren verschillende problemen binnen het gezin, waaronder de schuldenproblematiek. Hulpverlener W. vond het bijzonder dat zij vanaf het begin vrij

goed contact had met de heer Abdul. Op het moment dat zij in het gezin stapte, had zij nog geen contact gehad met de IHH.

Hulpverlener W. is twee keer bij een casusoverleg geweest. De IHH wilde alles weten over het contact dat de heer Abdul met zijn zoon vanuit Syrië had gehad. Ook wilde de IHH weten of de heer Abdul een gevaar vormde, omdat hij allerlei dingen riep. Hulpverlener W heeft verklaard dat zij naar het casusoverleg ging met het idee informatie te krijgen, maar haar werden alleen vragen gesteld. Zij wilde meer duidelijkheid voor de heer Abdul over zijn zoon en het verslag dat hem was toegezegd en dat hij zo graag wilde hebben. Maar dat leverde niets op:

"De IHH had vanaf het begin duidelijk moeten aangeven dat het om vertrouwelijke stukken ging en welke informatie de heer Abdul wel zou krijgen. Er waren de verkeerde verwachtingen gewekt bij de heer Abdul; de IHH had van te voren moeten zeggen dat hij slechts een uittreksel zou krijgen."

Wat betreft de financiële toezeggingen heeft hulpverlener W. het volgende verklaard:

"Ik was bij de heer Abdul thuis toen hij gebeld werd door een Tweede Kamerlid. Ik heb het gesprek niet letterlijk kunnen horen, maar het Tweede Kamerlid deed volgens mij de toezegging dat er gekeken zou worden of de heer Abdul uit de schuldsanering kon komen, en schuldenvrij zou zijn."

Hulpverlener W. was met de gemeente bezig om ervoor te zorgen dat de heer Abdul in de schuldsanering kon blijven. Hij zou uit de schuldsanering moeten omdat er nieuwe schulden waren gemaakt voor een bedrag van €2.500. Het stadsdeel heeft Samen Doen gevraagd om €2.500 aan de heer Abdul te geven, zodat hij in de schuldsanering kon blijven. Dit bedrag werd hem namens de burgemeester uit coulance aangeboden.

De heer Abdul was boos omdat het aangeboden bedrag volgens hem te laag was en hem was beloofd uit zijn schulden te komen. De heer Abdul heeft het geld consequent geweigerd, aldus W.

6 Overige betrokken instanties

Hieronder wordt uiteengezet welke overige instanties betrokken zijn geraakt bij Elias en welke rol zij hebben gespeeld. De informatie is verkregen uit interviews met betrokken medewerkers, uit gevoerde correspondentie en uit antwoorden op aanvullende vragen.

6.1 Informatie van de Koninklijke Marechaussee (KMar)

De heer Abdul stelt onder meer dat Elias op of omstreeks 29 december 2013 vanaf Schiphol met Turkish Airlines naar Turkije is gevlogen. Om te verkennen hoe de grenscontrole op Schiphol plaatsvindt, brachten medewerkers van de ombudsmannen een bezoek aan de KMar op Schiphol. Zij spraken met leidinggevende N., die hen een rondleiding heeft gegeven. Samen met een aantal collega's heeft hij hen de werkwijze van de grenscontrole getoond.

N. heeft aangegeven dat de KMar in juni 2013 het zakboekje 'uitreizen' heeft uitgebracht, waarin het fenomeen 'uitreizen' onder de aandacht van het personeel is gebracht.

Reizigers met een EU-paspoort die naar een Schengenland vliegen, ondervinden geen paspoortcontrole. Reizigers die buiten de Schengenlanden reizen, moeten hun paspoort laten zien:

"Er wordt gekeken naar nationaliteit, identiteit en verblijfsrechtelijke status. Ook wordt er gekeken of het document dat overhandigd wordt niet vals of vervalst is. Het is afhankelijk van de reiziger die voor een KMar-medewerker staat en diens inschatting of een paspoort daadwerkelijk in het systeem wordt ingevoerd. Uiterlijke kenmerken van de reiziger kunnen hierbij van belang zijn, alsmede het ticket, de nationaliteit, het gedrag van de reiziger en de eventuele medereiziger. Dit alles kan aanleiding geven om het paspoort van een reiziger in te voeren in het systeem. Er vindt dus geen 100%-controle plaats."

Wanneer een KMar-medewerker bij de paspoortcontrole aanleiding ziet nadere vragen te stellen, wordt er een onderscheid gemaakt tussen controle in de eerste lijn en controle in de tweede lijn. In de tweede lijn worden verdiepingsvragen gesteld en worden bijvoorbeeld paspoorten ter controle opgestuurd naar experts. Wanneer iemand bij de tweede lijn terecht komt wordt er meestal een mutatie gemaakt, zodat later achterhaald kan worden wat er is gebeurd. De heer N. verklaarde verder het volgende:

"Wanneer een KMar-medewerker het paspoort van een reiziger heeft ingevoerd en daaruit blijkt dat de persoon in het systeem gesignaleerd staat, heeft de medewerker geen andere keuze dan de reiziger nader te controleren. Wanneer bij een KMar-medewerker een vermoeden bestaat van een 'uitreiziger', dan zal hij hem / haar naar de tweede lijn verwijzen waar hijzelf of een ervaren medewerker de nadere vragen stelt en controle op identiteit uitvoert."

De KMar is vanwege de aandacht voor kinderontvoering extra alert op minderjarigen, aldus N. De leeftijd van 18 jaar is heilig:

"De kans dat een minderjarige die alleen reist zonder controle langs de balie gaat is hoogst onwaarschijnlijk. Turkije is daarnaast een land waar de KMar veel aandacht voor heeft. Een minderjarige die naar Turkije reist; dat vraagt om aandacht bij de grenswachter."

En:

"Ik betwijfel of Elias daadwerkelijk via Schiphol naar een niet-Schengenland is gereisd. Uit de gegevens van de KMar blijkt niet dat Elias uit de rij is gehaald en is overgebracht naar de tweede lijn. Over Elias staat niets in het systeem gemuteerd. In theorie zou het zo kunnen zijn dat Elias met een meerderjarige is meegereisd en daarover een goed verhaal had. Met het zakboek uitreizigers in het achterhoofd, kan ik me echter niet voorstellen dat grenswachters de jongen zonder extra controle door hebben laten gaan. Het zou ook een mogelijkheid kunnen zijn dat Elias via een Schengenland is doorgereisd, bijvoorbeeld via Duitsland en dat hij vandaaruit is doorgereisd naar Turkije."

De heer N. is benieuwd wanneer de paspoortsignalering daadwerkelijk in het opsporings-systeem (het OPS) is geplaatst. Na invoering van de naam van Elias in het systeem bleek dat Elias vanaf 3 januari 2014 gesignaleerd stond. Volgens N. heeft deze signalering mogelijk een oude signalering overschreven, maar moet dit nader onderzocht worden.

In antwoord op de vraag welke gegevens de KMar precies bij de grens invoert ter raadpleging van het OPS heeft N. laten weten dat het raadplegen van het systeem plaatsvindt door het document ofwel te laten 'scannen', ofwel door invoer van de grenswachter zelf. Met 'scannen' wordt bedoeld dat de grenswachter het document (het paspoort) voor de scanner houdt; hiermee verschijnen alle signaleringen op dezelfde achternaam. Dan wordt gekeken met welk geboortjaar er een match is. Wanneer er een match is, wordt de betreffende persoon altijd naar de tweede lijn gestuurd ter verdere controle. Wanneer de grenswachter de invoer zelf doet, voert hij / zij de voorletter en eerste vier letters van de achternaam in.

6.2 Informatie van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV)

Paspoortmaatregel

Medewerkers van de NCTV hebben een uitleg gegeven over de paspoortmaatregel. Zij hebben aangegeven dat artikel 23 van de Paspoortwet de grondslag biedt om bij een gegrond vermoeden dat iemand een handeling in het buitenland verricht die een risico vormt voor de veiligheid van het land of van bevriende mogendheden het paspoort vervallen te verklaren. Nederland heeft zich op het standpunt gesteld dat daarvan sprake is wanneer iemand uitreist naar een strijdgebied. Bij terugkeer vormt de persoon immers

een risico voor Nederland. Maar ook op het moment dat iemand daar is, is er sprake van een dreiging voor Nederland. De persoon neemt immers kennis mee over Nederland en met die kennis kunnen Nederlandse belangen geraakt worden.

Vanaf december 2013 is de paspoortmaatregel ingezet om uitreizen te voorkomen. Het gegronde vermoeden zoals bedoeld in artikel 23 van de Paspoortwet is voldoende om de paspoortmaatregel op te leggen. Wanneer de politie voldoende informatie heeft dat iemand uit wil reizen of is uitgereisd wordt een proces-verbaal gestuurd naar de minister van Veiligheid en Justitie (VenJ). De NCTV toetst namens de minister van VenJ de gronden die aan het verzoek ten grondslag liggen. Indien de gronden aanwezig worden geacht verzoekt de NCTV de minister van Binnenlandse Zaken (BZK) om de persoon op te nemen in het Register Paspoortsignaleringen met het oog op vervallenverklaring van het paspoort. Dat verzoek komt dan terecht bij de Rijkdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG, zie paragraaf 6.4). De RvIG regelt de opname in het Register Paspoortsignaleringen en de opname in het Nationaal Opsporingsregister (OPS) door Bureau SIRENE (zie paragraaf 6.3).

Opname van gegevens in het Register Paspoortsignaleringen biedt de grondslag om het paspoort in te nemen. Aan de hand van de signalering in het OPS kunnen de politie en de KMAR zien dat ze een paspoort kunnen innemen. Wanneer de politie of de KMAR iemand controleert en ziet dat de persoon als zodanig in het OPS geregistreerd staat, dan kan de politie/de KMAR vragen waar het paspoort is en aangeven dat hij dat moet innemen.

Als een persoon wil uitreizen dan kun je door maatregelen te treffen drempels opwerpen om een uitreis te voorkomen. Als iemand vastberaden is om uit te reizen is het voorkomen erg moeilijk, aldus de medewerkers van de NCTV.

Brief van de NCTV van 17 mei 2016

Desgevraagd liet de NCTV de ombudsmannen weten dat de Minister van VenJ op 23 december 2013 heeft verzocht tot opname van Elias in het Register Paspoortsignaleringen op grond van artikel 23 Paspoortwet. Op 23 december 2013 heeft de RvIG bevestigd dat Elias daarin is opgenomen. Op 2 januari 2014 heeft de NCTV geconstateerd dat in het verzoek tot opname in het Register Paspoortsignalering van 23 december 2013 een typefout is gemaakt met betrekking tot de voornaam van Elias. Diezelfde dag verzocht de NCTV de RvIG de voornaam aan te passen. Op 3 januari 2014 berichtte de RvIG dat de verzochte wijziging was doorgevoerd en dat er een verzoek was uitgegaan naar Bureau SIRENE om de wijziging door te voeren in het OPS.

Het verzoek van de NCTV tot opname van 23 december 2013

Desgevraagd stuurde de NCTV een afschrift van het originele verzoek tot opname in het Register Paspoortsignaleringen van 23 december 2013. Hieruit blijkt dat de tweede letter van de voornaam van Elias onjuist is ingevuld.

De NCTV heeft aanvullend verklaard dat op het formulier dat door de NCTV wordt gebruikt om te verzoeken tot opname in het Register Paspoortsignaleringen, naast de

voor- en achternaam van de betrokkene, ook de geboortedatum en het burgerservicenummer wordt vermeld. Dit is ook in geval van Elias gebeurd.

In 2013 maakte de KMar – de bevoegde autoriteit om de grenscontrole bij Schiphol uit te voeren - bij het doen van grenscontrole gebruik van de zogenaamde KENAU-sleutel. Hierbij worden de eerste letter van de voornaam, de eerste vier letters van de achternaam en de laatste twee cijfers van het geboortjaar ingevoerd om de signaleringssystemen te raadplegen. Gelet op deze werkwijze zou de gemaakte spelfout in het verzoek om opname in het Register Paspoortsignaleringen geen effect moeten hebben op de mogelijkheid van de KMar om in geval van uitreis via de luchthaven bij een persoonscontrole van Elias de koppeling te leggen tussen de persoon en de persoonssignalerings in het Register paspoortsignaleringen en het OPS, aldus de NCTV.

6.3 Informatie van Bureau SIRENE

Medewerkers van de ombudsinstituten spraken met medewerkers van de Landelijke Eenheid en Bureau SIRENE (verder SIRENE) over de verschillende signaleringen die ten aanzien van Elias waren ingevoerd.

Signaleringen kunnen in Nederland in twee systemen worden geregistreerd, in het OPS of het NSIS. Het OPS is het nationale Opsporingssysteem. Hierin staan onder meer signaleringen in verband met ongeldigverklaringen van paspoorten. Het SIS (Internationaal Schengen Informatiesysteem)/NSIS (Nationaal Schengen Informatiesysteem) is het signaleringssysteem voor signaleringen in het gehele Schengengebied. Hierin staan signaleringen van de 28 Schengenlanden, bijvoorbeeld voor de controle van voertuigen en vermiste minderjarigen/meerderjarigen.

SIRENE is verantwoordelijk voor de marginale toetsing van Nederlandse signaleringen en de daadwerkelijke verspreiding ervan. Vanaf het moment dat de signalering wordt aangeboden aan SIRENE tot het moment van feitelijke signalering verstrijkt er maximaal een dag.

Het ministerie van BZK is (via de RvIG) de signalerende instantie bij verzoeken op grond van de Paspoortwet. SIRENE verzorgt vervolgens de feitelijke signalering in OPS. Een paspoortsignalerings wordt niet in (N)SIS gezet. De Nederlandse wetgeving voorziet daar nog niet in.

SIRENE heeft verklaard dat Elias in OPS alleen voorkomt in verband met de paspoortsignalerings met als datum 3 januari 2014. Een mogelijke verklaring voor de discrepantie tussen de paspoortsignalerings van 23 december 2013 en de feitelijke signalering op 3 januari 2014, is dat de feitelijke paspoortsignalerings wel op 23 december 2013 is ingevoerd maar dat er een wijziging heeft plaatsgevonden op 3 januari 2014 waardoor alleen deze laatstgenoemde datum te zien is. Bij intrekking of wijziging van een signalering in OPS, is de historie niet terug te zien, aldus SIRENE.

Volgens SIRENE is gebleken dat er vanuit BZK (RvIG) destijds een verzoek aan SIRENE is gedaan om wijziging van de signalering, mogelijk vanwege een verkeerd gespelde naam.

Een OAT-signalering (opsporen, aanhouden en teruggeleiden) wordt ingevoerd in OPS of in NSIS. Een OAT wordt uitgevaardigd als er sprake is van een vermissing / weglopen van een minderjarige. De signalering verloopt via de politie. Een OAT kan internationaal worden geregistreerd als ingeschat wordt dat de vermiste buiten Nederland gaat reizen. SIRENE heeft verklaard dat een OAT-signalering op naam van Elias zowel in OPS als in NSIS niet is aangetroffen. Alleen minderjarigen kunnen OAT gesignaleerd worden. Elias is op 10-08-2015 meerderjarig geworden en daardoor is de signalering volgens SIRENE vervallen. Bureau SIRENE verklaarde verder dat niet uit BVH is te halen of de OAT-signalering destijds in NSIS is gezet of in OPS. In beide gevallen is er nu niets meer in terug te vinden. Ook NSIS voorziet niet in de mogelijkheid om de historie te zien; bij verwijdering van de signalering kan je na een jaar niets meer terugvinden.

In NSIS komt Elias wel voor in verband met de signalering "onopvallende controle", de SUO-signalering. Het doel van deze signalering is informatievergaring om reisbewegingen te achterhalen of bewijsmateriaal te vergaren in relatie tot strafbare feiten. Het doel is niet om iemand tegen te houden en terug te brengen zoals bij een OAT. De signaleringsdatum van de "onopvallende controle" is 15 september 2015. Volgens SIRENE gaat het hoogstwaarschijnlijk om een signalering "onopvallende controle" van 15 september 2014 die, uitgaande van de termijn van een signalering van één jaar, is verlengd op 15 september 2015.

6.4 Informatie van de Rijksdienst voor de Identiteitsgegevens (RvIG)

Medewerkers van de RvIG hebben onder meer verklaard dat de minister van VenJ een verzoek doet aan de minister van BZK om de personalia van de betreffende persoon op te nemen in het Register Paspoortsignaleringen. In de praktijk is het de NCTV die het verzoek namens de minister aan de RvIG doet. De RvIG toetst het verzoek marginaal. De opname in het register gebeurt vrijwel altijd op dezelfde dag na ontvangst van het verzoek.

Wanneer een paspoort in bezit is van de te signaleren persoon en deze moet worden ingehouden om deze vervallen te kunnen verklaren, dan doet de RvIG een verzoek aan Bureau SIRENE om de persoonsgegevens en het betreffende documentnummer in het OPS op te nemen. OPS wordt onder meer op straat geraadpleegd door de politie en dan loopt iemand sneller tegen de lamp. Het is niet een extra signalering, maar OPS is een middel om zo snel mogelijk aan het paspoort te komen. Als iemand gecontroleerd wordt en geen paspoort bij zich heeft, dan blijft het bij die controle.

De RvIG heeft laten weten dat het verzoek tot opname in het Register Paspoortsignaleringen van de personalia van Elias op 23 december 2013 van de NCTV is ontvangen. Op het formulier heeft de NCTV aangegeven dat tevens de opname van de personalia van Elias in het OPS diende plaats te vinden ter onmiddellijke inhouding van zijn reisdocument.

Op 2 januari 2014 is vanuit de NCTV een wijziging inzake de signalering binnen gekomen. Op het formulier van 23 december 2013 heeft de NCTV namelijk een typefout

gemaakt in de voornaam van Elias. Aangezien de wijziging op 2 januari 2014 na werktijd bij de RvIG was binnen gekomen, is de wijziging op 3 januari 2014 doorgevoerd in het Register Paspoortsignaleringen en ook op die datum doorgegeven aan Bureau SIRENE om het door te voeren in het OPS.

6.5 Informatie van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK)

Een medewerker van de landelijke staforganisatie van de RvdK heeft een toelichting gegeven op de rol van de RvdK in zaken waar mogelijk sprake is van radicalisering/(het vermoeden) van uitreizen waarbij minderjarigen betrokken zijn.

Bij een sterk vermoeden van een bedreiging van de ontwikkeling van de minderjarige en als deze minderjarige c.q. zijn of haar ouders de noodzakelijk hulp niet accepteren, kan een verzoek tot onderzoek bij de RvdK worden gedaan door de daartoe bevoegde instantie. Het uitreizen naar een oorlogsgebied wordt gezien als een bedreiging van de ontwikkeling.

Bij acute dreiging kan de RvdK op basis van de aangeleverde informatie, en zonder uitgebreid eigen onderzoek de kinderrechter vragen om een voorlopige ondertoezichtstelling met eventueel een machtiging uithuisplaatsing. De RvdK kan daarmee, samen met de gecertificeerde instelling, de situatie laten 'bevriezen', om het netwerk te mobiliseren, de hulpverlening in gang te zetten, te laten zorgen voor geestelijke begeleiding waardoor de jongere niet meer wordt onttrokken aan het gezag van de ouders. Er vindt dan altijd binnen twee weken een zitting bij de Kinderrechter plaats. Het komt voor dat na twee weken de maatregel eraf kan en de hulp op vrijwillige basis wordt voortgezet, evenzo dat er sprake kan zijn van een gesloten plaatsing gedurende een aantal maanden, aldus de RvdK.

Op het moment dat de RvdK een verzoek tot onderzoek krijgt, gaat hij in principe in alle openheid naar de ouders en jongere, tenzij er gevaar is voor de jongere of de samenleving. Indien de RvdK de ouders benadert in verband met zorgen om radicalisering werken zij in het algemeen wel mee aan het onderzoek. Uiteraard is het van groot belang ouders goed voor te lichten over de rol van de RvdK en aandacht te besteden aan eventuele angstgevoelens bij ouders ten aanzien van de RvdK.

De RvdK heeft laten weten dat zij in de zaak van Elias op 13 november 2013 een verzoek van de rechtbank ontving om onderzoek te doen in het kader van gezag en omgang, in verband met de echtscheiding tussen de heer Abdul en zijn toenmalige vrouw. Bij de RvdK was op dat moment niets bekend over de zorgen om radicalisering van Elias.

Op 3 januari 2014 vond een eerste gesprek met vader Abdul plaats naar aanleiding van genoemd verzoek van de rechtbank aan de RvdK. De RvdK heeft verklaard dat de heer Abdul in dat gesprek heeft aangegeven dat alles goed ging. Hij vertelde niet over de vermissing van Elias en over zijn zorgen om radicalisering. Op 8 januari 2014 bleek de RvdK uit informatie van de school dat de politie contact had opgenomen met de school en werden de signalen van radicalisering bij de RvdK bekend. De RvdK nam daarom op 9 januari 2014 contact op met de politie. Toen bleken er zorgen over Elias in verband met uitreisgevaar naar Syrië. Vervolgens startte het spoedteam binnen de RvdK een beschermingsonderzoek en werd op 9 januari 2014 besloten om de rechter te verzoeken

om een voorlopige ondertoezichtstelling en een machtiging uithuisplaatsing in de gesloten jeugdzorg. Op dat moment wist de RvdK dat Elias was weggelopen maar het was onbekend waar hij verbleef.

Voordat de RvdK het verzoek bij de rechter indiende, had zij veelvuldig overleg met het meldpunt radicalisering van de gemeente Amsterdam. De RvdK heeft verklaard dat het meldpunt niet zelf en eerder de RvdK heeft geïnformeerd over de zorgen die er waren omtrent Elias.

Op 10 januari 2014 wees de kinderrechter de maatregelen toe waarbij de William Schrikker Groep werd aangewezen als gezinsvoogdijinstelling. De RvdK is na de uitspraak van de kinderrechter met de jeugdpolitie op pad gegaan om uitvoering te geven aan de beschikking van de kinderrechter, maar zij troffen Elias niet aan op het adres waar hij mogelijk zou verblijven. De RvdK had nog een ander adres waar Elias zou kunnen verblijven maar de jeugdpolitie kreeg geen toestemming om naar dat adres te gaan, aldus de RvdK.

De RvdK voegde toe dat bij de bemiddelende rol van de IHH tussen de heer Abdul en de RvdK is besproken dat gedwongen ingrijpen met behulp van een maatregel volgens de RvdK nodig was. De heer Abdul was het eens met het ingrijpen, maar wilde absoluut geen ondertoezichtstelling (hij werkte immers zelf mee) en wilde zeker geen bemoeienis van Jeugdbescherming Amsterdam gelet op zijn eerdere ervaring in het verleden. Volgens de RvdK wilde de heer Abdul een psychiatrische opname van Elias. Met de gemeente was bekeken of het mogelijk was om zonder een ondertoezichtstelling hulp in te zetten via een gedwongen GGZ-opname in de Bascule (oid), hetgeen niet mogelijk bleek. Uiteindelijk is vader akkoord gegaan met een ondertoezichtstelling bij de William Schrikker Groep, een landelijk gecertificeerde instelling voor gespecialiseerde jeugdzorg. Een gezagsbeëindigende maatregel is hierbij nooit aan de orde geweest, aldus de RvdK.

6.6 Informatie van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD)

De AIVD heeft laten weten dat Elias vanaf medio 2013 onder de aandacht van de AIVD was vanwege zijn snelle radicalisering. De AIVD had geen enkele indicatie dat Elias plannen had om uit te reizen. Pas een aantal maanden na het vermoedelijke vertrek van Elias is bij de AIVD bekend geworden dat hij in Syrië zat. Indien de AIVD wel over concrete informatie had beschikt over een voorgenomen uitreis waren er acties ondernomen om te pogen dit te voorkomen.

6.7 Informatie van het Openbaar Ministerie (OM)

Officier van justitie H. is sinds 2014 terreur-officier van justitie. H. heeft het volgende verklaard over de periode waarin Elias is uitgereisd.

"Het is belangrijk om te beseffen dat het drie jaar geleden een heel andere tijd was. Geen enkele overheidsinstantie was voorbereid op de uitreizigers. Eind 2013 waren er nog geen rechterlijke uitspraken over terreur en terreurartikelen. Het was niet duidelijk of uitreizen strafbaar was en het was ook niet duidelijk of we dwangmiddelen/strafrechtelijke

maatregelen mochten treffen tegen (potentiële) uitreizigers. Destijds werden Syriëgangers nog als "vrijheidsstrijders" beschouwd.

We kregen wel signalen dat er meer aan de hand was met de uitreizigers. Maar pas nadat ISIS in 2014 was uitgeroepen tot terroristische organisatie, wisten we waar de groep voor staat en wat zij doet. Destijds was onduidelijk of uitreizen een strafbaar feit was en het is belangrijk om het in die context te zien."

Volgens H. kwamen in 2013 de eerste signalen binnen over personen die gingen uitreizen naar Syrië. Dit is lang alleen gemonitord via SUO signaleringen: op basis van het Schengen Uitvoeringsbesluit mogen politiediensten zonder toepassing van dwangmiddelen informatie met elkaar uit wisselen over reisbewegingen. Het OM en de politie zijn destijds begonnen om een aantal van die personen van wie vermoedens bestonden van uitreizen, SUO te laten signaleren. H. heeft verklaard destijds als officier van justitie dergelijke SUO signaleringen te hebben gegeven en dat zij dat mogelijk ook in de zaak van Elias heeft gedaan.

H. heeft verklaard zich niet te herinneren betrokken te zijn geweest met de OAT-signalering van Elias. Desgevraagd liet zij weten dat zij, indien de OAT-signalering aan haar was verzocht, op basis van het vermoeden van een uitreis, de genomen paspoortmaatregel en de SUO-signalering, Elias waarschijnlijk internationaal had laten signaleren.

Destijds was de SUO signalering volgens H. eigenlijk de enige mogelijkheid omdat er geen sprake was van een strafbaar feit. Nu kan een officier van justitie een Europees aanhoudingsbevel uitvaardigen bij vermoedens van uitreis. Ook kan het OM stevig ingrijpen met maatregelen, anders dan bijvoorbeeld de gemeente of de RvdK. Het OM kan bijvoorbeeld vluchtgegevens op vragen en iemand uit de rij halen en aanhouden, aldus H.

"We moeten niet uitgaan van de maakbaarheid van de samenleving; uitreizen is een overtuigingsdelict en die zijn heel lastig aan te pakken. In mijn ogen wordt overschat wat de gemeente en de RvdK kunnen doen om dit tegen te gaan. "

6.8 Informatie van deskundige G.

Verklaring van deskundige G.

Deskundige G. is zelfstandig adviseur op het thema radicalisering en begeleidt families van uitreizigers. Zij begeleidt de heer N., wiens zoon is uitgereisd en in Irak bevriend raakte met Elias. Elias wilde graag in contact komen met zijn vader. Via G. maakten beide vaders kennis met elkaar, als gevolg waarvan de heer Abdul en Elias ook weer contact met elkaar kregen.

Toen de heer N. op 18 januari 2015 via zijn zoon het bericht kreeg dat Elias was omgekomen nam hij hierover contact op met deskundige G. Hierop lichtte G. onmiddellijk gemeenteadviseur T. in. Gemeenteadviseur T. liet G. even later weten dat zij overleg had

gehad met de politie en dat de gemeente het bericht van overlijden niet aan de heer Abdul zou overbrengen vanwege de verstoorde verhoudingen, aldus G. Deskundige G. heeft verklaard dat zij van mening was dat professionals het bericht van overlijden zouden moeten overbrengen aan de heer Abdul en dat er direct hulpverlening voor hem en zijn gezin zou moeten klaarstaan. Zij heeft verklaard dat zij zich enorme zorgen heeft gemaakt over de heer Abdul en zijn gezin, omdat er geen hulpverlening was georganiseerd op het moment dat de heer Abdul het slechte nieuws van de heer N. te horen kreeg.

Brief d.d. 9 maart 2015 van deskundige G. aan de heer Abdul

In deze brief heeft deskundige G. verslag gedaan aan de heer Abdul van het (sms)contact op 18 en 19 januari 2015 tussen haar, gemeenteadviseur T. en vader N. rondom het bericht van overlijden van Elias. De essentie van deze brief komt overeen met hetgeen deskundige G. tegenover de medewerkers van de Nationale ombudsman heeft verklaard. G. heeft in de brief vermeld dat zij bezwaar had tegen het feit dat de gemeente het bericht niet aan de heer Abdul wilde overbrengen omdat ze wist van de psychische problemen van de heer Abdul. Hij zou het nieuws niet over de telefoon mogen horen zonder professionele ondersteuning. De gemeente had hierop aangegeven de volgende dag te zullen checken of de heer Abdul 'zijn medicijnen wel slikt'. G. heeft de heer Abdul in haar brief laten weten dat zij vanwege de zorgen die zij over de situatie van vader Abdul en zijn gezin had, op zondagavond 18 januari 2015 om 22.30 uur de volgende sms aan de gemeente, het stadsdeel en de hulpverlener van de heer Abdul heeft gestuurd:

"Bij deze wil ik jullie een berichtje sturen dat Elias (...) om het leven is gekomen. Hij is vandaag begraven. Een Nederlandse Syriëganger die bevriend was met Elias heeft zijn vader in Nederland gebeld met de vraag om de heer Abdul te informeren. De vader in kwestie wilde / durfde dat niet te doen, maar op advies van de gemeente Amsterdam / politie die aangaf dit zelf niet te willen doen vanwege de verstoorde verhoudingen met de heer Abdul, heeft deze vader de heer Abdul zelf geïnformeerd. Ik vind deze situatie zorgelijk omdat ik van mening ben dat de heer Abdul dit nieuws had moeten horen op een moment (bijvoorbeeld maandagochtend) dat meteen passende hulpverlening ingezet zou kunnen worden. Ik heb de heer Abdul daarom gebeld om te kijken hoe hij het nieuws heeft opgevat. Hij is begrijpelijk emotioneel maar ook boos, omdat de vader van de vriend van Elias hem ook had verteld dat de instanties het beter vonden dat hij het via hem te horen kreeg in plaats van via de gemeente / politie met passende hulpverlening. De heer Abdul heeft aangegeven vanavond nog hulp nodig te hebben. (...) Ik heb aangegeven dat het mobiele crisisteam van de GGZ kan worden ingeschakeld. Hij zou daar zelf ook mee bellen. Het lijkt mij goed dat gecheckt wordt of dat is gebeurd en eventueel via de politie een aandachtvestiging in het systeem kan worden geplaatst. Ik ontvang graag een bevestiging dat 1 van jullie dit bericht heeft gelezen en de actie rondom crisisteam inzet / opvolgt."

G. heeft in haar brief vermeld dat zij hierop geen bericht van de betrokken instanties heeft gekregen. Hierop heeft zij om 23.52 uur zelf het crisisteam gebeld, dat haar aangaf dat

het niet op basis van haar signaal hulp kon bieden omdat zij geen hulpverlener is. Het crisisteam had aan G. laten weten dat noch de heer Abdul, noch de gemeente noch de politie contact met hen had opgenomen. Haar werd geadviseerd om de heer Abdul mee te delen dat het crisisteam voor hem klaar zou staan indien nodig. De volgende ochtend had G. van de heer Abdul gehoord dat het crisisteam na zijn telefoontje tot diep in de nacht bij hem is geweest.

6.9 Informatie van een betrokken Tweede Kamerlid

Een betrokken Tweede Kamerlid kwam in contact met de heer Abdul, nadat die het overlijden van Elias in de media bekend had gemaakt. Hij heeft onder meer het volgende verklaard.

Hij had een afspraak met de heer Abdul gemaakt en naar zijn verhaal geluisterd. Hij wilde de heer Abdul een hart onder de riem steken. De heer Abdul vertelde dat hij weinig hulp kreeg van de overheid. De wijkagent was in zijn ogen te passief; hij wilde het paspoort van zijn zoon niet innemen en deed niets met informatie over de ronselaar(s). Achteraf had de heer Abdul het gevoel dat hij was misleid; de politie- en gemeenteambtenaren zeiden veel maar deden weinig. Zo kreeg hij de burgemeester niet te spreken. Als de heer Abdul iemand probeerde te bellen, dan was die persoon niet aanwezig en hij werd evenmin teruggebeld. Zijn hele vertrouwen dat er een apparaat klaar zou staan om hem te helpen, was geschonden. Voor het betrokken Tweede Kamerlid was deze casus interessant. Hij kon zich van alles bij het verhaal voorstellen:

"Het thema radicalisering komt in de politiek veel aan de orde en de grote vraag die ons bezig houdt is hoe je er op tijd bij kunt zijn om signalen van radicalisering te herkennen en hoe je er dan mee omgaat.

Het verhaal past bij het beeld dat ik heb dat we op papier dingen goed hebben geregeld, maar dat het in de echte wereld anders gaat. Ik twijfel niet aan de goede wil van de bestuurders, maar het moet goed uitgevoerd worden."

De heer Abdul vertelde hem dat hij door dit gebeuren niet aan zijn verplichtingen van de schuldsanering kon voldoen. Hij zou uit de schuldsanering worden gezet. Het betrokken Tweede Kamerlid heeft hem gezegd dat hij moet kijken hoe de gemeente hem kan helpen met zijn schulden.

Het Tweede Kamerlid heeft verklaard dat hij tegen de heer Abdul heeft gezegd dat hij de burgemeester zou vragen of de gemeente hem op onorthodoxe wijze kon helpen met de schuldsanering. Het was van belang dat hij weer in de schuldsanering kwam. Hij heeft contact gehad met burgemeester en heeft gezegd dat moest worden voorkomen dat de andere kinderen in het gezin zouden afglijden. De burgemeester heeft toegezegd dat de gemeente de kwestie zou oppakken. Later is het Tweede kamerlid nog een keer benaderd door iemand van de gemeente die hem vertelde dat de gemeente bezig was om de heer Abdul te helpen.

Misschien dat hij de heer Abdul gevraagd heeft hoe groot zijn schuld was, maar hij heeft niet over bedragen gesproken.

Het Tweede Kamerlid heeft verklaard dat hij zich herinnert dat de heer Abdul zinspeelde op het aanklagen van de overheid. Hij vond dat hij recht had op een schadevergoeding. Hij heeft de vraag gesteld of dat wel verstandig was; de heer Abdul moest tijd nemen om te rouwen. Het Tweede Kamerlid heeft gezegd dat die schulden moesten worden opgelost. Ook heeft hij de heer Abdul geadviseerd om de media niet op te zoeken.

Ten slotte heeft het Tweede Kamerlid het volgende verklaard:

"Ik kan me de boosheid van de heer Abdul wel voorstellen als er allerlei mensen bij je over de vloer komen die hoge verwachtingen wekken en die niet kunnen waarmaken."

6.10 Informatie van Turkish Airlines

De ombudsmannen hebben niet de wijze waarop Elias naar Syrië is vertrokken onderzocht. Omdat uit de klacht en het daaropvolgend onderzoek bleek dat het voor de heer Abdul van groot belang is om uitsluitel te krijgen over de vraag of zijn zoon met Turkish Airlines via Schiphol was uitgereisd, hebben de ombudsmannen met toestemming van de heer Abdul Turkish Airlines om informatie verzocht en gevraagd of Elias in de periode van 26 december 2013 - 30 december 2013 via Schiphol met Turkish Airlines naar Turkije was gereisd. Turkish Airlines liet per brief van 23 maart 2016 weten dat er bij hen de afgelopen vijf jaar geen vlucht op naam van Elias geregistreerd staat.

7 Tussentijdse reacties

7.1 Standpunt van de burgemeester van Amsterdam

De ombudsmannen vroegen de burgemeester tussentijds om zijn standpunt op de klachten van de heer Abdul en de voorlopige bevindingen.

De burgemeester heeft laten weten dat deze zaak veel impact heeft op alle betrokkenen. De burgemeester acht het onderzoek van de ombudsinstituten daarom mede van belang. De gemeente heeft het dossier om die reden zorgvuldig behandeld waardoor de reactietermijn richting de ombudsinstituten ruimschoots is overschreden. De klacht van de heer Abdul kent een droevige geschiedenis en de gemeente is begaan met de situatie en het verdriet van de heer Abdul, aldus de burgemeester.

Volgens de burgemeester is van belang dat de gebeurtenissen zich in 2012 en 2013 hebben afgespeeld en dat in die periode sprake was van een beperkte uitreisproblematiek. Met name de IHH en de politie acteerden op radicalisering en dit thema had, in tegenstelling tot nu, niet de brede aandacht in Amsterdam.

Vervolgens lichtte de burgemeester enkele feiten verder toe voor een betere beeldvorming van de situatie.

Het eerste huisbezoek van gemeenteadviseur T. vond plaats op dinsdag 24 december 2013 met als doel de zorgen van de heer Abdul over zijn zoon Elias te bespreken in aanwezigheid van zowel vader als zoon. Elias werd echter niet thuis aangetroffen. Het daarop volgende huisbezoek van gemeenteadviseur D. en de wijkagent vond plaats op woensdag 25 december 2013.

Ten aanzien van het benaderen van de heer Abdul over het feit dat er zorgen waren over zijn zoon, is het van belang om te begrijpen dat het Meld- en Adviespunt primair is bedoeld om professionals en sleutelfiguren te ondersteunen die met vragen of zorgen aankloppen. De melder is degene die in contact staat met de persoon waarover hij de melding doet. De melder is ook degene die eventuele interventies pleegt richting de persoon waarover gemeld wordt, tenzij deze dat niet kan of durft. In dat geval kan de IHH de professional ondersteunen bij het zoeken en inzetten van de juiste hulpverlening. Het is dus uitzonderlijk als er vanuit de IHH direct contact is met betrokkene. In dit geval heeft de politie de casus op 27 september 2012 ingebracht in het casusoverleg. Van daaruit is nagegaan of het gezin in een hulpverleningstraject liep. Dit was het geval, omdat Lijn 5 betrokken was. In het casusoverleg is besloten om de betrokken hulpverlener van Lijn 5 te benaderen om de zorgen bespreekbaar te maken. In februari 2013 en juli 2013 is respectievelijk door school en Lijn 5 aangegeven dat er geen signalen van radicalisering aanwezig waren, aldus de burgemeester. Na verloop van tijd heeft de heer Abdul bij zijn huisarts kenbaar gemaakt dat er zorgen zijn over radicalisering bij Elias. Hij heeft de huisarts om hulp gevraagd. Nadat dit bekend werd bij de IHH, is door de complexiteit van de casus in combinatie met het feit dat er dringende zorgen waren over een mogelijke uitreis van Elias, besloten zelf op huisbezoek te gaan. De burgemeester voegde in

reactie op de verklaring van de RvdK toe dat de IHH de RvdK op 9 januari 2014 heeft geïnformeerd over deze zorgen, waarop de RvdK een beschermingsonderzoek startte.

Ten aanzien van de pogingen om via een sleutelfiguur en/of specialist contact te leggen met Elias, benadrukt de gemeente dat de thematiek niet moet worden onderschat. Professionals vinden het veelal moeilijk om met de betrokkene over radicalisering te praten zonder directe aanleiding, zoals een arrestatie waar op kan worden teruggegrepen. Veelal ontbreekt volgens de gemeente de juiste kennis en ervaring om radicalisering te herkennen en daarop te handelen, zonder dat het een averechtse werking heeft. Daarbij staat in de hulpverlening de vertrouwensband centraal, waarbij de angst heerst dat deze kan worden beschadigd indien over radicalisering wordt gesproken terwijl de betrokkene zich daarin niet herkent. Dit was toen al een probleem en dit blijft een uitdaging, aldus de gemeente. In het geval van Elias was er geen directe aanleiding voor een gesprek over de mogelijke radicalisering van Elias, maar waren er wel concrete zorgen. De door de IHH benaderde specialist vond het erg moeilijk hierover te beginnen zonder angwaan te wekken.

Het onderzoek van de ombudsinstituten suggereert volgens de burgemeester dat Elias via Schiphol heeft kunnen uitreizen doordat het paspoort tijdens het tweede huisbezoek niet is ingenomen en de voornaam foutief is geregistreerd, terwijl nooit duidelijk is geworden hoe Elias is uitgereisd.

De burgemeester benadrukt in dit verband dat het paspoort niet is aangetroffen tijdens het huisbezoek. Om uitreizen van Elias te voorkomen, zijn de personalia van Elias opgenomen in het Register Paspoortsignaleringen. Om het uitreisrisico nog verder te verkleinen, werd afgifte van het paspoort verzocht. Omdat in afstemming met de heer Abdul was afgesproken dat Elias het paspoort bij hem zou inleveren, omdat hij het op dat moment niet bij zich had, zijn op dat moment geen andere maatregelen getroffen.

Daarnaast meent de burgemeester dat het onwaarschijnlijk is dat de foutieve spelling van de voornaam de oorzaak is dat Elias niet is aangetroffen. De brief van de NCTV van 17 mei 2016 geeft aan dat de voornaam van Elias niet goed is gespeld in het Register Paspoortsignaleringen. Hierdoor wordt gesuggereerd dat er niet is uitgekeken naar Elias. Hoewel de gemeente hier geen rol in heeft, betwijfelt de gemeente ernstig of deze conclusie kan worden overgenomen, enkel en alleen omdat zijn voornaam foutief is gespeld. Een paspoort wordt immers niet alleen gesignaleerd op basis van een voornaam. Indien Elias bij de douane heeft gestaan, dan had hij ook op basis van zijn achternaam, foto, BSN-nummer en paspoortnummer gesignaleerd kunnen worden.

Vervolgens komt volgens de burgemeester onvoldoende duidelijk naar voren dat het mogelijk is dat Elias *niet* via Schiphol is gereisd. De heer Abdul heeft aangegeven dat Elias hem heeft verteld dat hij met Turkish Airlines via Turkije naar Syrië is gereisd. Uit informatie van Turkish Airlines is echter gebleken dat er bij hen de afgelopen vijf jaar geen vlucht op naam van Elias geregistreerd staat. Dit roept volgens de burgemeester de vraag op of hij wel via Schiphol is uitgereisd.

Ten aanzien van de rol van de gemeente in de situatie rondom het doorgeven van het overlijdensbericht van Elias aan de heer Abdul, laat de burgemeester weten dat de

gemeente niet de rol en verantwoordelijkheid heeft om personen hierover in te lichten. De officiële berichtgeving over het overlijden van personen wordt niet met de gemeente gedeeld. De politie heeft daarnaast expliciet geadviseerd om het bericht niet zelf aan de heer Abdul over te brengen, omdat de gemeente niet de directe informatiebron was van het overlijdensbericht en het geen officiële berichtgeving betrof. Geadviseerd werd om degene bij wie het bericht was binnengekomen het bericht aan de heer Abdul over te laten brengen. Dit advies van de politie is door de gemeente overgenomen. De relatie met de heer Abdul heeft hierin geen rol gespeeld, aldus de burgemeester.

De gemeente is in de avond van 18 januari 2015 middels een sms van deskundige G. geïnformeerd over het mogelijk overlijden van Elias. Met deskundige G. is afgesproken dat zij de gemeente direct zou berichten, zodra de heer N. het bericht aan meneer Abdul had overgebracht, zodat direct nazorg ingezet zou kunnen worden. In de ochtend erop om 08.00 uur is Stadsdeel Nieuw-West direct naar vader gegaan om hem te condoleren en nazorg te bieden.

De ombudsmannen hebben de gemeente ook vragen gesteld over eventuele (financiële) toezeggingen die de gemeente zou hebben gedaan aan de heer Abdul. Ten aanzien hiervan merkt de burgemeester op dat het in het verslag ontbreekt aan duidelijkheid over de afspraken die zijn gemaakt ten aanzien van de schulden van de heer Abdul. De bewering van de heer Abdul dat de burgemeester €6000 zou betalen is onjuist. De burgemeester gaf aan dat hij een bedrag van €2500 had toegezegd, op voorwaarde dat de heer Abdul zich aan de afspraken zou houden zoals vermeldt in de brief van 11 mei 2015. Op geen enkel moment is toegezegd om het gehele schuldbedrag af te lossen, aldus de burgemeester.

De burgemeester voegt ten slotte toe dat de heer Abdul de gemeente en hulpverleners meerdere malen heeft geïntimideerd en uitgescholden. Ook al heeft de gemeente begrip voor de moeilijke omstandigheden van de heer Abdul, zij is het niet eens met het beeld dat volgens haar wordt geschetst dat de heer Abdul te allen tijde heeft meegewerkt, terwijl hij de hulpverleningsinstanties geregeld tegenwerkte.

Op de klachten van de heer Abdul heeft de burgemeester als volgt gereageerd.

De klacht dat de gemeente niet heeft voorkomen dat Elias is uitgereisd

De burgemeester acht deze klacht ongegrond. De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen van uitreizen ligt volgens hem bij de betrokkene zelf, en in geval het een minderjarige betreft, bij diens ouders. Het is aan de overheid om het maximale te doen binnen wat redelijkerwijs van de overheid verwacht mag worden. De gemeente werkt hierin samen met organisaties zoals de politie, het OM, de NCTV, het onderwijs, hulpverleningsinstanties en de sociale omgeving van de betrokkene zelf.

Volgens de burgemeester is Elias vanaf het eerste casusoverleg op 27 september 2012 tot aan het moment dat de heer Abdul via de huisarts aan de bel trok, verschillende malen in het casusoverleg besproken vanwege zijn betrokkenheid bij Sharia4Holland. Er is geprobeerd om via de hulpverlener die bij het gezin betrokken was en het onderwijs een beeld te krijgen over de situatie van Elias om daarop te kunnen interveniëren. De

heer Abdul, de school en de hulpverlener zagen echter geen radicaliseringssignalen, aldus de burgemeester.

Op 20 december 2013 kwam bij de politie de melding binnen dat de heer Abdul bij de huisarts aan de bel had getrokken vanwege zorgen om radicalisering door zijn zoon, waarop de wijkagent diezelfde dag met hem had gesproken. Op 23 december 2013 had de huisarts ook een melding gedaan bij de IHH. Vanaf dat moment heeft de IHH de inzet van verschillende maatregelen met de heer Abdul besproken om de kans tot uitreizen te beperken. Hierbij is de heer Abdul steeds expliciet gewezen op zijn eigen rol en verantwoordelijkheid als vader. De burgemeester benadrukt daarbij dat de heer Abdul niet wilde meewerken aan een gedwongen opname totdat Elias vermist werd.

Over de bemiddelende rol van de IHH tussen de heer Abdul en de RvdK, benadrukt de gemeente dat de RvdK een gezagsbeëindigende maatregel adviseerde. Meneer Abdul was hier fel op tegen. Vanuit de IHH is toen bemiddeld, zodat de RvdK slechts een Ondertoezichtstelling (OTS) (dus een gezagsbeperkende in plaats van een gezagsbeëindigende maatregel) in combinatie met behandeling in jeugdzorginstelling de Koppeling²⁴ aan de rechter zou adviseren. Het was de bedoeling om specialistische behandeling in te zetten waarbij Elias opgenomen zou worden. Hierna zou Elias weer richting huis worden begeleid. De heer Abdul ging hiermee akkoord, aldus de gemeente.

De klacht dat de gemeente de verwachting heeft gewekt dat het uitreizen voorkomen had kunnen worden

Volgens de burgemeester is deze verwachting niet gewekt. Tijdens de huisbezoeken van 24 en 25 december 2013 is herhaaldelijk gewezen op verschillende maatregelen die juist nodig waren om de kans op uitreizen te verkleinen. Hierbij is benadrukt dat gedwongen opname met behandeling van Elias en inname van het paspoort juist essentieel waren, aldus de burgemeester.

De klacht over de gebrekkige informatieverstrekking vanaf het moment dat Elias was verdwenen en het niet nakomen van afspraken om de heer Abdul te informeren en terug te bellen

De burgemeester acht deze klacht ongegrond nu er in de periode vanaf 27 december 2013 tot en met 2 januari 2014 dagelijks en intensief contact is geweest met de heer Abdul. In de eerste periode na de verdwijning van Elias is volgens de burgemeester afgesproken dat een contactpersoon vanuit de politie contact met vader zou onderhouden. Na het gesprek met de burgemeester op 11 mei 2015 is een contactpersoon vanuit de gemeente aangesteld in verband met de gemaakte afspraken. Verder zijn de verslagen van de IHH naar aanleiding van het verzoek van de heer Abdul om deze in te zien, in geanonimiseerde vorm met hem gedeeld, aldus de burgemeester.

De klacht dat de gemeente de heer Abdul heeft toegezegd hem met zijn financiële situatie te helpen door zijn schulden af te lossen onder de voorwaarde dat hij niet met de media zou praten

²⁴ De Koppeling is een samenwerkingsverband tussen Altra vanuit het speciaal onderwijs, Arkin vanuit de verslavingszorg, de Bascule vanuit de kinder- en jeugdpsychiatrie, Lijn 5 met specifieke kennis van kinderen met een licht verstandelijke beperking en Spirit vanuit de jeugd- en opvoedhulp.

De burgemeester laat weten zich niet te herkennen in deze klacht en verwijst naar zijn brief van 11 mei 2015 aan de heer Abdul. Hierin staan de tussen hen gemaakte afspraken beschreven, waaronder de afspraak dat er een bedrag van €2500 is vrijgemaakt voor de schulden van de heer Abdul. Hieraan is niet de voorwaarde verbonden om de media niet op te zoeken, aldus de burgemeester.

Geleerde lessen

De burgemeester voegde het volgende toe.

Radicalisering is een zeer complex fenomeen dat continu in beweging is. Er is een groot aantal spelers betrokken in het radicaliseringsveld, ieder met zijn eigen rol en verantwoordelijkheden, hetgeen coördinatie vereist tussen al deze actoren. De gemeente doet samen met de partners en alle betrokken instanties het maximale om radicalisering en uitreizen te voorkomen. De burgemeester realiseert zich echter dat de invloed en het resultaat van die inspanningen beperkt kan zijn.

In 2015 is de gemeentelijke aanpak aangescherpt²⁵. De geleerde lessen van onder meer de casus Elias hebben volgens de burgemeester ook een belangrijke rol gekregen in deze aangescherpte aanpak. Zo mag van de overheid worden verwacht dat zij alles in het werk stelt om – onderling- informatie te delen en noodzakelijke maatregelen te nemen om te voorkomen dat iemand uitreist.

Verder kan de impact van casuïstiek op behandelende ambtenaren en professionals groot zijn. Daarom is het belangrijk om de rol van ambtenaren en professionals goed te omschrijven en regelmatig bestuurlijke besluitvorming te laten plaatsvinden over het al dan niet nemen van maatregelen bij casuïstiek, aldus de burgemeester.

Daarnaast is het trainen van professionals om radicalisering te herkennen cruciaal om de "zorgketen" en de "radicaliseringsketen" beter op elkaar af te stemmen. Wanneer er een assessment gemaakt wordt van een individu of gezin, ligt de nadruk aanvankelijk vaak op de zorgcomponent, terwijl radicalisering in veel gevallen niet op zichzelf staat en er vaak meerdere problemen in een gezin of bij een individu spelen.

De burgemeester laat weten dat de noodzaak om adequaat regie te voeren tot gevolg heeft gehad dat de casuïstiekaanpak is doorontwikkeld naar een integrale Persoons-gerichte Aanpak Radicalisering (iPGA). Deze aanpak is geënt op de werkwijze van de Top600 en is vanaf 1 april 2016 van start gegaan. De iPGA is gericht op de personen die het grootste risico vormen. Het doel is om op korte termijn de directe risico's in zicht te krijgen en aan te pakken. Op lange termijn richt de iPGA zich op de gedragsverandering van deze personen zodat deze geen risico meer vormen, niet recidiveren en hun perspectief op een beter leven vergroot wordt. Voor deze doelstellingen is een goed afgestemde en op elkaar aangesloten inzet nodig van interventies vanuit zowel de strafrechtketen als de zorg, GGZ en het sociale domein (werk, wonen, etc.)

Elk subject valt onder een eigen regisseur die verantwoordelijk is voor het hele proces, het behalen van het doel en (het coördineren van) de inzet vanuit Straf, Zorg en het Sociaal Domein. De iPGA is een intensieve samenwerkingsvorm, waar de betrokken organisaties regelmatig op verschillende niveaus met elkaar afstemmen, aldus de

²⁵ De burgemeester verwijst mede naar de brief Aanscherping Aanpak radicalisering van 28 mei 2015. De ombudsmannen hebben kennisgenomen van deze brief.

burgemeester. In de aanpak wordt gestreefd naar maximaal mogelijke transparantie. Dit betekent dat de personen die onder de aanpak vallen, genotificeerd zullen worden tenzij er een gegronde reden is om dit niet te doen.

Ten slotte is het belangrijk om professionals te trainen om radicalisering vroegtijdig te herkennen en hiermee leren om te gaan. De burgemeester laat weten dat de gemeente dit jaar inzet op het trainen van 500 professionals. Daarnaast zijn 300 professionals voorgelicht over het Meld- en Adviespunt.

7.2 Standpunt van de politiefchef van de eenheid Amsterdam

De ombudsmannen vroegen de politiefchef tussentijds om zijn standpunt op de klachten van de heer Abdul. De politiefchef reageerde als volgt.

De klacht van de heer Abdul dat de politie niet heeft kunnen voorkomen dat zijn zoon naar Syrië is uitgereisd terwijl bij hem de verwachting was gewekt dat het wel goed zou komen

Het lijkt de politiefchef reëel dat de politieambtenaren deze verwachting niet hebben gewekt; een dergelijke "garantie" is immers niet te geven, aldus de politiefchef. De politiefchef is verder van mening dat de politie bij het bekend worden van een eventueel vertrek van Elias direct die middelen heeft ingezet die voorhanden waren. Zo is volgens hem ingezet op het verkrijgen van een paspoortmaatregel en was er al een langere tijd een zogeheten SUO- signalering ten aanzien van Elias.

De klacht over de gebrekkige informatieverstrekking na het verdwijnen van Elias

De politiefchef concludeert dat er door de politie en anderen veelvuldig contact is geweest met de heer Abdul, waarbij direct werd ingegaan op eventuele nieuwe informatie van zijn kant. Het is volgens hem geen bewuste keuze geweest om de ouders van Elias niet te informeren. Inmiddels is in de integrale aanpak ook de afweging opgenomen om zo nodig gezins- of familie ondersteunende hulpverlening aan te bieden.

De klacht van de heer Abdul dat hij eerder geïnformeerd had moeten worden over de omstandigheid dat zijn zoon sinds 2012 vanwege zorgen om radicalisering in beeld was

De politiefchef laat weten dat zij de heer Abdul eerder hadden moeten informeren zodat hij zijn vaderrol naar de minderjarige Elias beter had kunnen invullen. Naar aanleiding van onder meer deze situatie is een notificatiebeschrijving opgesteld voor gevallen waarin sprake is van een persoonsgerichte aanpak radicalisering. Deze wordt nu toegepast, waarbij ook aandacht is voor het notificeren van ouders in geval van een minderjarige, aldus de politiefchef.

7.3 Reactie van de heer Abdul

De heer Abdul reageerde als volgt op het verslag van bevindingen, voor zover van belang.

Over het informeren van hem als ouder

De heer Abdul had als wettelijk vertegenwoordiger van zijn minderjarige zoon eerder moeten weten dat zijn zoon al sinds 2012 bij de politie in beeld was. De gemeente en de politie hebben informatie voor hem verborgen gehouden en lijken te vergeten dat het hier gaat om een minderjarig kind en niet om een volwassene, aldus de heer Abdul. Als het zo is dat de gemeente en de politie zijn zoon al zo lang in beeld hadden, dan had zijn melding bij de politie over een mogelijke uitreis direct moeten leiden tot de aanhouding van Elias. Hij wist niet van de betrokkenheid van zijn zoon bij Sharia4Holland. Als hij eerder van de concrete zorgen had geweten, was hij hierover het gesprek aangegaan met Elias en had hij eventuele maatregelen kunnen treffen. Volgens de heer Abdul is het niet relevant of er destijds voldoende kennis was over radicalisering, of dat er destijds een beperkte uitreisproblematiek speelde. Kern blijft dat hij als ouder geïnformeerd had moeten worden, omdat het om een minderjarig kind ging. Nu dit niet is gebeurd, is hem de mogelijkheid ontnomen om zelf stappen te ondernemen. Achteraf is het volgens hem dan makkelijk om te zeggen dat de verantwoordelijkheid bij de ouders ligt.

De heer Abdul vindt dat de gemeente de taak om hem te informeren over Elias, ook heeft afgeschoven op hulpverlener F. van Lijn 5. Hij had een goede vertrouwensband met haar en de gemeente had kunnen voorzien dat zij dit niet op het spel zou zetten. Zelfs toen in het casusoverleg van 29 augustus 2013 besproken was dat Elias van een hoger radicaliseringsniveau was, is niet besloten om hem dat te laten weten. De heer Abdul vraagt zich af wat er in twee maanden tijd is gebeurd waardoor het beeld van "niks aan de hand" in juli 2013 naar "hoger radicaliseringsniveau" in augustus 2013 ging.

Over de informatie over Elias

De heer Abdul heeft verklaard zich een bezoek in juli 2013 te herinneren van twee mannelijke politieambtenaren tijdens de Ramadan. Zij wilden naar aanleiding van een melding weten of alles in orde was met de kinderen. Ze konden niet vertellen van wie die melding was. Tijdens het bezoek was de heer Abdul de hele tijd aanwezig. Hij weet zeker dat Elias niks heeft gezegd over biertjes drinken en met meisjes bezig zijn. De heer Abdul is de volgende dag naar het politiebureau gegaan om te achterhalen wat er aan de hand was. Omdat het politiebureau niets kon vinden in de politiesystemen, is hem verzocht de volgende dag terug te komen. Toen hij dat deed, werd hem verteld dat het was uitgezocht, maar dat die informatie niet met hem gedeeld mocht worden.

De heer Abdul vindt de wijze waarop de informatie over "biertjes drinken en met meisjes bezig zijn" is verkregen en vastgelegd enorm amateuristisch nu niemand zich weet te herinneren wie het gezegd heeft of waar het vandaan komt.

Over de rol van de RvdK

De heer Abdul bestrijdt de verklaring van de gemeente dat hij niet wilde meewerken aan de ondertoezichtstelling van zijn zoon. Hij was immers zelf degene geweest die aan de huisarts vroeg of zijn zoon gedwongen opgenomen kon worden in de Bascule. Toen bleek dat gedwongen opname van Elias slechts kon met inmenging van de politie en de RvdK, meldde hij via zijn huisarts zijn zorgen bij de gemeente en de politie. Hij heeft vanaf het begin meegewerkt en aangegeven dat Elias opgenomen moest worden in verband met zijn eigen veiligheid. Als hij niet had gewild dat de RvdK zou worden

betrokken, was hij helemaal niet naar de politie gestapt. Het enige dat hij niet wilde was dat hij het gezag zou verliezen als zijn zoon gedwongen zou worden opgenomen.

De politie en de gemeente hadden ervoor moeten zorgen dat Elias direct opgenomen werd. Zolang er geen uitspraak van de rechter was, hadden ze hem niet uit het oog moeten verliezen. Elias was immers bij hen bekend, aldus de heer Abdul.

Over de paspoortmaatregel

De heer Abdul geeft aan dat hem uit het onderzoek is gebleken dat niemand op de hoogte was van wat de maatregel precies inhield, dat iedereen langs elkaar heen heeft gewerkt, zonder te weten wat er mogelijk is en/of wat er moet gebeuren. Om achteraf te zeggen dat hij het paspoort zelf had moeten afnemen is erg makkelijk, aldus de heer Abdul. Als de politie hem vanaf het begin had verteld dat zij niet wisten wat de maatregel inhield en wat zij nu wel of niet mochten, had hij het inderdaad misschien zelf afgepakt. Wel is hem meerdere malen verteld dat Elias niets met zijn paspoort zou kunnen en dat hij signaleerd stond.

De heer Abdul vindt het onbegrijpelijk dat er in een gevoelige zaak als deze fouten kunnen worden gemaakt als de verschrijving van de voornaam met wijziging van de paspoortmaatregel als gevolg. Er werd hem aan alle kanten verteld dat hij zich geen zorgen hoefde te maken en dat alles goed zou komen, maar het is hem gebleken dat achter de schermen de ene na de andere fout werd gemaakt. Daarnaast heeft niemand de moeite gedaan om hem op de hoogte te brengen van al deze fouten. Hij kan niet anders dan zich afvragen wat er nog meer voor hem is achtergehouden.

Over de signaleringen ten aanzien van Elias

De heer Abdul heeft de indruk gekregen dat fouten en bewijzen worden verdoezeld, nu de politie heeft laten weten dat niet is te achterhalen of en zo ja, op welke datum de OAT signalering officieel werd verwerkt.

Volgens de heer Abdul is het niet onwaarschijnlijk dat Elias als gevolg van de combinatie van fouten (de in eerste instantie onjuist gespelde voornaam in de paspoortsignalering en het niet opnemen van de OAT signalering in het OPS en NSIS) niet is gevonden.

Over de gewekte verwachtingen

De heer Abdul blijft erbij dat hem in verband met het innemen van het paspoort van Elias, is verteld dat hij zich geen zorgen hoefde te maken, want er zou een paspoortsignalering zijn. Hij moest vertrouwen hebben in alles en iedereen. Achteraf leest hij dat iedereen langs elkaar heen werkt en blijken zijn vermoedens waar te zijn: er is vanaf het begin niet goed gehandeld en er is informatie achtergehouden. Als alle informatie vanaf het begin met hem was gedeeld en alle fouten gelijk waren toegegeven, was zijn verwachting dat het uitreizen voorkomen had kunnen worden misschien minder geweest. Hij is er echter vanuit gegaan dat het goed ging en heeft daarom al die tijd hoop gehouden.

Over de informatieverstrekking

De heer Abdul begrijpt nog steeds niet waarom hij als verslag van de gemeente slechts een A4 kreeg toegestuurd, niet voorzien van een handtekening of stempel van de

gemeente. Verder laat hij weten dat hij meerdere malen heeft geprobeerd om gemeenteadviseur D. te spreken, maar dat deze niet opnam toen hij of zijn hulpverleners hem belden. Gemeenteadviseur D. zou hem nog twee verslagen doen toekomen; deze heeft hij echter nooit meer ontvangen.

Over de financiële hulp en toezeggingen

De heer Abdul heeft aangegeven dat er op het financiële vlak twee verschillende zaken spelen. In het eerste geval is hem door Samen Doen desgevraagd aangeboden om een tandartsrekening af te lossen. Dit bedrag van in eerste instantie €650 is opgelopen vanwege verzuim door de gemeente om de zaak af te handelen. De rekening was blijven liggen en hier zijn vervolgens incassokosten overheen gekomen. Uiteindelijk stond er een bedrag van €2500 open, waarvan de gemeente heeft aangeboden deze af te lossen. De afwikkeling hiervan zou door Samen Doen worden gedaan.

Het andere geval gaat over smartengeld. Deze zaak gaat tussen de burgemeester, het betrokken Tweede Kamerlid en hem, aldus de heer Abdul.

